

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ – MANAGEMENT ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**

Διπλωματική Εργασία

**Ανάλυση εσόδων και αφίξεων από τον τουρισμό στην
Ελλάδα – Προβλέψεις**

Γεώργιος Παπαδογιωργάκης

Πειραιάς, 2011

Εισαγωγή

Ο κλάδος του τουρισμού αποτελεί έναν από τους βασικότερους πόρους εσόδων της Ελλάδας. Είναι παράδοση για την χώρα μας, μιας και η έναρξή του προσδιορίζεται στην τρίτη χιλιετία π.Χ. Η πολιτιστική και πολιτισμική κληρονομιά της Ελλάδας καθώς και η συμβολή τους στον παγκόσμιο πολιτισμό και στην παγκόσμια κουλτούρα κάνουν τη χώρα μας ιδιαίτερα δημοφιλή στους ξένους, οι οποίοι την επιλέγουν για τουριστικό προορισμό. Πολλοί από αυτούς την επισκέπτονται και για περισσότερες από μια φορές.

Η τουριστική ανάπτυξη της περιφέρειας, τα τελευταία χρόνια, είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη, σε επίπεδα μεγαλύτερα από εκείνα των μεγάλων αστικών κέντρων της Ελλάδας. Από τη μία πλευρά το γεγονός αυτό είναι θετικό γιατί η συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη είναι μεγάλη. Από την άλλη πλευρά προκαλεί ερωτήματα για τους λόγους τους οποίους τα αστικά κέντρα δεν αποτελούν πόλο έλξης τουριστών.

Από την ανάλυση των τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα τα προηγούμενα έτη παρατηρείται ότι ο τουρισμός στην Ελλάδα γνωρίζει άνθιση κυρίως την καλοκαιρινή περίοδο κάθε έτους. Αυτό είναι ένα από τα βασικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού. Επιπλέον, από την σύγκριση των τουριστικών αφίξεων και των εσόδων από τον κλάδο του τουρισμού παρατηρείται ότι δεν σχετίζονται άμεσα. Πιο συγκεκριμένα μια αύξηση των αφίξεων δεν οδηγεί απαραίτητα σε αύξηση των εσόδων.

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι η ανάλυση και η πρόβλεψη των αφίξεων των τουριστών στην Ελλάδα καθώς και των εσόδων από τον κλάδο του τουρισμού.

Το πρώτο κεφάλαιο μια γενική επισκόπηση του φαινομένου του τουρισμού καθώς και του φαινομένου του τουρισμού στην Ελλάδα. Γίνεται ιστορική αναδρομή καθώς επίσης ανάλυση των διαφόρων μορφών τουρισμού στη χώρα μας.

Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά οι τρόποι με τους οποίους ο τουρισμός συμβάλει στην ελληνική οικονομία και στην ανάπτυξη της περιφέρειας.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία καθώς και από την Τράπεζα της Ελλάδος και αφορούν της μηνιαίες τουριστικές αφίξεις και τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού. Στο τέλος του κεφαλαίου γίνεται σύγκριση για το πώς οι αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα μπορούν να επηρεάσουν τα έσοδα.

Ακολουθεί το τέταρτο κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί το ποσοτικό μέρος της παρούσας μελέτης. Με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου Statgraphics 5.1 επιχειρείται να δοθεί μια εικόνα για το πώς αναμένονται να εξελιχθούν οι αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα καθώς και ποια αναμένεται να είναι τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού.

Τέλος στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της παρούσας μελέτης τα οποία προέκυψαν από την ανάλυση των στοιχείων προηγούμενων ετών που αφορούν τον τουρισμό, καθώς και από τις προβλέψεις του στατιστικού πακέτου Statgraphics.

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία αποτελεί διατριβή του Μεταπτυχιακού προγράμματος Διοίκησης Επιχειρήσεων (MBA) – Μάνατζμεντ Τουρισμού του Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Πρώτα απ' όλα θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά και να εκφράσω τις πιο θερμές ευχές μου στον επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας Καθηγητή Δρ. Μιχάλη Σφακιανάκη, για την πολύτιμη βοήθειά του κατά τη διάρκεια της υλοποίησης της παρούσας εργασίας.

Στη συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου που με στηρίζει ηθικά και οικονομικά όλα τα χρόνια των σπουδών μου και βρίσκεται δίπλα μου κάθε στιγμή της ζωής μου.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους μου τους φίλους για την συμπαράστασή τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Κατάσταση Πινάκων

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΑΕΠ, ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	24
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΜΕΣΗ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΔΑΠΑΝΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΤΗΣΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	27
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗΣ ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑΣ	31
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΑRIMA ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΦΙΞΕΙΣ	74
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΤΙΜΗ RMSE ΚΑΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΑRIMA ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΦΙΞΕΙΣ	75
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ	77
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ - ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ	78
ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΑRIMA ΓΙΑ ΤΑ ΕΣΟΔΑ 1998-2001.....	80
ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΤΙΜΗ RMSE ΚΑΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΑRIMA ΓΙΑ ΤΑ ΕΣΟΔΑ 1998-2001..	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2002	83
ΠΙΝΑΚΑΣ 11: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ (2001) – ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ (2002) ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	83
ΠΙΝΑΚΑΣ 12: ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΑRIMA ΓΙΑ ΤΑ ΕΣΟΔΑ 2002-2010.....	85
ΠΙΝΑΚΑΣ 13: ΤΙΜΗ RMSE ΚΑΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΑRIMA ΓΙΑ ΤΑ ΕΣΟΔΑ 2002-2010	86
ΠΙΝΑΚΑΣ 14: ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2011	88
ΠΙΝΑΚΑΣ 15: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ (2010) – ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ (2011) ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	89

Κατάσταση Διαγραμμάτων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΑΕΠ	25
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΚΛΙΝΩΝ	26
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: ΜΕΣΗ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ 2000-2009	27
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΤΗΣΙΑ ΕΣΟΔΑ 2000-2009	28
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΛΙΝΩΝ ΣΤΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	31
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1996	38
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1997	39
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1998	40
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1999	41
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2000	42
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2001	43
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2002	44
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2003	45
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2004	46
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2005	47
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2006	48
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2007	49
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2008	50
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 19: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2009	51
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20: ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2010	52
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 21: ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΤΗΣΙΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1996-2010	53
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 22: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1998	55
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 23: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1999	56
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 24: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2000	57
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 25: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2001	58
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 26: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2002	59
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 27: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2003	60
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 28: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2004	61
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 29: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2005	62
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 30: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2006	63
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 31: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2007	64
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 32: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2008	65
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 33: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2009	66
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 34: ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2010	67
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 35: ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΤΗΣΙΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 1998-2010	68
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 36: ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΑΥΤΟΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΦΙΞΕΙΣ	76
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 37: ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΜΕΡΙΚΩΝ ΑΥΤΟΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΦΙΞΕΙΣ	76
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 38: ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ	77
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 39: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΧΡΟΝΙΚΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΑΦΙΞΕΩΝ	79
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 40: ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΑΥΤΟΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΕΣΟΔΑ 1998-2001	82
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 41: ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΜΕΡΙΚΩΝ ΑΥΤΟΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΕΣΟΔΑ 1998-2001	82

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 42: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΧΡΟΝΙΚΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΕΣΟΔΩΝ 1996-2002.....	84
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 43: ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΑΥΤΟΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΕΣΟΔΑ 2002-2010.....	87
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 44: ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΜΕΡΙΚΩΝ ΑΥΤΟΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΕΣΟΔΑ 2002-2010.....	87
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 45: ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ.....	89
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 46: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΧΡΟΝΙΚΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ (2002-2011) ..	91

ΓΑΛΛΙΚΟ ΓΕΡΑΝ

Πίνακας Περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ	5
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ	10
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	10
1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	12
1.2.1 Πρώτη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού	12
1.2.2 Δεύτερη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού	15
1.2.3 Τρίτη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού	16
1.3 ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	17
1.4 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	18
1.5 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	22
2.1 ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	22
2.2 ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΑΕΠ.....	23
2.3 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	29
2.4 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ.....	32
2.4.1 Πλεονεκτήματα	32
2.4.2 Μειονεκτήματα	33
2.5 ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΛΕΥΣΗΣ – ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	37
3.1 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΛΕΥΣΗ.....	37
3.2 ΈΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	54
3.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΛΕΥΣΗΣ – ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	71
4.1 ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ	73
4.2 ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	79
4.2.1 Επεξεργασία παρατηρήσεων 1998 έως 2001	80
4.2.2 Επεξεργασία παρατηρήσεων 2002 έως 2010	85
4.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	91
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	93
5.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	93

5.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	95
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	97
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.....	99
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	99
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.....	115
ΣΤΟΙΧΕΙΑ STATGRAPHICS.....	115

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΔΑΛΙΑΣ

Κεφάλαιο 1: Ο Τουρισμός Στην Ελλάδα- Ιστορική αναδρομή και εξέλιξη

1.1 Ορισμός τουρισμού

Οι πρώτοι ορισμοί για το φαινόμενο του τουρισμού επικεντρώνονταν στην έννοια του χώρου. Τουρίστας ορίζονταν ο άνθρωπος ο οποίος μετακινούνταν για μια συγκεκριμένη απόσταση από το σπίτι του. Σε περίπτωση που κατά τη διάρκεια του ταξιδιού προσθέτονταν ένας δεύτερος επιβάτης, τότε ο πρώτος γινόταν τουρίστας πριν τον δεύτερο. Για να προσδιορισθεί εάν ένας ταξιδιώτης είναι τουρίστας, θα έπρεπε πρώτα να προσδιορισθεί η απόσταση εκείνη που θα έπρεπε να διανύσει από το σπίτι του. Έτσι λοιπόν η απόσταση αυτή διαφοροποιούνταν από περιοχή σε περιοχή και από οργανισμό σε οργανισμό. Η Εθνική Επιτροπή Εξέτασης των Τουριστικών πόρων των Ηνωμένων Πολιτειών (United States National Tourism Resources Review Commission) όρισε την απόσταση αυτή στα 50 μίλια. Στην απόσταση αυτή περιλαμβάνει όλους τους τύπους μετακινήσεων εκτός της μετακίνηση προς και από την εργασία.

Ένας πληρέστερος ορισμός που προστέθηκε αργότερα είναι αυτός του Jafar Jafari (1977:8): «Ο τουρισμός είναι η μελέτη του ανθρώπου που βρίσκεται μακριά από το συνηθισμένο του φυσικό περιβάλλον, της βιομηχανίας που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του και των επιδράσεων που ασκεί αυτός και η βιομηχανία στο φυσικό και κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον του χώρου που τον φιλοξενεί». (William C. Gartner, 1996, σελ. 25)

Επιπλέον, τουρισμός ορίζεται το φαινόμενο κατά το οποίο κάποιος επισκέπτεται προσωρινά έναν τόπο εκτός της μόνιμης κατοικίας του, για σύντομο χρονικό διάστημα, για οποιονδήποτε λόγο εκτός του επαγγελματικού.

Τέλος, η Διεθνής Ακαδημία τουρισμού, ορίζει τον τουρισμό σαν την μετακίνηση και τις δραστηριότητες που προκύπτουν από την ανάγκη των ατόμων για απόδραση. Η ανάγκη αυτή εκφράζεται και εξωτερικεύεται διαφορετικά σε κάθε άτομο, γεγονός που δικαιολογεί την ποικιλομορφία των ειδών τουρισμού.

Με το πέρασμα του χρόνου η έννοια του τουρισμού διευρύνθηκε για να συμπεριλάβει διάφορες μορφές επαγγελματικών ταξιδιών, εφόσον αυτά δεν οδηγούν σε μόνιμη διαμονή ή σε αμειβόμενη απασχόληση. Τα χαρακτηριστικά που μπορούν να εξακριβωθούν εννοιολογικά είναι πέντε:

- 1) Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα της μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης των ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και τη διαμονή τους σε αυτούς με σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών τους.
- 2) Οι διάφορες μορφές τουρισμού, όποιες και αν είναι αυτές, περιέχουν απαραίτητα δύο βασικά στοιχεία και συγκεκριμένα το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σε αυτό, με την ευρύτερη έννοια του όρου, συμπεριλαμβανομένης και της διατροφής.
- 3) Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους.
- 4) Η μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα, που σημαίνει ότι η πρόθεσή τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης διαμονής τους μέσα σε λίγες μέρες, εβδομάδες ή μήνες.
- 5) Οι άνθρωποι επισκέπτονται διάφορους τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς σκοπούς, δηλαδή για σκοπούς άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησης τους.

Ο τουρισμός χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο αφορά την μετακίνηση των τουριστών το οποίο ταυτίζεται με την τουριστική ζήτηση και είναι το καταναλωτικό μέρος του τουρισμού. Το δεύτερο έχει να κάνει με την φιλοξενία, την υποδοχή και την εξυπηρέτηση των τουριστών. Αντιπροσωπεύει το παραγωγικό κομμάτι του τουρισμού, ενώ ταυτίζεται άμεσα με την τουριστική προσφορά.

1.2 Ιστορική εξέλιξη του τουρισμού στην Ελλάδα

Το φαινόμενο του τουρισμού εμφανίστηκε όταν ο άνθρωπος απέκτησε μόνιμη κατοικία και του γεννήθηκε η επιθυμία για μετακινήσεις. Με το πέρασμα των χρόνων παρουσίασε μεγάλη εξέλιξη μέχρι να φτάσει τη μορφή που έχει μέχρι και σήμερα. Οι μελετητές του τουρισμού χωρίζουν την εξέλιξή του σε τρεις βασικές περιόδους. Η πρώτη περίοδος δεν έχει συγκεκριμένο χρονικό σημείο έναρξης. Ωστόσο αυτό προσδιορίζεται στα μέσα της τρίτης χιλιετίας π.Χ. και φτάνει μέχρι το 1840 μ.Χ. Κατά την περίοδο αυτή ο τουρισμός βρίσκεται σε μια πρώιμη φάση. Η δεύτερη περίοδος προσδιορίζεται από το 1840 μέχρι τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Ο τουρισμός βρίσκεται σε μια φάση ενηλικίωσης, εμπλουτίζοντας τις διάφορες μορφές του. Η τρίτη και τελευταία περίοδος φτάνει μέχρι τη σημερινή εποχή.

1.2.1 Πρώτη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού

Από τους μελετητές του τουρισμού ορίζεται ο Ηρόδοτος σαν ένας από τους αρχαιότερους έλληνες τουρίστες. Ο Ηρόδοτος ταξίδεψε στην Αίγυπτο, την Περσία και την Συρία, ενώ στα έργα του υπάρχουν περιγραφές των τόπων που ταξίδεψε, με αναφορά στα ήθη και τα έθιμά τους. Επιπλέον, κατά την περίοδο που η Ελλάδα βρισκόταν υπό την κατοχή των τούρκων δεν ήταν λίγοι αυτοί που την επισκέφθηκαν και έκαναν αναφορά στα έργα τους.

Παρά το γεγονός ότι ο τουρισμός βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο κατά την περίοδο αυτή, δεν ήταν λίγες οι μορφές του οι οποίες διατηρούνται μέχρι και σήμερα. Οι κύριες μορφές του τουρισμού ήταν οι εξής:

- Θρησκευτικά προσκυνήματα

Κατά τη διάρκεια της πρώτης περιόδου εξέλιξης του τουρισμού ο ελεύθερος χρόνος των ανθρώπων ήταν πολύ περιορισμένος. Ακόμη, οι μετακινήσεις ήταν αρκετά δύσκολες και χρονοβόρες. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα οι τουρίστες εκείνης της εποχής να συνδυάζουν τις γιορτές, με την ευχαρίστηση και την αναψυχή. Οι Δελφοί ήταν ο κυριότερος προορισμός θρησκευτικού χαρακτήρα εκείνης της εποχής, όπου ο

κόσμος συνέρεε για προσφέρει θυσίες για τον θεό Απόλλωνα καθώς και για να συμβουλευτεί την Πυθία από το περίφημο μαντείο.

- ο Αθλητικός τουρισμός

Η διεξαγωγή των Ολυμπιακών αγώνων στην Ελλάδα ήταν πόλος έλξης επισκεπτών από πολλές χώρες. Επιπλέον, πολλές ήταν οι αποστολές αθλητών που επισκέπτονταν την Ελλάδα για να λάβουν μέρος στους Ολυμπιακούς αγώνες.

- ο Θεραπευτικός τουρισμός

Ο ιαματικός τουρισμός ήταν αρκετά διαδεδομένος κατά την πρώτη φάση εξέλιξης του τουρισμού. Οι τουρίστες συνδύαζαν την αναψυχή με την επίσκεψή τους σε ιαματικά λουτρά. Στις περιοχές που υπήρχαν πηγές ιαματικών υδάτων ήταν κατασκευασμένοι οικισμοί που δέχονταν μεγάλο αριθμό επισκεπτών καθημερινά, ενώ μερικοί από αυτούς έμεναν εκεί για μέρες. Στην Ελλάδα ήταν γνωστές οι πηγές της Αιδηψού, της Σκοτούσας, της Χειμάρας και της Καταλίας. Κάθε μια από τις παραπάνω πηγές είχε διαφορετικές θεραπευτικές ιδιότητες, με αποτέλεσμα ο θεραπευτικός τουρισμός να μοιράζεται σε αυτές μιας και κάθε τουρίστας τις επισκεπτόταν για διαφορετικό λόγο.

- ο Εκπαιδευτικός τουρισμός

Συχνές ήταν οι μετακινήσεις για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την ύπαρξη εκπαιδευτικού τουρισμού στην πρώτη φάση εξέλιξης του τουρισμού.

Ταξίδια για εμπορικούς και επαγγελματικούς σκοπούς παρουσιάζονται προς το τέλος της πρώτης φάση εξέλιξης του τουρισμού. Σε αυτό συνετέλεσε η ανάπτυξη των τροχοφόρων, των οδικών δικτύων καθώς και της ναυπηγικής. Στα ταξίδια αυτά υπήρχε συνδυασμός περιήγησης και ικανοποίησης του ταξιδιού. Σημαντικός παράγοντας που επηρέαζε άμεσα τον αριθμό των ταξιδιών αυτών ήταν η ασφάλεια που επικρατούσε κατά τη διάρκειά τους.

Ένα από τα χαρακτηριστικά των ελλήνων είναι η φιλοξενία. Αυτό το χαρακτηριστικό αποκτήθηκε στα χρόνια της αρχαίας Ελλάδας, όπου η φιλοξενία θεωρούνταν προσταγή του θεού Δία και όσοι δεν υπάκουαν τιμωρούνταν. Στις πρώιμες μορφές της η φιλοξενία είχε ιδιωτικό χαρακτήρα, ενώ με την αύξηση των αναγκών έγινε δημόσιου. Με το πέρασμα των χρόνων και με την αυξανόμενη ζήτηση απέκτησε χαρακτήρα παροχής στέγης επί πληρωμή.

Η φιλοξενία με ιδιωτικό χαρακτήρα πραγματοποιούνταν από τους μόνιμους κατοίκους των περιοχών που δέχονταν επισκέπτες. Αυτό συνέβαινε την περίοδο που ήταν ακόμη σπάνιο να εμφανιστεί επισκέπτης σε μια περιοχή. Τότε, ήταν περιζήτητοι και όλοι ήθελαν να φιλοξενήσουν σπίτι τους έναν ξένο. Η συναναστροφή με έναν ξένο προσέδιδε κοινωνική καταξίωση καθώς και γνώση, μιας και μάθαιναν ήθη και έθιμα άλλων περιοχών ή χωρών.

Το γεγονός που οδήγησε τη φιλοξενία στη δημόσια μορφή της ήταν η αύξηση των επισκεπτών. Αφού πλέον οι επισκέπτες ήταν πολλοί δεν υπήρχε ενδιαφέρον από τους μόνιμους κατοίκους να τους φιλοξενήσουν μιας και δεν θα ξεχώριζαν. Για το λόγο αυτό έπρεπε η πολιτεία να φροντίσει ώστε να βρεθούν καταλύματα που θα τους φιλοξενούσαν.

Όταν πλέον η φιλοξενία απέκτησε την μορφή που έχει ακόμη και σήμερα, αλλά σε ένα πρωταρχικό στάδιο, οι επισκέπτες ήταν τόσο πολλοί που οι κάτοικοι άρχισαν να μπαίνουν στη διαδικασία να σκέπτονται το πώς θα εκμεταλλευτούν τη συρροή αυτή ώστε να τους αποφέρει κάποιο κέρδος. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την δημιουργία των πρώτων ξενοδοχείων.

Όπως προαναφέρθηκε η φιλοξενία θεωρούνταν από τους αρχαίους Έλληνες εντολή από τον αρχηγό των θεών Δία. Έτσι λοιπόν η φιλοξενία αποτελούσε μέρος της παράδοσής τους. Η άσχημη αντιμετώπιση των επισκεπτών θεωρούνταν αμάρτημα μιας και αυτοί προστατεύονταν από τον θεό Δία. Εκείνη την περίοδο η φιλοξενία είχε ισχύ νόμου. Οι μόνιμοι κάτοικοι φιλοξενούσαν τους επισκέπτες χωρίς κανενός είδους αμοιβή. Ακόμη, η φιλοξενία μπορούσε να συνδέσει άτομα διαφορετικής κοινωνικής τάξης μεταξύ τους.

Η πρώτη εμφάνιση ξενοδοχείων έγινε γύρω στο 1500 π.Χ. Εκείνη την περίοδο άρχισαν οι πλούσιοι να έχουν στα σπίτια τους ειδικό δωμάτιο για τους ξένους. Μεγάλη ώθηση στην αύξηση των μετακινήσεων έδωσαν οι δρόμοι των Ρωμαίων, για τους οποίους η Ελλάδα αποτελούσε έναν από τους δημοφιλέστερους προορισμούς.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης περιόδου εξέλιξης του τουρισμού κάνουν την εμφάνισή τους ξενοδοχειακά καταλύματα στις περιοχές εκείνες όπου υπάρχει μεγάλη ζήτηση. Οι πρώτες τουριστικές υποδομές εμφανίζονται στα μεγάλα αστικά κέντρα της Ευρώπης, ενώ παρουσιάζεται ανάπτυξη και στις περιοχές εκείνες που διαθέτουν ιαματικές πηγές. Καταλυτικό παράγοντα στην ανάπτυξη των υποδομών είχε και η

βιομηχανική επανάσταση στην Αγγλία, η οποία συνετέλεσε στην διεύρυνση της αστικής τάξης. Η Ελλάδα, παρόλο που βρισκόταν σε κατάσταση κατοχής, συνέχισε να δέχεται περιηγητές, οι οποίοι αποκομίζοντας τις καλύτερες εντυπώσεις, δημιούργησαν αργότερα το φιλελληνικό κίνημα στην Ευρώπη.

1.2.2 Δεύτερη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται η πιο καταλυτική στην εξέλιξη του τουρισμού. Κατά τη διάρκεια αυτής, μορφοποιήθηκαν οι βάσεις που οδήγησαν τον τουρισμό στην εξέλιξη που παρουσίασε αργότερα. Η εξέλιξη της τεχνολογίας, καθώς και οι επιστημονικές ανακαλύψεις οδήγησαν στην ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς και επικοινωνίας. Αναπτύχθηκαν κρατικές και ιδιωτικές δομές. Όλα αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα ο τουρισμός να μην είναι πλέον προνόμιο λίγων και πλουσιότερων. Ακόμη την περίοδο αυτή κάνει την εμφάνισή της στα μέσα μεταφοράς η μηχανή. Αρχίζει έτσι μια γρήγορη ανάπτυξη σιδηροδρομικού δικτύου που βοήθησε αρκετά στην εύκολη και γρήγορη μεταφορά τουριστών.

Το 1845 παρουσιάζεται στην Αγγλία το πρώτο οργανωμένο γραφείο ταξιδιών "Thomas Cook and Son" που ιδρύθηκε από τον Thomas Cook. Νωρίτερα, το 1841 ο ίδιος οργάνωσε το πρώτο ταξίδι με οδηγούς. Από τους μελετητές του τουρισμού θεωρείται ο πρώτος επαγγελματίας στον τουριστικό τομέα. Είναι ο πρώτος που προσφέρει στους υποψήφιους τουρίστες ολοκληρωμένα πακέτα, τα οποία περιλαμβάνουν τους ναύλους, συνοδεία, ξεναγήσεις και διατροφή. Επιπλέον, ο Thomas Cook είναι ο πρώτος που εκδίδει πιστωτικά κουπόνια στους πελάτες του τα οποία γίνονται δεκτά σε τράπεζες και καταστήματα σε όλον τον κόσμο.

Μια ακόμη επανάσταση στον χώρο των μεταφορών, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του τουρισμού, είναι το αεροπλάνο. Το πρώτο αεροσκάφος έκανε την εμφάνισή του το 1903 από τους αδελφούς Ράιτ. Το 1919 εμφανίζεται στην Γερμανία η πρώτη αεροπορική εταιρεία καθώς και η K.L.M. η οποία λειτουργεί μέχρι τις μέρες μας.

Οι εξελίξεις στον χώρο της τεχνολογίας σε συνδυασμό με την δημιουργία καταναλωτικών προτύπων, οδήγησαν τον κλάδο των ξενοδοχειακών καταλυμάτων

σε μεγάλη ανάπτυξη. Την περίοδο 1832-1862, όπου στην Ελλάδα ήταν βασιλιάς ο Όθωνας, οι σύμβουλοί του και οι επισκέπτες νοίκιαζαν σπίτια ή και δωμάτια κατοικιών για τη διαμονή τους στην χώρα. Το 1834 με την μεταφορά της πρωτεύουσας της Ελλάδος στην Αθήνα από το Ναύπλιο, ξεκινάει τη λειτουργία του το «Νέον Ξενοδοχείον». Αργότερα, το 1874 μετατρέπεται σε ξενοδοχείο η μέχρι τότε κατοικία του Αντώνη Δημητρίου, πλούσιου ομογενή από την Τεργέστη της Ιταλίας, και λειτουργεί με την επωνυμία «Μεγάλη Βρετάνια». Το συγκεκριμένο ξενοδοχείο λειτουργεί μέχρι και σήμερα, με μια μικρή διακοπή το έτος 2001 έως το έτος 2003 όπου έγινε πλήρη ανακαίνιση του ξενοδοχείου, και πλέον ανήκει στη λίστα με τα πολυτελέστερα ξενοδοχεία της Ευρώπης. Την δεκαετία 1910-1920 στην Αθήνα λειτουργούσαν αρκετά ξενοδοχεία. Μερικά από αυτά είναι: το “Grand Hotel”, το “Μινέρβα” και το “Ίλιον Παλλάς”. Ακόμη στο Νέο Φάληρο λειτουργεί το αρκετά φημισμένο ξενοδοχείο “Ακταίον”. Ταυτόχρονα, στις περιοχές της Ελλάδας που προσφέρονταν για θεραπευτικό τουρισμό καθώς και στα μεγάλα αστικά κέντρα, ξεκινά η ίδρυση και λειτουργία άλλων επώνυμων ξενοδοχειακών μονάδων.

Αυτή η περίοδος εξέλιξης του τουρισμού είναι καθοριστική για τη μετέπειτα πορεία του. Η εξέλιξη της τεχνολογίας και της επιστήμης έκανε αλματώδη πορεία αλλάζοντας την πορεία ολόκληρης της ανθρωπότητας, καθώς και του τουρισμού ο οποίος είναι άμεσα συνδεδεμένος με αυτήν. Ο τουρισμός έπαψε να είναι προνόμιο λίγων αποκτώντας με τον τρόπο αυτό ολοένα και περισσότερους «οπαδούς». Οι μελετητές του τουρισμού χαρακτηρίζουν την φάση αυτή ως φάση ενηλικίωσης του τουρισμού.

1.2.3 Τρίτη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ξεκινά η τρίτη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού. Τα δύο κύρια χαρακτηριστικά που έπαιξαν σημαντικό ρόλο κατά την περίοδο αυτή, είναι οικονομική ευημερία των αναπτυγμένων κρατών καθώς και αύξηση του χρόνου διακοπών από τους τουρίστες. Η τελειοποίηση των μέσων μεταφοράς καθιστά πιο γρήγορη και εύκολη την μεταφορά τουριστών. Ακόμη, η συγκέντρωση πληθυσμών σε μεγάλα αστικά κέντρα σε συνδυασμό με την αύξηση του πολιτισμικού επιπέδου, δημιουργεί όλο και περισσότερο την ανάγκη για τουρισμό. Όλη αυτή η έξαρση με την ταυτόχρονη ποικιλομορφία της ζήτησης,

συμβάλουν θετικά στην ανάπτυξη νέων μορφών καταλυμάτων, καθώς και στη δημιουργία νέων μορφών τουρισμού.

Στα πρώτα στάδια της τρίτης περιόδου εξέλιξης του τουρισμού, οι λόγοι υλοποίησης ενός ταξιδιού ήταν κυρίως η επαφή με συγγενείς και φίλους που λόγω του πολέμου δεν μπορούσαν να έρθουν σε επαφή. Η βελτίωση των κοινωνικών τάξεων σε συνδυασμό με την οικονομική ανάπτυξη και την υλοποίηση επαγγελματικών ταξιδιών οδήγησαν στην συνεχή αύξηση των τουριστικών μετακινήσεων. Καθιερώνεται πλέον ο τουρισμός σαν ένας κλάδος οικονομικής δραστηριότητας, ο οποίος συμβάλει σημαντικά στα έσοδα ενός κράτους, και μεταβάλλεται με βάση το οικονομικό, πολιτιστικό και κοινωνικό επίπεδο ανάπτυξης.

Την δεκαετία του 1970 ο τουρισμός γνωρίζει τεράστια άνθιση. Μερικοί από τους παράγοντες που συνετέλεσαν στην ανάπτυξη αυτή είναι οι εξής:

- Η αύξηση της διάρκειας των διακοπών
- Η αύξηση του οικονομικού επιπέδου
- Η αύξηση του πολιτισμικού επιπέδου
- Η τεχνολογική ανάπτυξη και η βελτίωση των μεταφορικών μέσων
- Η εξέλιξη των ξενοδοχειακών καταλυμάτων
- Η κρατική αντιμετώπιση στον κλάδο του τουρισμού

1.3 Μορφές τουρισμού

Οι διάφορες μορφές τουρισμού οι οποίες είναι αποδεκτές από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού είναι οι εξής:

- Ο εγχώριος τουρισμός (Domestic tourism). Αφορά των εσωτερικό τουρισμό των κατοίκων μιας χώρας, οι οποίοι ταξιδεύουν μέσα στα σύνορά της.
- Ο εισερχόμενος τουρισμός (Inbound tourism). Αναφέρεται στους τουρίστες που επισκέπτονται μια χώρα.
- Ο εξερχόμενος τουρισμός (Outbound tourism). Είναι οι κάτοικοι μιας χώρας που φεύγουν έξω από τα σύνορά της για τουρισμό.

- Ο εσωτερικός τουρισμός (Internal tourism). Είναι το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού μιας χώρας.
- Ο εθνικός τουρισμός (National tourism). Είναι το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού μιας χώρας.
- Ο διεθνής τουρισμός (International tourism). Είναι το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού μιας χώρας.

1.4 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Με τον όρο εναλλακτικός τουρισμός εννοούμε το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών που διακρίνονται από εξειδίκευση. Απευθύνεται σε εκείνους που αναζητούν άλλες μορφές τουρισμού εκτός του παραδοσιακού. Το βασικό προνόμιο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι ότι προσφέρουν ποικιλία εικόνων (βουνό, θάλασσα, δάση, ποτάμια), με αποτέλεσμα την δυνατότητα πολλών διαφορετικών τρόπων διασκέδασης από το κοινό που επιλέγει μια τέτοια μορφή τουρισμού. Επιπλέον, μέσα από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναδεικνύονται και άλλες ομορφιές ενός προορισμού, τις οποίες δεν είναι δυνατό να απολαύσει κανείς μέσα από τον παραδοσιακό τουρισμό.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναπτύχθηκαν για την αντιμετώπιση της εποχικότητας του τουρισμού. Οι περισσότερες από αυτές απευθύνονται σε περιορισμένο κοινό, ενώ δεν είναι απαραίτητο ότι κάθε χώρα μπορεί να υποστηρίξει όλες τις πιθανές μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Οι πιο διαδεδομένες εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι:

- Ο αγροτουρισμός
- Ο τουρισμός υγείας
- Ο θρησκευτικός τουρισμός
- Ο συνεδριακός τουρισμός
- Ο χειμερινός τουρισμός
- Ο τουρισμός κινήτρων
- Ο κοινωνικός τουρισμός
- Ο μορφωτικός τουρισμός

Στην Ελλάδα οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που γνωρίζουν άνθιση είναι οι εξής:

- Ο αθλητικός τουρισμός (πεζοπορία, ράφτινγκ, σνόουμπορντ, 4x4, καγιάκ, κανό, ποδηλασία, ιστιοπλοΐα, καταδύσεις)
- Ο οικοτουρισμός
- Ο γεωτουρισμός
- Ο τουρισμός περιπέτειας
- Περιήγηση σε εθνικά πάρκα
- Περιήγηση σε μουσεία
- Περιήγηση σε κάστρα
- Διαμονή σε παραδοσιακά ξενοδοχεία και ξενώνες
- Ο θρησκευτικός τουρισμός
- Ο ιαματικός τουρισμός
- Θαλασσοθεραπεία
- Ο αρχαιολογικός τουρισμός
- Οι δρόμοι του κρασιού
- Συνεδριακός τουρισμός
- Θεματικά πάρκα

1.5 Ο τουρισμός στην Ελλάδα

Η μεγάλη ιστορία της Ελλάδας καθώς και η τεράστια πολιτισμική της κληρονομιά σε συνδυασμό με το κλίμα και την γεωγραφική της θέση, την καθιστά τουριστικό προορισμό για πλήθος κόσμου ακόμη και για παραπάνω από μία φορές. Η ποικιλομορφία του εδάφους της, που συνδυάζει την ομορφιά της άγριας φύσης με τις πανέμορφες παραλίες, είναι ένα ακόμη πλεονέκτημα της Ελλάδας στον κλάδο του τουρισμού.

Οι τουριστικές εγκαταστάσεις στην Ελλάδα είναι αρκετά αναπτυγμένες και ποικίλες. Πολυτελή ξενοδοχεία έως απλά ενοικιαζόμενα δωμάτια υπάρχουν σχεδόν σε όλη τη χώρα. Ακόμη, σε πολλές παραθαλάσσιες περιοχές λειτουργούν οργανωμένα κάμπινγκ. Όσον αφορά την πρόσβαση στην Ελλάδα, υπάρχουν πολλά λιμάνια και

αεροδρόμια τα οποία πέραν από την πρόσβαση, καθιστούν εύκολη και τη μεταφορά μέσα στη χώρα.

Υπεύθυνος για τον κλάδο του τουρισμού στην Ελλάδα είναι ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (Ε.Ο.Τ). Ότι σχετίζεται με τον τουρισμό, όπως ξενοδοχειακά καταλύματα, τουριστικοί προορισμοί και δημόσιες τουριστικές εγκαταστάσεις είναι υπό την διαχείριση του Ε.Ο.Τ. Δημόσιες σχολές που εκπαιδεύουν ξενοδοχοϋπαλλήλους καθώς και προσωπικό το οποίο θα εργαστεί σε άλλες τουριστικές επιχειρήσεις ανήκουν στον ίδιο οργανισμό. Για την εκπαίδευση υπάρχουν επίσης και άλλες σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που ανήκουν στο Υπουργείο Παιδείας.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

Ε.Τ.Β.Α «Μεταβολή του προτύπου του μαζικού τουρισμού – νέες μορφές Τουρισμού», Διεύθυνση Μελετών, Αθήνα 1991.

Βιτουλαδίτης Ο., (1996), «Προγραμματισμός και εκτέλεση ταξιδιού»

Τσάρτας Π., (1996), «Τουρίστες, ταξίδια, τόποι. Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό» Εκδόσεις Εξάντας.

Ξένη Βιβλιογραφία

William C. Gartner, 1996. Tourism Development, Principles, Processes, and Policies, εκδόσεις International Thomson Publishing inc.

Towner G., «The Grand Tour a Key phase in the history of tourism» Annals of tourism Research

Inskeep E. Tourism planning, Van Nostrand Reinhold, New York 1991

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

<http://etmagazine.eu/>

www.travel.gr

<http://www.travelchat.gr/forum/index.php?topic=359.0>

Κεφάλαιο 2: Συμβολή του τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία

2.1 Συμβολή του τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία

Ο κλάδος του τουρισμού αποτελεί παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης και προόδου. Οι διάφορες απόψεις για την προσφορά του τουρισμού δίστανται. Πιο συγκεκριμένα οι «υποστηρικτές» του τουρισμού να θεωρούν ότι ο τουρισμός συμβάλλει θετικά στην οικονομία μιας χώρας, δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, ενισχύει την περιφέρεια και αναπτύσσει την επιχειρηματικότητα και σε τομείς που σχετίζονται με τον τουριστικό κλάδο. Αντίθετα, η άποψη όλων εκείνων που είναι αντίθετοι με τον τουρισμό πιστεύουν ότι ο τουρισμός αποπροσανατολίζει την επενδυτική δραστηριότητα προκαλώντας προβλήματα και στους κλάδους που σχετίζονται με τον τουρισμό, προκαλεί βλάβες στο περιβάλλον και χαλαρώνει τα ήθη και τα έθιμα.

Για να είναι θετική η επίδραση του τουριστικού κλάδου σε μια χώρα θα πρέπει αυτός να μην αναπτύσσεται μονόπλευρα. Ιδιαίτερα στην περίπτωση κατά την οποία μια χώρα βρίσκεται στο στάδιο της ανάπτυξης, η μονόπλευρη ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα σε άλλους οικονομικούς κλάδους της χώρας. Για τον λόγο αυτό η ανάπτυξη του τουρισμού θα πρέπει να προωθείται ταυτόχρονα με την ανάπτυξη και άλλων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, με μια αρμονική και προγραμματισμένη συνύπαρξη. Μεταξύ άλλων, θα πρέπει να δοθεί μεγάλη βαρύτητα στον προσδιορισμό των ορίων της τουριστικής ανάπτυξης, με την έννοια ότι θα πρέπει να βρεθούν τα όρια ανοχής του, χωρίς να διαταράσσεται η ισορροπία μεταξύ των στοιχείων που περιέχει και του ανθρώπου που ζει μόνιμα σε μια χώρα.

2.2 Συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ

Είναι πλέον αποδεκτό ότι ο τουρισμός αποτελεί ένα από τους σημαντικότερους τομείς της Ελληνική Οικονομίας. Συμβάλει ουσιαστικά, τόσο σε εθνικό, όσο και περιφερειακό επίπεδο. Η επίδρασή του είναι ευεργετική στην απασχόληση εργαζομένων καθώς και στην ανάπτυξη απομακρυσμένων περιοχών της Ελλάδας. Συγκεκριμένα σε χώρες με έντονη τουριστική κίνηση συμβάλει θετικά στην εισροή συναλλάγματος.

Η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ είναι σημαντική. Υπολογίζεται ότι παγκοσμίως το τουρισμός συμμετέχει στο ΑΕΠ με ποσοστό 3,2%. Για την δεκαετία 2010-2020 το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού (WTTC) προβλέπει ότι το ποσοστό αυτό θα αυξηθεί και θα φτάσει το 9,7%, μιας και εκτιμά ότι η βιομηχανία του τουρισμού θα παρουσιάσει ρυθμούς ανάπτυξης της τάξεως του 4,4%. Όσον αφορά το εργατικό δυναμικό παγκοσμίως, υπολογίζεται ότι κατά την ίδια δεκαετία το 9,2% θα απασχολείται στην τουριστική βιομηχανία.

Στην Ελλάδα το ποσοστό συμβολής του τουρισμού στο ΑΕΠ για το έτος 2009 έφτασε το 15,2%, ενώ οι απασχολούμενοι στην τουριστική οικονομία φτάνουν το 18,5% του συνόλου των εργαζομένων στην Ελλάδα.

Στον κλάδο του τουρισμού υπάγονται και άλλοι μικρότεροι κλάδοι που δρουν μέσα σε αυτόν. Οι κυριότεροι είναι ο κλάδος εστίασης και ο κλάδος των μεταφορών. Οι κλάδοι αυτοί σε συνδυασμό με τον κλάδο των τουριστικών επιχειρήσεων παίζουν σημαντικό ρόλο στην απασχόληση καθώς και στα έσοδα από τον τουρισμό.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται αναλυτικά η συνεισφορά του τουρισμού στην ελληνική οικονομία και την απασχόληση την δεκαετία 2000-2009.

Πίνακας 1: Συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ, την απασχόληση και ξενοδοχειακές υποδομές

Πηγή: ΣΕΤΕ

Έτος	Συμμετοχή στο ΑΕΠ	Συμμετοχή στην απασχόληση	Απασχόληση (άμεση & έμμεση)	Ξενοδοχειακή Υποδομή
2000	15,93%	19,90%	781.045	8.073 ξενοδοχεία / 593.990 κλίνες
2001	16,20%	19,90%	779.151	8.285 ξενοδοχεία / 608.104 κλίνες
2002	15,81%	20,10%	787.778	8.527 ξενοδοχεία / 626.914 κλίνες
2003	15,67%	20,00%	793.784	8.689 ξενοδοχεία / 644.898 κλίνες
2004	16,13%	19,60%	801.377	8.843 ξενοδοχεία / 660.799 κλίνες
2005	16,90%	20,50%	860.764	9.036 ξενοδοχεία / 682.050 κλίνες
2006	17,10%	20,80%	906.991	9.111 ξενοδοχεία / 693.252 κλίνες
2007	17,20%	20,80%	939.820	9.207 ξενοδοχεία / 700.933 κλίνες
2008	16,20%	19,60%	833.200	9.385 ξενοδοχεία / 715.857 κλίνες
2009	15,20%	18,50%	774.200	9.554 ξενοδοχεία / 726.546 κλίνες

Η συμμετοχή στην απασχόληση είναι ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα. Η έμμεση απασχόληση αφορά την απασχόληση στους κλάδους εκείνους που δρουν μέσα στον κλάδο του τουρισμού.

Για το ποσοστό συμμετοχής του τουριστικού κλάδου στο ΑΕΠ προκύπτει το διάγραμμα 1:

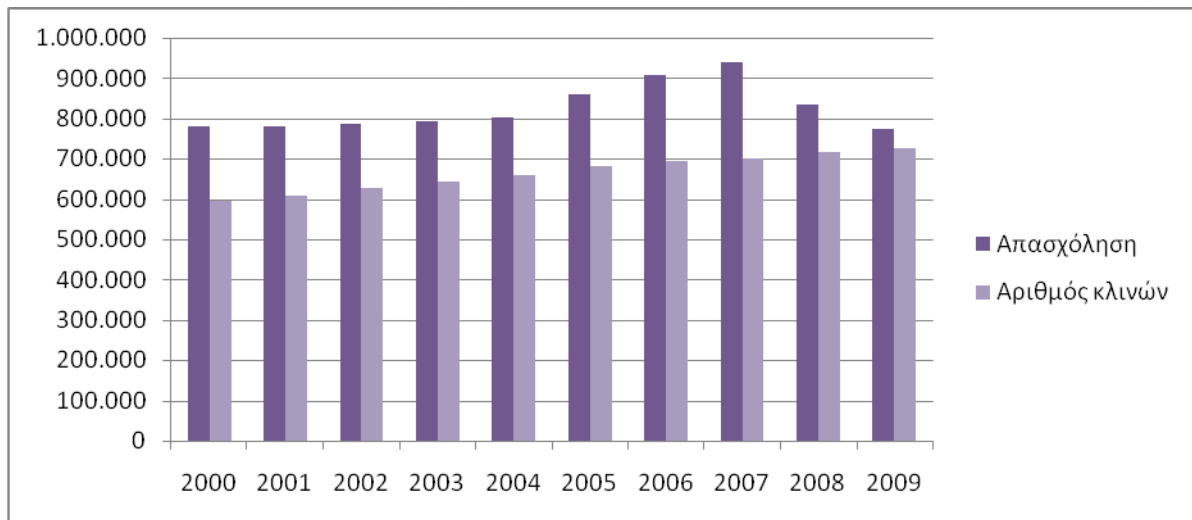

Διάγραμμα 1: Συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ

Στο διάγραμμα 1 παρατηρούμε ότι μέχρι το έτος 2004 δεν παρουσιάζεται καμία αξιόλογη μεταβολή στο ποσοστό συμμετοχής του κλάδου του τουρισμού στο ΑΕΠ, με εξαίρεση το έτος 2003 όπου παρουσιάζεται μια μικρή μείωση. Για τα επόμενα τρία έτη παρατηρείται συνεχής αύξηση φτάνοντας στο μέγιστο το έτος 2007. Σημαντικό ρόλο σε αυτήν την αύξηση έπαιξε η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων στο 2004 στην Ελλάδα καθώς και άλλες διακρίσεις όπως αυτή της κατάκτησης της πρώτης θέσης στην ποδοσφαιρική οργάνωση Euro. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι το έτος 2009 η συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ φτάνει τα χαμηλότερα για την δεκαετία επίπεδα.

Στο διάγραμμα 2 που ακολουθεί γίνεται σύγκριση για το πώς κυμαίνεται ο αριθμός των εργαζομένων στον τουριστικό κλάδο σε σχέση με την ξενοδοχειακή υποδομή.

Διάγραμμα 2: Συμμετοχή του τουρισμού στην απασχόληση σε σχέση με τον αριθμό κλινών

Πηγή: ΣΕΤΕ

Στο διάγραμμα 2 είναι εμφανές ότι η δυναμικότητα κλινών στα ξενοδοχεία παρουσιάζει μια σταθερή ανοδική πορεία. Αντίθετα, ο αριθμός των εργαζομένων στον τουριστικό κλάδο παρουσιάζει σημαντική αύξηση μόνο την τριετία 2005-2007 και στη συνέχεια μειώνεται, φτάνοντας τα χαμηλότερα για την δεκαετία επίπεδα το έτος 2009. Το συμπέρασμα που εξάγεται είναι το πόσο σημαντικό ρόλο παίζουν οι δευτερογενείς κλάδοι που δρουν στον τουρισμό όσον αφορά την απασχόληση.

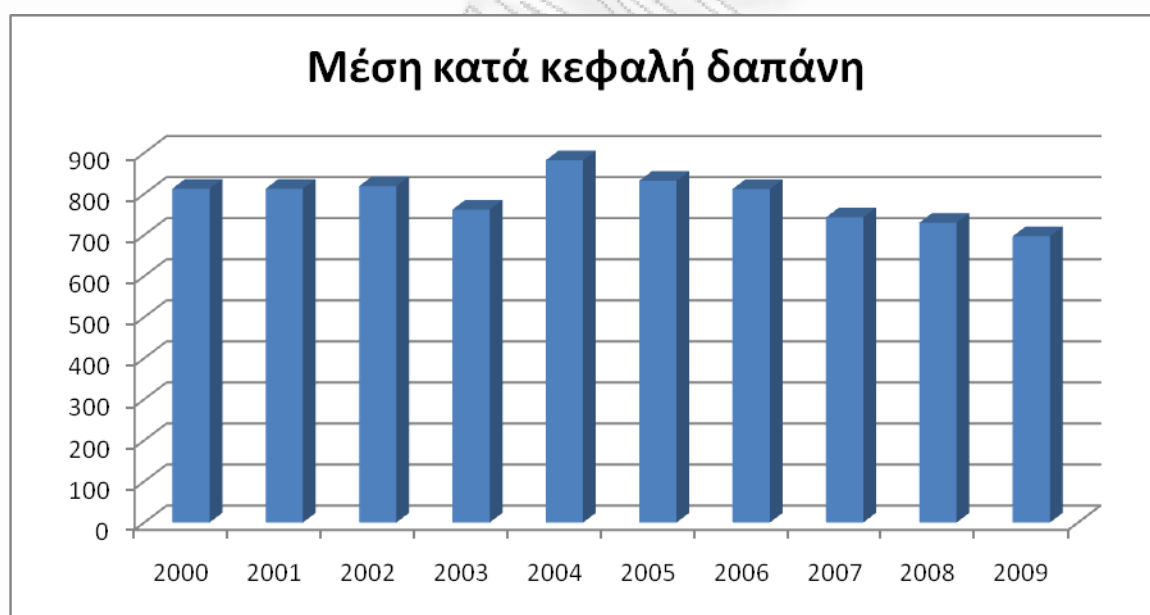
Στον πίνακα 2 που ακολουθεί παρουσιάζεται η μέση κατά κεφαλή δαπάνη των τουριστών για την περίοδο 2000-2009, καθώς και τα συνολικά έσοδα από τον τουρισμό.

Πίνακας 2: Μέση κατά κεφαλή δαπάνη και συνολικά ετήσια έσοδα από τον τουρισμό

Πηγή: ΣΕΤΕ

Έτος	Μέση κατά κεφαλή δαπάνη €	Έσοδα δις €
2000	813	10,1
2001	813	10,6
2002	819	10,3
2003	762	9,5
2004	882	10,4
2005	832	10,7
2006	812	11,4
2007	743	11,3
2008	730	11,6
2009	697	10,4

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει το παρακάτω διάγραμμα που αφορά τη μέση κατά κεφαλή δαπάνη.

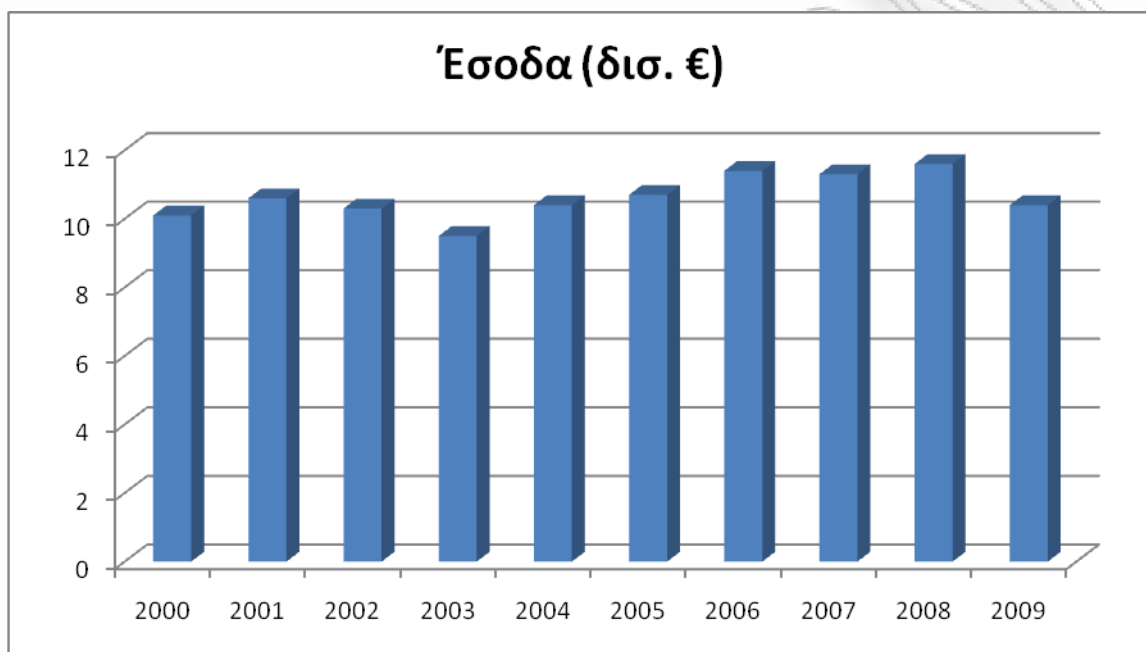
Διάγραμμα 3: Μέση κατά κεφαλή δαπάνη τουριστών 2000-2009

Πηγή: ΣΕΤΕ

Για τα τρία πρώτα έτη της δεκαετίας που μελετάται, παρατηρείται ότι η μέση κατά κεφαλή δαπάνη είναι σχεδόν σταθερή. Για το έτος 2003 παρατηρείται μείωση της

τάξεως των 50 €, ενώ για το έτος 2004 παρατηρείται η μέγιστη τιμή της δεκαετίας. Για τα πέντε τελευταία έτη παρατηρείται μείωση και συγκεκριμένα για το έτος 2009 η μέση κατά κεφαλή δαπάνη έχει την ελάχιστη τιμή για την δεκαετία.

Αντίστοιχα, για τα συνολικά έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού στην Ελλάδα προκύπτει το παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 4: Συνολικά ετήσια έσοδα 2000-2009

Πηγή: ΣΕΤΕ

Στο διάγραμμα των συνολικών εσόδων από τον κλάδο του τουρισμού παρατηρείται μια μικρή μείωση για το έτος 2003, ενώ για τα επόμενα έτη τα έσοδα ακολουθούν ανοδική πορεία. Το έτος 2009 παρατηρείται και πάλι μείωση φτάνοντας σχεδόν τα επίπεδα των εσόδων στην αρχή της δεκαετίας.

Συμπερασματικά, για την δεκαετία 2000-2009, παρατηρείται ότι οι περισσότεροι παράγοντες που μελετήθηκαν παρουσιάζουν την ίδια συμπεριφορά. Πιο συγκεκριμένα, το έτος 2003 παρατηρείται μείωση στην κατά κεφαλή δαπάνη των τουριστών, στα συνολικά έσοδα από τον τουριστικό κλάδο, στη συμβολή του κλάδου στην έμμεση και άμεση απασχόληση καθώς και στο ποσοστό συμβολής του τουρισμού στο ΑΕΠ. Το έτος 2004 παρουσιάζεται αύξηση σε όλους τους παράγοντες που μελετήθηκαν και αυτό συνέβη κυρίως λόγω της διεξαγωγής των Ολυμπιακών

Αγώνων εκείνη τη χρονιά στην Ελλάδα. Επιπλέον, οι ίδιοι παράγοντες παρουσιάζουν μεγάλη μείωση το τελευταίο έτος της δεκαετίας. Η ξενοδοχειακή δυναμικότητα παρουσιάζει συνεχή αύξηση.

2.3 Η συμβολή του τουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη

Ο τουρισμός, εκτός από τη μεγάλη συμβολή του στην οικονομία, συμβάλει θετικά και στην περιφερειακή ανάπτυξη. Πολλές περιοχές της Ελλάδας, οι οποίες δεν είχαν αναπτυχθεί, μέσω του τουρισμού κατάφεραν να αναδειχθούν και να αποκτήσουν το δικό τους χαρακτήρα. Βασικός παράγοντας στην τουριστική ανάπτυξη της περιφέρειας είναι η φυσική ιδιομορφία. Ο φυσικός πλούτος συμβάλει στην ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, η ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη λειτουργία χιονοδρομικών κέντρων. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία των κατάλληλων υποδομών σε ορεινές περιοχές, έτσι ώστε να υπάρχει η δυνατότητα φιλοξενίας χιονοδρομικού τουρισμού. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου, τουριστικό ενδιαφέρον υπάρχει για την επίσκεψη ορεινών προορισμών για λόγους αναψυχής.

Στην ανάπτυξη της περιφέρειας καθοριστικό ρόλο έχει ο παράκτιος τουρισμός. Αυτή η μορφή τουρισμού είναι από τις παλαιότερες, ενώ μερικά από τα παράκτια παραθεριστικά κέντρα που λειτουργούν ακόμη και σήμερα υπήρχαν ήδη από το 19^ο αιώνα. Στα πρώτα του στάδια απευθύνονταν σε έναν περιορισμένο αριθμό τουριστών, κυρίως στους οικονομικά ευκατάστατους. Με την πάροδο των χρόνων αυτό άλλαξε με αποτέλεσμα στον ίδιο προορισμό να συγκεντρώνονται τουρίστες όλων των οικονομικών και κοινωνικών τάξεων.

Ο παράκτιος τουρισμός συνδέθηκε άμεσα με την ανάπτυξη των χωρών στις οποίες εμφανίστηκε. Οι επιπτώσεις από την αξιοποίηση αυτής της μορφή τουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο είναι οι εξής:

- Επιμήκυνση της εποχικότητας του τουρισμού, με δυνατότητα διεύρυνσης της τουριστικής περιόδου.

- Εμπλουτισμός και διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς με ανάλογη προσαρμογή στην αυξανόμενη τουριστική ζήτηση.
- Συμβολή στην απασχόληση, τόσο στην άμεση όσο και στην έμμεση, με ταυτόχρονη κατάρτιση των εργαζομένων στις υψηλού επιπέδου προσφερόμενες υπηρεσίες.
- Ανάπτυξη νέων περιοχών και την δημιουργία νέων προορισμών παράκτιου τουρισμού.

Στην Ελλάδα ο παράκτιος τουρισμός είναι αυτός που γνωρίζει μεγάλη άνθιση. Σε αυτό συντελεί η μορφολογία της χώρας, που διαθέτει πλήθος νησιών και 13.700 χιλιόμετρα ακτών.

Ο υψηλός ανταγωνισμός μεταξύ των τουριστικών προορισμών της περιφέρειας οδηγεί στη συνεχή βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθώς και στη συνεχή ανάπτυξη των προορισμών αυτών. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται ολοένα και περισσότερες θέσεις εργασίας καθώς επίσης προκαλείται αύξηση της οικονομίας της περιφέρειας. Κατά την διάρκεια της περιφερειακής ανάπτυξης θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε 2 βασικά στοιχεία. Το πρώτο αφορά την ταυτότητα της περιοχής. Θα πρέπει να διατηρούνται οι παραδόσεις σε όλους τους τομείς γιατί είναι ένας από τους βασικούς λόγους που επισκέπτονται οι τουρίστες τον κάθε προορισμό. Το δεύτερο αφορά το περιβάλλον. Ο φυσικός πλούτος θα πρέπει να διατηρηθεί ακέραιος και να μη γίνεται αλόγιστη ανέγερση οικημάτων και ξενοδοχειακών επιχειρήσεων.

Στον πίνακα που ακολουθεί η ποσοστιαία κατανομή ξενοδοχειακής δυναμικότητας στα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας.

Πίνακας 3: Ποσοστιαία κατανομή ξενοδοχειακής δυναμικότητας

Πηγή: ΣΕΤΕ

	2007			2008			2009		
	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
Στερεά Ελλάδα	13,73%	13,57%	13,38%	13,73%	13,46%	13,25%	13,70%	13,34%	13,34%
Πελοπόννησος	7,98%	6,67%	6,76%	8,13%	6,68%	6,77%	8,27%	6,76%	6,85%
Ιόνια Νησιά	9,75%	12,10%	12,14%	9,60%	12,01%	12,03%	9,50%	11,97%	11,97%
Ήπειρος	3,18%	1,57%	1,61%	3,42%	1,74%	1,78%	3,56%	1,81%	1,85%
Νησιά Αιγαίου	4,24%	3,00%	2,99%	4,26%	2,95%	2,94%	42,60%	3,00%	2,98%
Κρήτη	16,39%	21,26%	20,97%	16,22%	21,47%	21,19%	16,09%	21,68%	21,38%
Δωδεκάνησα	10,55%	17,10%	17,20%	10,47%	17,07%	17,15%	10,60%	17,53%	17,66%
Κυκλάδες	10,23%	5,98%	6,04%	10,17%	5,95%	5,99%	10,17%	5,96%	6,00%
Θεσσαλία Σποράδες	6,21%	3,83%	3,88%	6,24%	3,86%	3,92%	6,24%	3,86%	3,91%
Μακεδονία	16,60%	14,00%	14,11%	16,63%	13,91%	14,06%	16,52%	13,92%	14,12%
Θράκη	1,14%	0,92%	0,93%	1,12%	0,89%	0,90%	1,14%	0,93%	0,93%

Από τον πίνακα 3 για το έτος 2009 προκύπτει το παρακάτω διάγραμμα που αφορά την ποσοστιαία κατανομή κλινών στα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας.

Διάγραμμα 5: Κατανομή κλινών στα διαμερίσματα της Ελλάδας

Πηγή: ΣΕΤΕ

Τα δύο γεωγραφικά διαμερίσματα με το μεγαλύτερο επί του συνόλου ποσοστό κλινών είναι η Κρήτη και τα Δωδεκάνησα. Οι επενδύσεις στον τουριστικό κλάδο είναι μεγάλες σε αυτές τις περιοχές οι οποίες με τη σειρά τους βοηθούν αρκετά στην τοπική ανάπτυξη.

2.4 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα από την ανάπτυξη του τουρισμού στην περιφέρεια

2.4.1 Πλεονεκτήματα

Ο τουρισμός έχει μια σειρά από πλεονεκτήματα όσον αφορά την ανάπτυξη του σε περιφερειακό επίπεδο. Εκτός από την συμβολή του στην οικονομία, πολλά είναι τα ωφέλει σε περίπτωση που η ανάπτυξη του τουρισμού γίνει κάτω από σωστή κατεύθυνση.

Ο κλάδος του τουρισμού βοηθά στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Επιπλέον, η τουριστική επιχειρηματική δραστηριότητα λόγω της ιδιαίτερης φύσης της και του ότι είναι εντάσεως εργασίας απαιτεί, συγκριτικά με άλλους τομείς, μικρότερες επενδύσεις οι οποίες προκαλούν θετικά τόσο την εργατική απασχόληση όσο και κάθε επιχειρηματική δραστηριότητα που συνδέεται με αυτήν. Με τον τρόπο αυτό ο τουρισμός μπορεί να κρατήσει τον πληθυσμό της υπαίθρου και να μειώσει το πρόβλημα της αστικοποίησης που μαστίζει την Ελλάδα.

Η ύπαρξη τουρισμού στην περιφέρεια αυξάνει τη ζήτηση τοπικών προϊόντων. Η αύξηση αυτή μπορεί να προέλθει είτε από την χρήση υλικών για την κατασκευή τουριστικών υποδομών, είτε από την κατανάλωση τοπικών προϊόντων από τους τουρίστες. Το γεγονός αυτό επιβάλλει τη σύνδεση της τουριστικής καταναλωτικής ζήτησης με την παραγωγή καταναλωτικών προϊόντων σε περιφερειακό επίπεδο, με σκοπό τη μεγιστοποίηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.

Ο τουρισμός συμβάλλει θετικά στην ύπαρξη εξωτερικών οικονομιών της περιφέρειας ή γειτονικών περιοχών. Η συμπληρωματική φύση των τουριστικών προϊόντων

επιδρά άμεσα στο τοπικό παραγωγικό σύστημα και συνδέει όλες τις παραγωγικές δραστηριότητες της περιφέρειας με τον τουρισμό, για την ικανοποίηση της τουριστικής ζήτησης. Η διασύνδεση αυτή αφορά την παραγωγή αγαθών και παροχής υπηρεσιών που ανταποκρίνονται στην εγχώρια τουριστική κατανάλωση.

Οι τουριστικές επενδύσεις είτε είναι ιδιωτικές είτε δημόσιες αποφέρουν πολλαπλά οικονομικά ωφέλει στην περιφέρεια, ενώ δημιουργούν θετικές επιπτώσεις σε όλο το φάσμα της περιφερειακής οικονομίας.

Οι επενδύσεις στον τουρισμό διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- Άμεσες παραγωγικές επενδύσεις για την κάλυψη βασικών τουριστικών αναγκών (εστιατόρια, ξενοδοχεία, κλπ.).
- Επενδύσεις για ψυχαγωγία και για την βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών.
- Επενδύσεις σε έργα υποδομής για την εξασφάλιση βασικών υπηρεσιών από τις οποίες εξαρτάται η συνέχιση της τουριστικής ανάπτυξης (μαρίνες, λιμάνια, αεροδρόμια, κλπ.).

Οι δύο τελευταίες κατηγορίες δημιουργούν ένα πλαίσιο υπηρεσιών που δίνουν κίνητρο για νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες στην περιφέρεια, με αποτέλεσμα την αύξηση του εισοδήματος και των θέσεων απασχόλησης.

2.4.2 Μειονεκτήματα

Πέρα από τα πλεονεκτήματα, η ανάπτυξη του τουρισμού στην περιφέρεια έχει και αρνητικές επιπτώσεις σε παραγωγική βάση και οικονομική δομή.

Η υπερβολική ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να προκαλέσει στενότητα σε διάφορους συντελεστές παραγωγής και αυτή με τη σειρά της να λειτουργεί σε βάρος άλλων δραστηριοτήτων της περιφέρειας. Στην Ελλάδα είναι συχνό το φαινόμενο της εγκατάλειψης των γεωργικών δραστηριοτήτων και η εξωφρενική άνοδος των τιμών της γης.

Ένα από τα πλεονεκτήματα της περιφερειακής ανάπτυξης του τουρισμού είναι η κατανάλωση των εγχώριων προϊόντων. Πολλοί αναλυτές πιστεύουν ότι αυτό δεν συμβαίνει πάντα. Ο τουρισμός σε πολλές περιπτώσεις οδηγεί σε αύξηση της κατανάλωσης των εισαγόμενων προϊόντων και όχι των εγχώριων. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα αρνητικές επιπτώσεις στην παραγωγική δομή της περιφέρειας.

Η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού καθώς και των μεγάλων ξενοδοχειακών συγκροτημάτων και έργων υποδομής μπορεί να συντελέσει στην αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος της περιφέρειας, και κατά συνέπεια να καταστρέψει έναν από τους βασικότερους παράγοντες προσέλκυσης τουριστών. Επιπλέον, η καθημερινή επαφή με ξένους επισκέπτες μπορεί να οδηγήσει σε αμφισβήτηση των παραδοσιακών αξιών από τους νέους.

2.5 Προϋποθέσεις περιφερειακής τουριστικής ανάπτυξης

Ο τουρισμός αποτελεί μια κοινωνικοοικονομική δραστηριότητα στον τομέα της αναψυχής. Έχει τη δυνατότητα να αποτελέσει καταλυτικό ρόλο στην ανάπτυξη, επομένως θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως οργανικό στοιχείο κατά τον προγραμματισμό της περιφερειακής τουριστικής ανάπτυξης. Οι τουριστικά αναπτυσσόμενες περιφέρειες θα πρέπει να διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα στην προώθηση της τουριστικής δραστηριότητας. Οι προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούν για την ανάπτυξη του τουρισμού είναι οι εξής:

- Φυσικές και κλιματολογικές.
- Γεωγραφικές.
- Προσπέλασης.
- Οικονομικές.
- Διαβίωσης.
- Πολιτιστικές.

Οι προϋποθέσεις αυτές αποτελούν τη βάση για την περιφερειακή ανάπτυξη της οικονομίας, πάνω στην οποία θα στηριχθεί η ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας.

Για την διασφάλιση της σταθερότητας της τουριστικής ανάπτυξης είναι απαραίτητο να πληρούνται και να συνυπάρχουν τα παρακάτω στοιχεία:

- Πολλές και μικρές τοπικές επιχειρήσεις.
- Μη ύπαρξη υπερειδίκευσης η οποία ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα σε άλλους οικονομικούς παράγοντες.
- Προστασία του περιβάλλοντος.
- Εξασφάλιση της ζήτησης.
- Κατάλληλη κρατική τουριστική πολιτική.

Τα στοιχεία αυτά, εφόσον πληρούνται, παρέχουν τη δυνατότητα για μια ασφαλή τουριστική ανάπτυξη η οποία με τη σειρά της θα συμβάλλει στη γενικότερη ανάπτυξη της περιφέρειας. Για να επιτευχθεί ανάπτυξη θα πρέπει να υπάρξει κινητοποίηση όλων των παραγωγικών συντελεστών της τουριστικά αναπτυσσόμενης περιφέρειας, οι οποίοι μεταβάλλουν την οικονομική δομή της. Επιπλέον, απαιτείται η εφαρμογή μιας συγκροτημένης τουριστικής πολιτικής καθώς και μιας στρατηγικής ανάπτυξης, που θα ενισχύουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιφέρειας για την τουριστική της ανάπτυξη.

Η Ελλάδα πληροί αρκετές από τις προϋποθέσεις που επιβάλλονται για την τουριστική ανάπτυξη της περιφέρειας, δεδομένου ότι εμφανίζει αποκεντρωμένη τουριστική δομή. Οι περιοχές της Ελλάδας που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο πλήθος τουριστών βρίσκονται στην περιφέρεια και δέχονται 10 εκατομμύρια τουρίστες ετησίως.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

Κομίλης Π., (1986), «Τουριστικές δραστηριότητες», Κ.Ε.Π.Ε, Αθήνα 1986

Ζαχαράτος Γ., (1986), «Τουριστική κατανάλωση: η μέθοδος υπολογισμού και η χρησιμότητα της για την έρευνα των επιδράσεων του τουρισμού στην εθνική οικονομία», Κ.Ε.Π.Ε.

Κουζέλης Α., (1997), «Επιπτώσεις της συναλλαγματικής πολιτικής στις πρόσφατες επιδόσεις του τουριστικού τομέα»

Λύτρας Π., (1983), «Τουριστική ανάπτυξη», Εκδόσεις Παπαζήση

ΙΤΕΠ,(2004), τεύχος Νο 18, Ελληνική Οικονομία και τουρισμός, ΙΤΕΠ

Ξένη βιβλιογραφία

Mitchell F., «The impact of tourism on national income», Staff paper, Institute for Development Studies, University College, Nairobi.

Choy D., «Alternative roles of national tourism organizations» Tourism Management London 1993

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

<http://www.t-p.gr/news/topnews/3675>

<http://www.sete.gr/default.php?pname=GreekTourismMeaning2009&la=1>

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/ w_articles_economy_2_18/04/2007_223671

Κεφάλαιο 3: Ανάλυση τουριστικής προσέλευσης – εσόδων από τον κλάδο του τουρισμού στην Ελλάδα

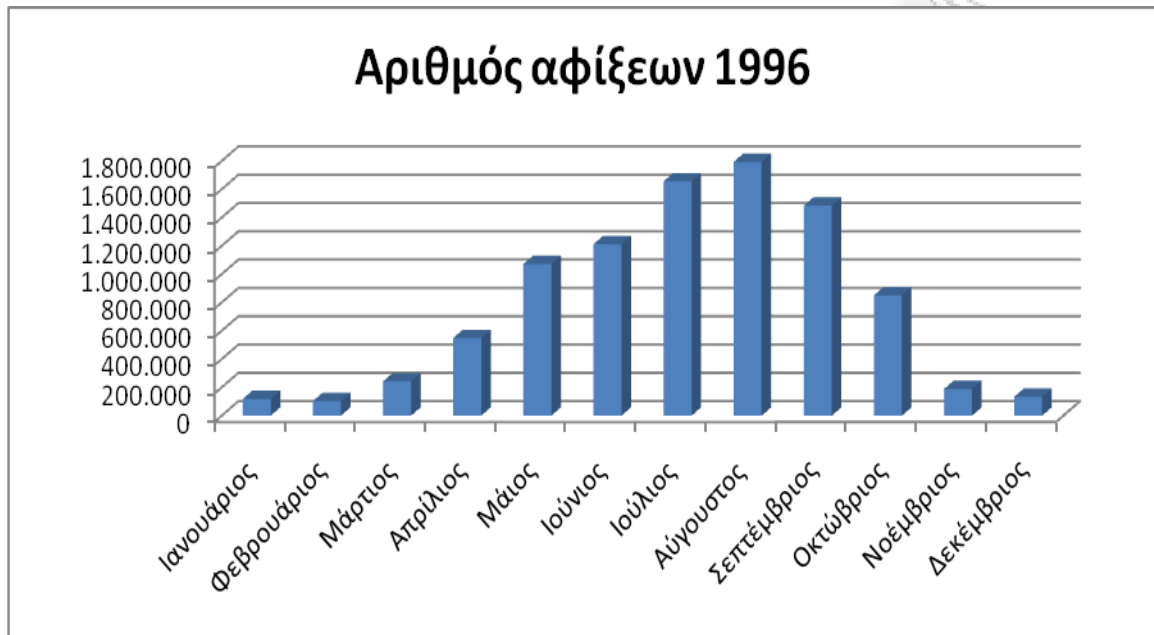
Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται πλήρη παρουσίαση των μηνιαίων τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα καθώς και των μηνιαίων εσόδων που είχε η χώρα από τον κλάδο του τουρισμού. Σκοπός της παρουσίασης αυτής είναι να αποκτηθεί μια πλήρη εικόνα για το πώς κυμαίνονται οι αφίξεις των τουριστών καθώς και των εσόδων κατά τη διάρκεια του έτους στην Ελλάδα όπως επίσης να γίνει σύγκριση μεταξύ των διαφόρων ετών.

3.1 Τουριστική προσέλευση

Τα δεδομένα που θα μελετηθούν αφορούν τις μηνιαίες αφίξεις των τουριστών από το έτος 1996 έως το έτος 2010 και για όλες τις χώρες από τις οποίες η Ελλάδα δέχεται τουρίστες. Από την έρευνα έχουν εξαιρεθεί οι αφίξεις από την Αλβανία και την Βουλγαρία καθώς η προσέλευση από τις δύο αυτές χώρες αφορά κυρίως οικονομικούς μετανάστες, οι οποίοι έρχονται στην Ελλάδα με πρόφαση τον τουρισμό.

Έτος 1996

Για το έτος 1996 οι μηνιαίες αφίξεις παρουσιάζονται στο διάγραμμα που ακολουθεί.

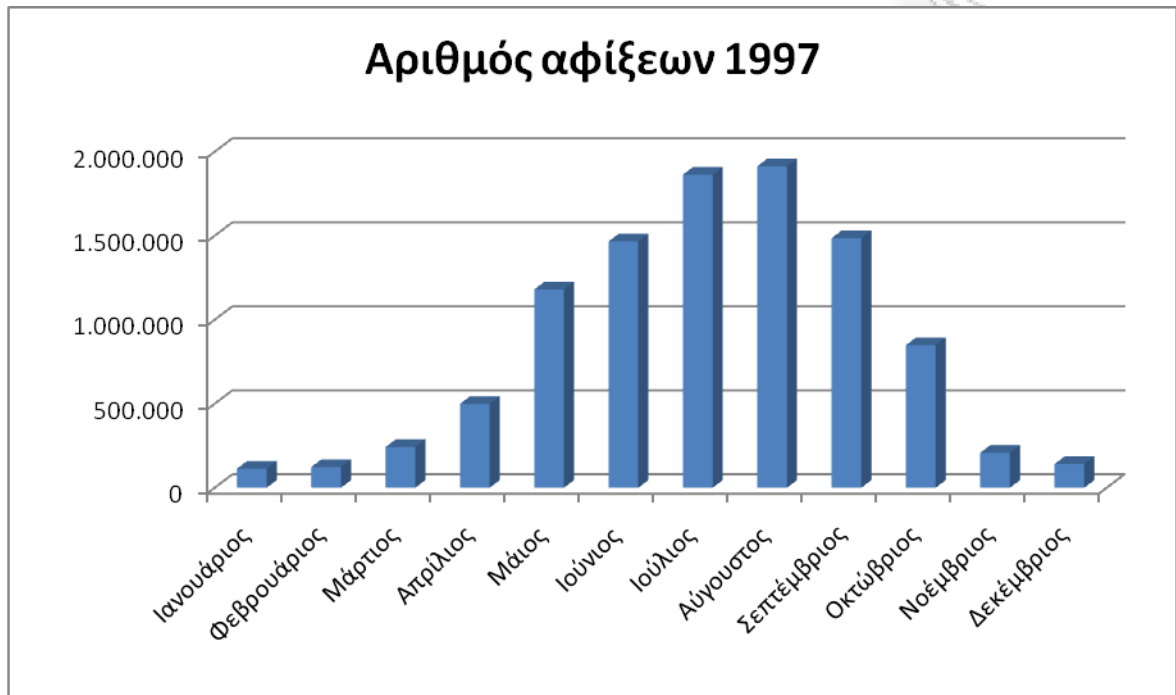
Διάγραμμα 6: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 1996

Πηγή: ΕΣΥΕ

Στο διάγραμμα 6 παρατηρείται ότι η μεγαλύτερη τουριστική προσέλευση στην Ελλάδα για το έτος 1996 ήταν τους μήνες Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο. Το μήνα Σεπτέμβριο η τουριστική προσέλευση παρουσιάζει τη μέγιστη τιμή της φθάνοντας σχεδόν τους 1.790.000 τουρίστες.

Έτος 1997

Για το έτος 1997 οι μηνιαίες αφίξεις παρουσιάζονται στο διάγραμμα 7.

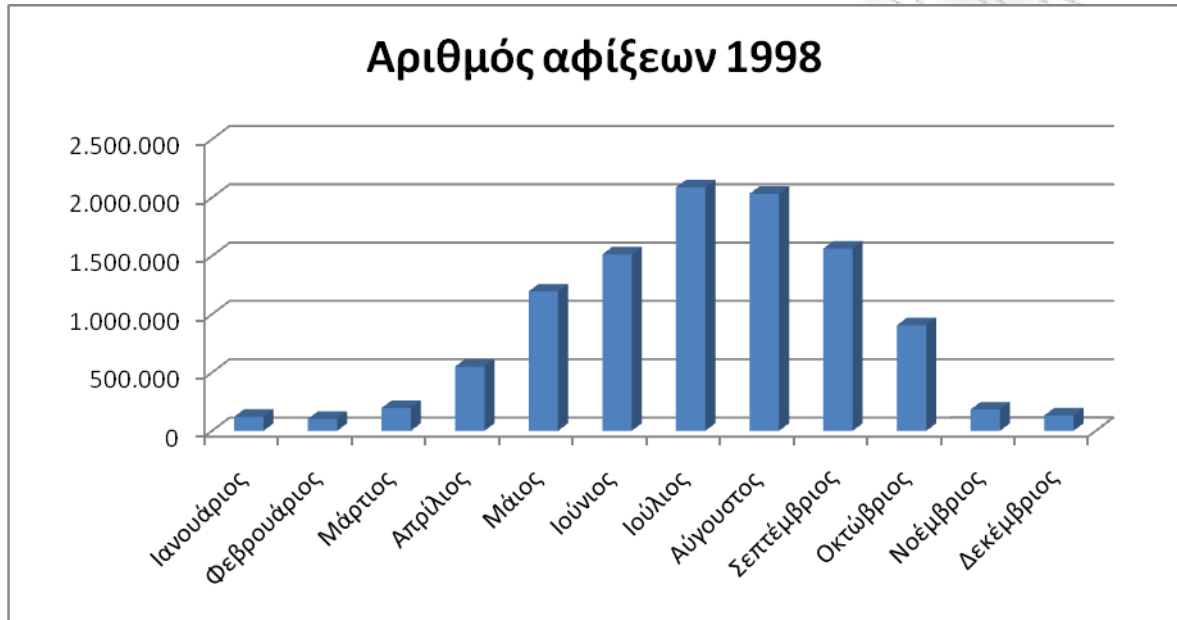
Διάγραμμα 7: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 1997

Πηγή: ΕΣΥΕ

Ο αριθμός των τουριστικών αφίξεων για το έτος 1997 είναι μέγιστος το μήνα Αύγουστο ξεπερνώντας τις 1.800.000 αφίξεις. Επιπλέον, παρατηρείται το γεγονός ότι και τον μήνα Ιούλιο οι αφίξεις ήταν αρκετά υψηλές, ενώ τους μήνες Ιούνιο και Σεπτέμβριο ο αριθμός αφίξεων των τουριστών είναι σχεδόν ίδιος και κυμαίνεται στις 1.400.000 αφίξεις.

Έτος 1998

Το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τον μηνιαίο αριθμό τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα για το έτος 1998.

Διάγραμμα 8: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 1998

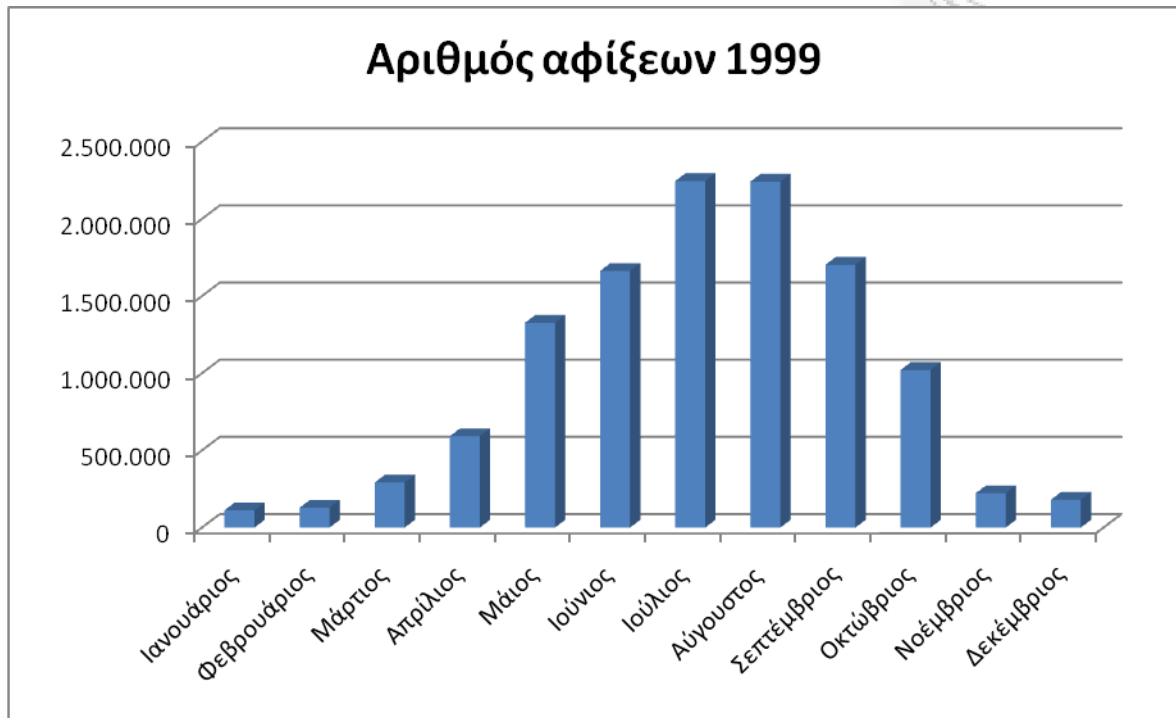
Πηγή: ΕΣΥΕ

Σε αντίθεση με τα έτη 1996 και 1997 ο μήνας με το μεγαλύτερο αριθμό τουριστικών αφίξεων για το έτος 1998 είναι ο Ιούλιος όπου οι αφίξεις ξεπερνούν τις 2.000.000. Το μήνα Αύγουστο ο αριθμός των αφίξεων είναι σχεδόν 2.000.000, ενώ για τους υπόλοιπους μήνες οι αφίξεις βρίσκονται σε χαμηλότερα επίπεδα.

Έτος 1999

Οι μηνιαίες τουριστικές αφίξεις για το έτος 1999 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 9.

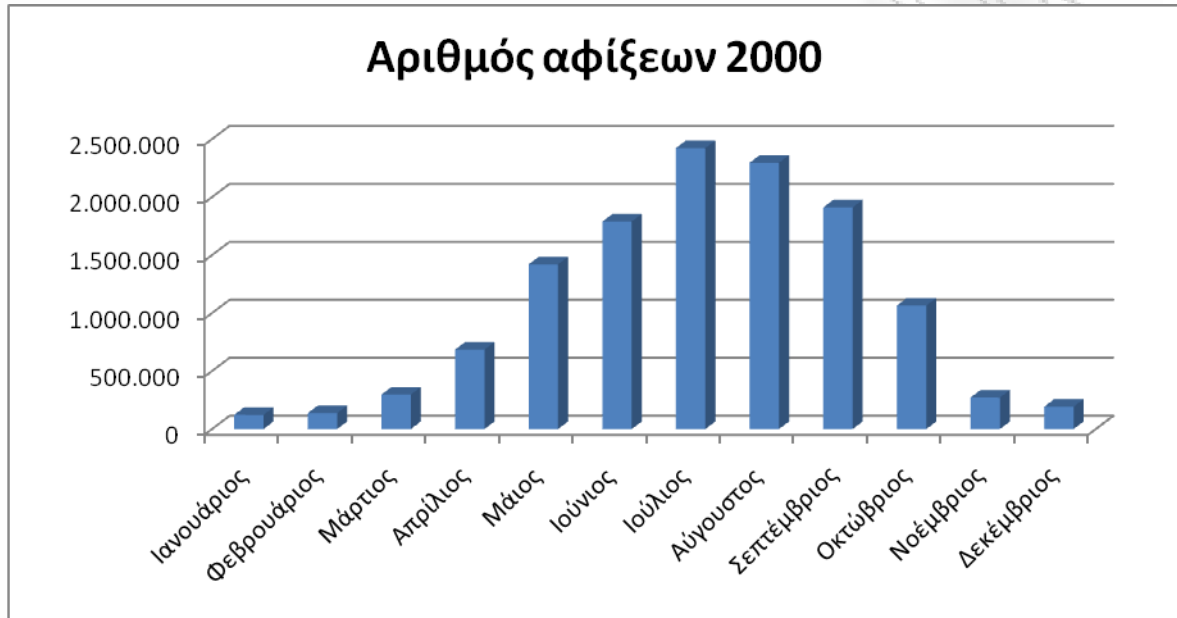
Διάγραμμα 9: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 1999

Πηγή: ΕΣΥΕ

Για το έτος 1999 παρατηρείται ότι οι τουριστικές αφίξεις για τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο είναι σχεδόν ίδιες και κυμαίνονται στα επίπεδα των 2.200.000. Ακόμη τους μήνες Ιούνιος και Σεπτέμβριος οι αφίξεις είναι στα ίδια επίπεδα, περίπου στις 1.600.000 αφίξεις.

Έτος 2000

Το διάγραμμα 10 που ακολουθεί παρουσιάζει τις μηνιαίες τουριστικές αφίξεις για το έτος 2000.

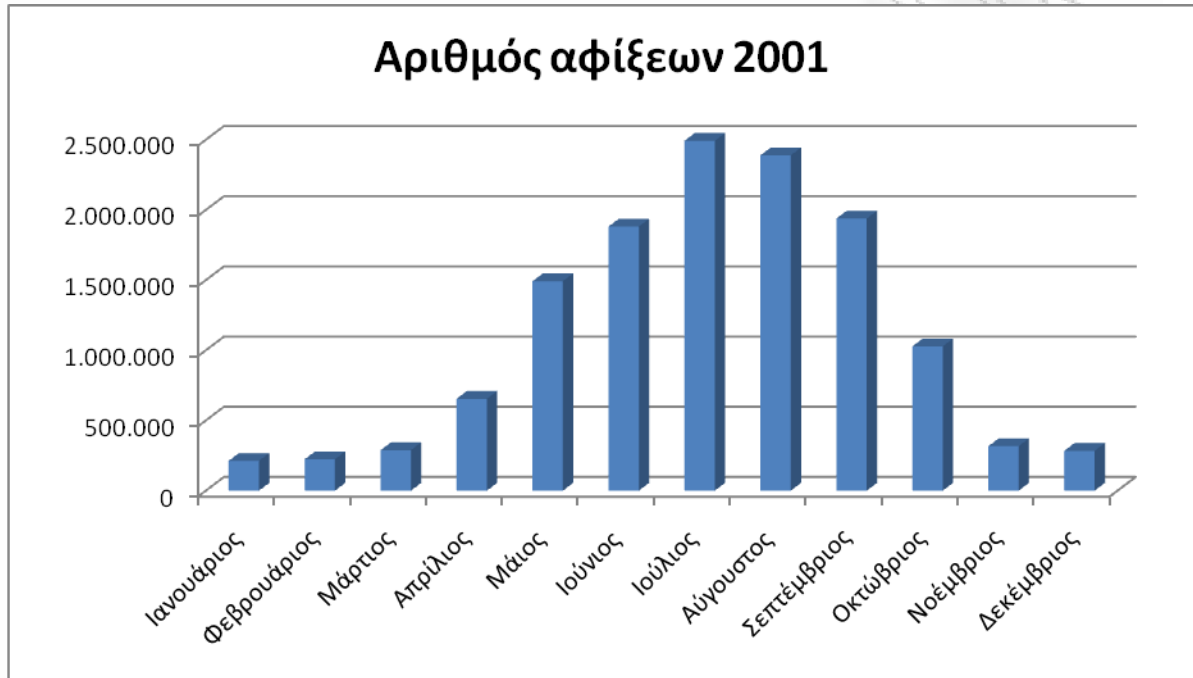
Διάγραμμα 10: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 2000

Πηγή: ΕΣΥΕ

Ο μεγαλύτερος αριθμός τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα για το έτος 2000 είναι τον μήνα Ιούλιο με 2.400.000 αφίξεις. Το τρίμηνο Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος είναι αυτό με τις περισσότερες αφίξεις.

Έτος 2001

Οι μηνιαίες τουριστικές αφίξεις για το έτος 2001 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 11 που ακολουθεί.

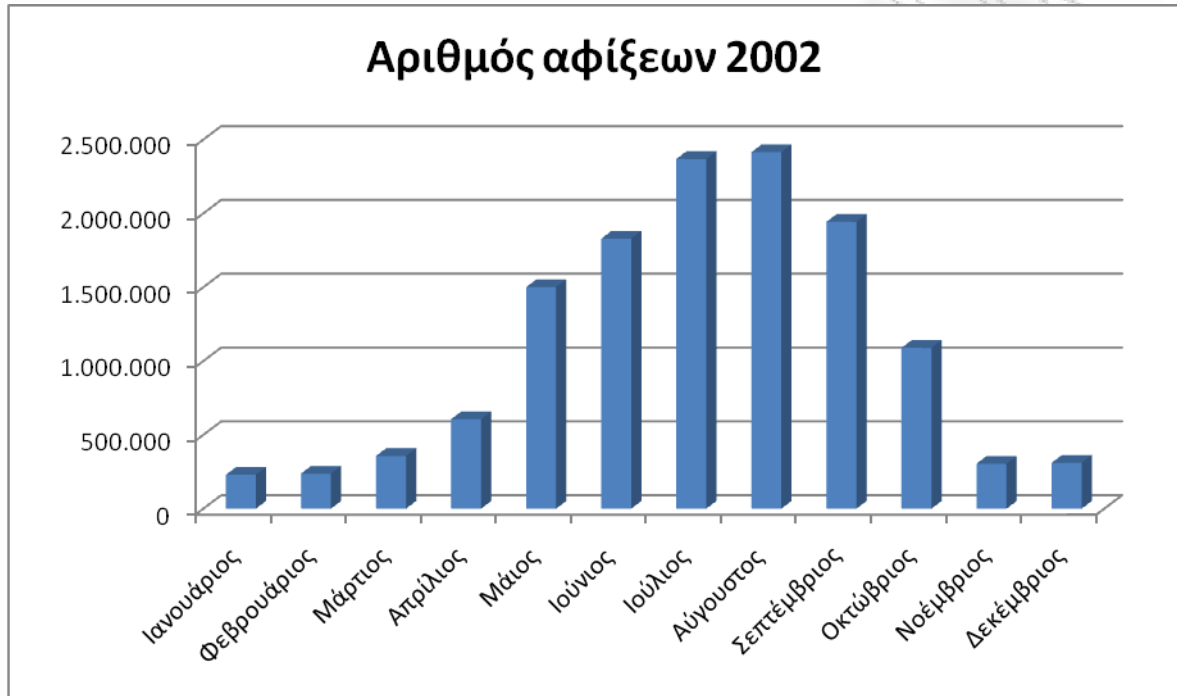
Διάγραμμα 11: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 2001

Πηγή: ΕΣΥΕ

Οι μήνες Ιούνιος και Σεπτέμβριος παρατηρείται ότι παρουσιάζουν τον ίδιο αριθμό αφίξεων για το έτος 2001 και κυμαίνεται περίπου στις 1.900.000 αφίξεις. Ο μήνας με το μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων είναι ο Ιούλιος με 2.500.000 αφίξεις και δεύτερος σε αριθμό αφίξεων για το έτος 2001 είναι ο Αύγουστος με 2.300.000 αφίξεις.

Έτος 2002

Για το έτος 2002 ο αριθμός αφίξεων παρουσιάζεται στο διάγραμμα 12 που ακολουθεί.

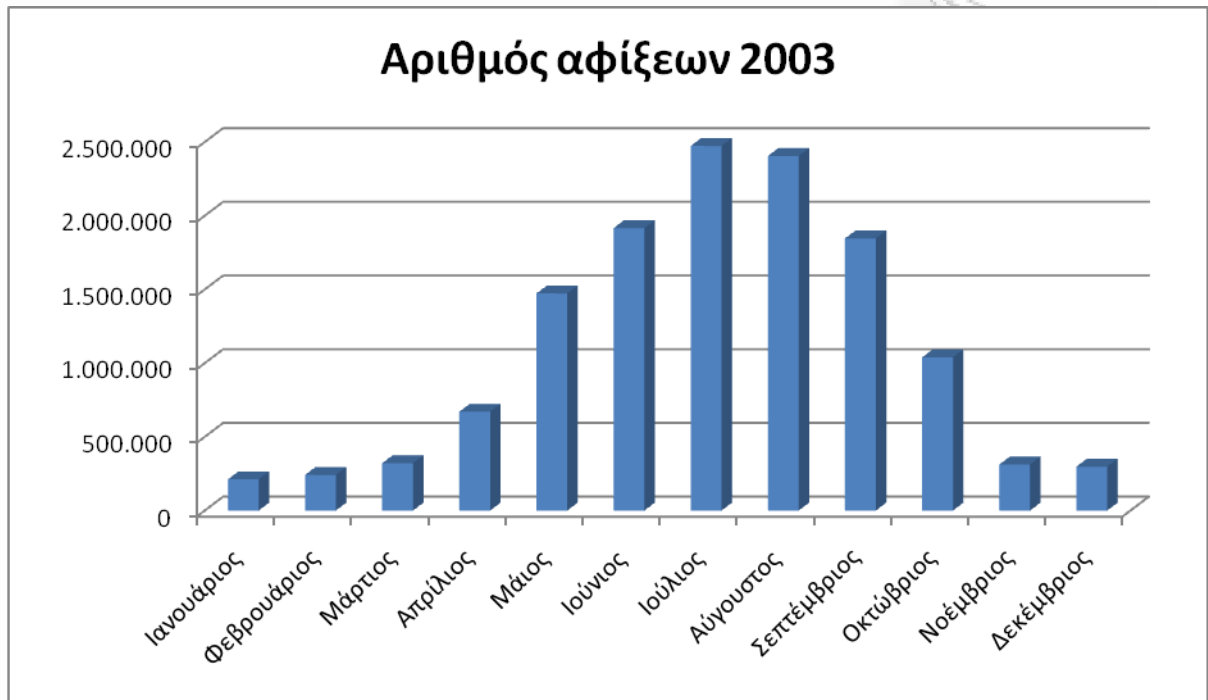
Διάγραμμα 12: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 2002

Πηγή: ΕΣΥΕ

Το έτος 2002 ο μήνας με το μεγαλύτερο αριθμό τουριστικών αφίξεων είναι ο Αύγουστος, ο οποίος δεν παρουσιάζει μεγάλη διαφορά από τις αφίξεις του μήνα Ιουλίου. Οι αφίξεις για τους δύο αυτούς μήνες κυμαίνονται στα επίπεδα των 2.300.000 αφίξεων. Ο Σεπτέμβριος ακολουθεί τρίτος με 1.900.000 αφίξεις.

Έτος 2003

Οι μηνιαίες τουριστικές αφίξεις για το έτος 2003 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 13.

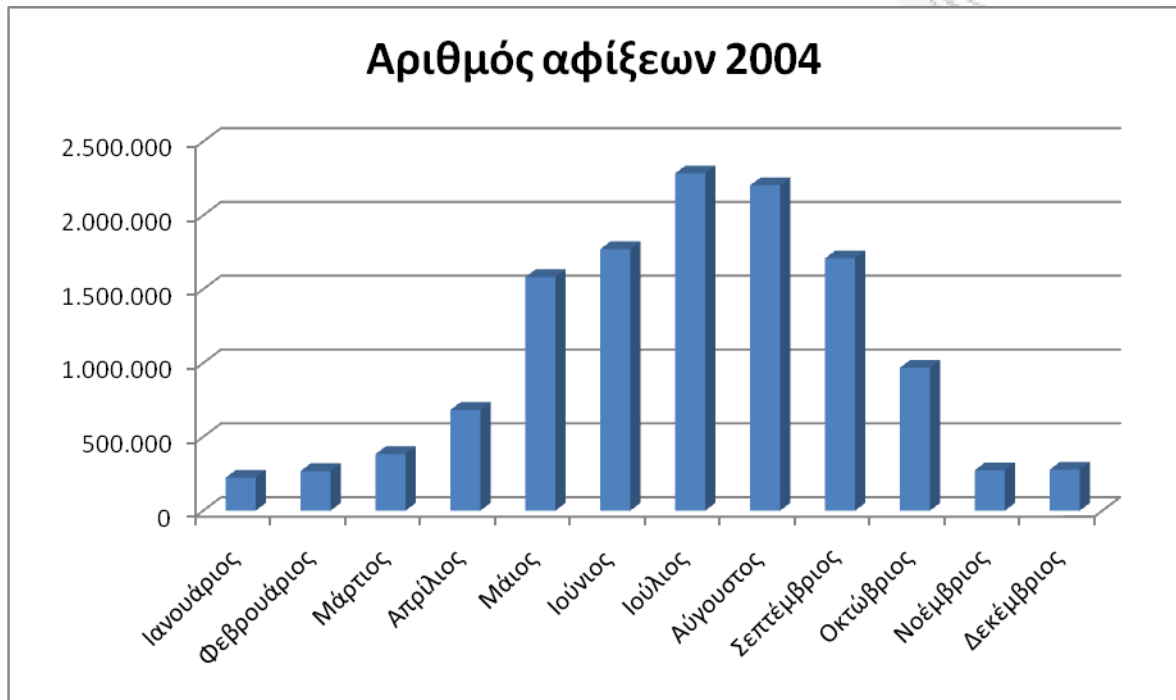
Διάγραμμα 13: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 2003

Πηγή: ΕΣΥΕ

Οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος είναι αυτοί με το μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων για το έτος 2003. Με ελάχιστη διαφορά ο μήνας Ιούλιος είναι πρώτος με 2.400.000 αφίξεις. Οι μήνες Ιούνιος και Σεπτέμβριος έχουν περίπου τον ίδιο αριθμό αφίξεων ο οποίος κυμαίνεται στις 1.800.000 αφίξεις.

Έτος 2004

Οι μηνιαίες αφίξεις του έτους 2004 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 14.

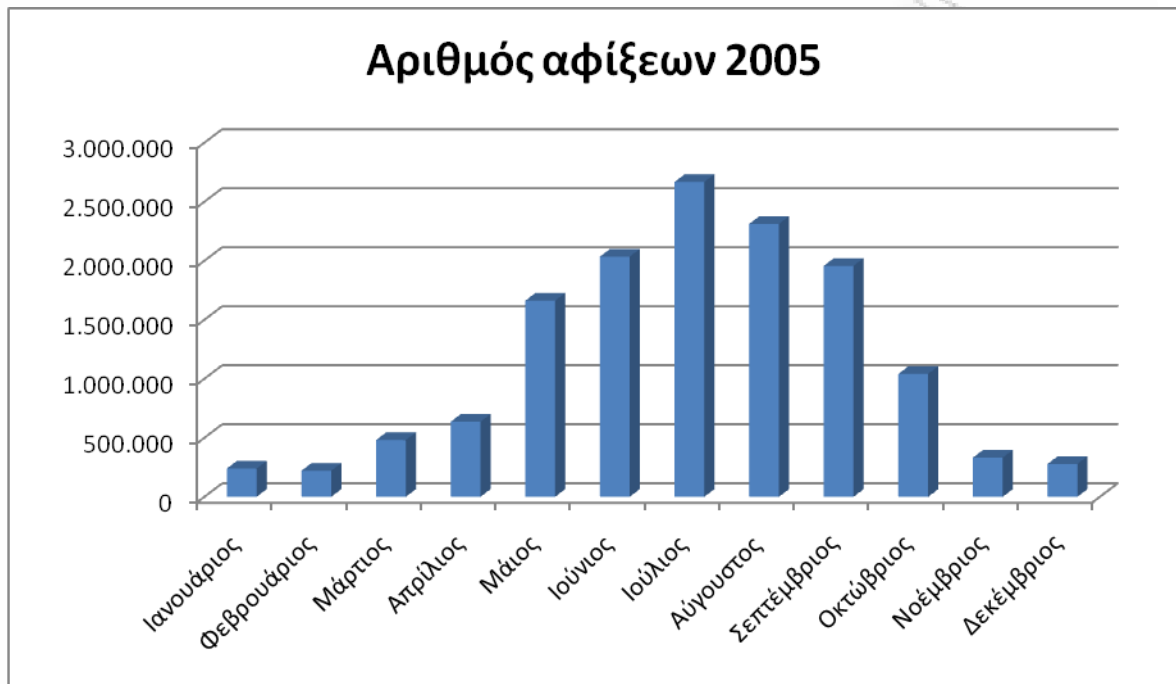
Διάγραμμα 14: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 2004

Πηγή: ΕΣΥΕ

Το τρίμηνο Ιουνίου, Ιουλίου, Αυγούστου είναι αυτό με το μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων για το έτος 2004. Οι περισσότερες αφίξεις παρουσιάζονται το μήνα Ιούλιος με 2.300.000 αφίξεις. Δεύτερος σε αριθμό τουριστικών αφίξεων είναι ο μήνας Αύγουστος με 2.200.000 αφίξεις.

Έτος 2005

Ο αριθμός τουριστικών αφίξεων για το έτος 2005 παρουσιάζεται στο διάγραμμα 15.

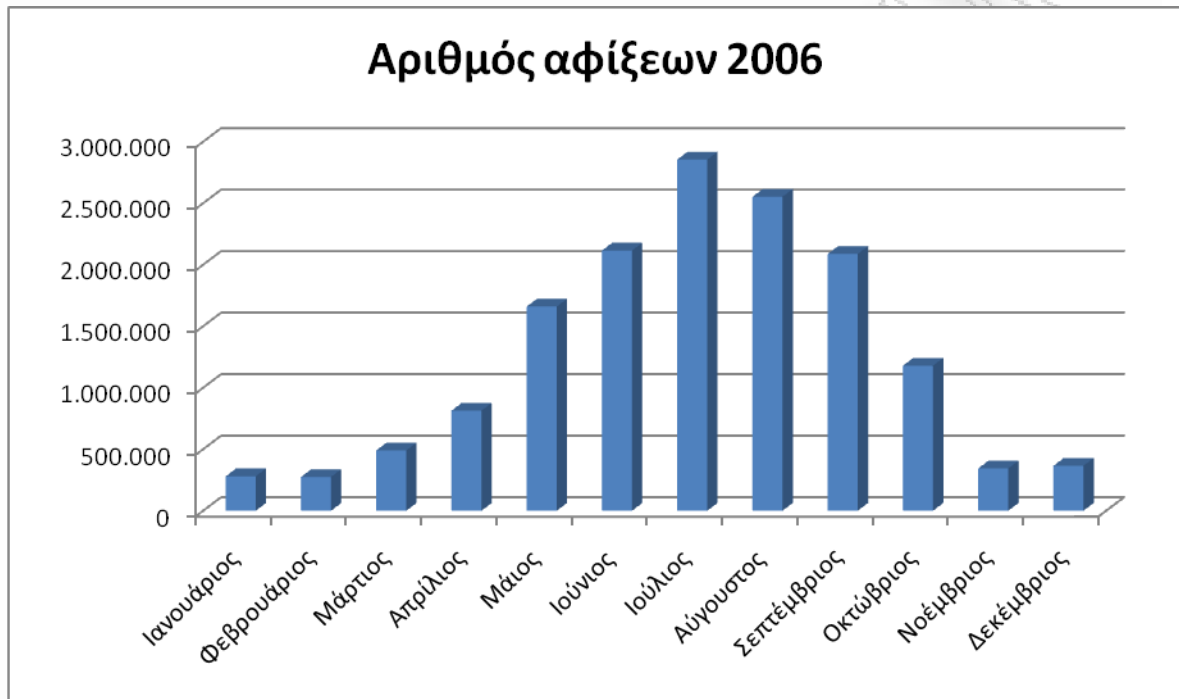
Διάγραμμα 15: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 2005

Πηγή: ΕΣΥΕ

Για το έτος 2005 ο μήνας με το μεγαλύτερο αριθμό τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα είναι ο Ιούλιος όπου οι αφίξεις ξεπερνούν τις 2.500.000. Ο μήνας Αύγουστος ακολουθεί δεύτερος με 2.200.000 αφίξεις, ενώ τρίτος είναι ο μήνας Ιούλιος με 2.000.000 αφίξεις.

Έτος 2006

Για το έτος 2006 ο αριθμός των μηνιαίων τουριστικών αφίξεων παρουσιάζονται στο διάγραμμα 16 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 16: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 2006

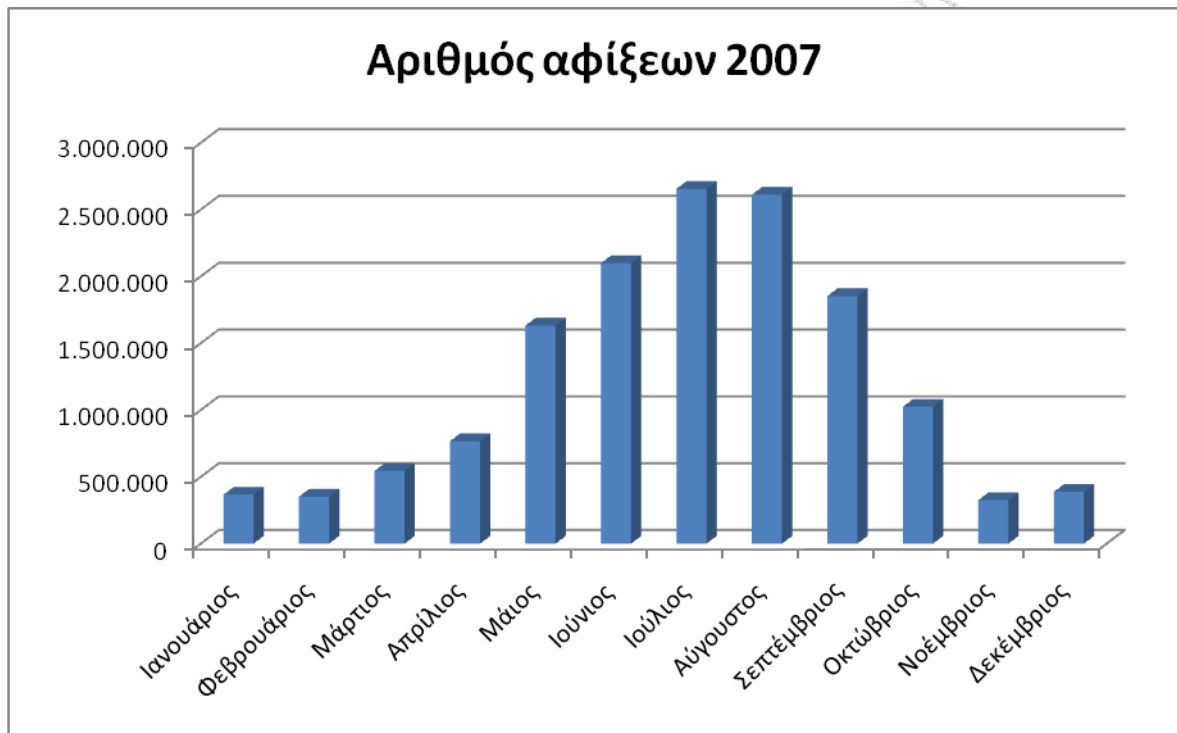
Πηγή: ΕΣΥΕ

Οι μήνες Ιούνιος και Σεπτέμβριος παρουσιάζουν τον ίδιο αριθμό τουριστικών αφίξεων για το έτος 2006 οι οποίοι κυμαίνονται στις 2.000.000 αφίξεις. Πρώτος είναι ο μήνας Ιούλιος με 2.700.000 αφίξεις, ενώ ο μήνας Αύγουστος είναι δεύτερος με 2.500.000 αφίξεις.

Έτος 2007

Οι μηνιαίες αφίξεις του έτους 2007 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 17.

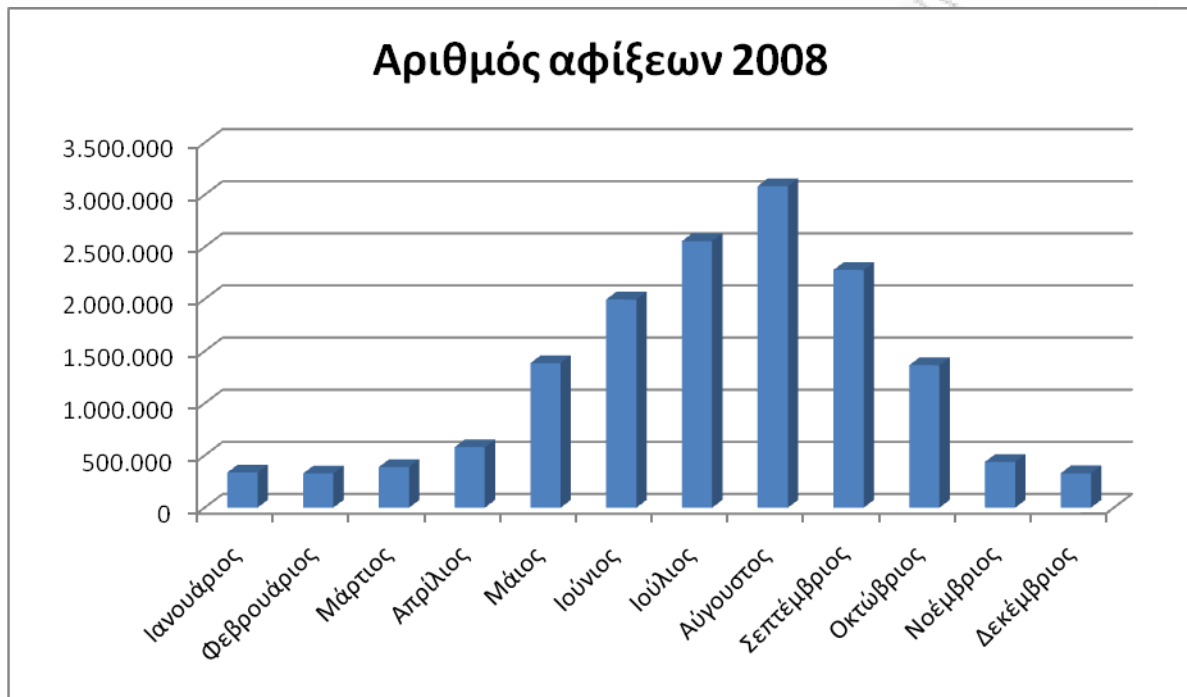
Διάγραμμα 17: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 2007

Πηγή: ΕΣΥΕ

Οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος έχουν σχεδόν τον ίδιο αριθμό αφίξεων για το έτος 2007. Ο αριθμός αυτός κυμαίνεται στις 2.500.000 αφίξεις. Ο μήνας Ιούνιος είναι τρίτος με 2.000.000 αφίξεις.

Έτος 2008

Το διάγραμμα 18 που ακολουθεί αφορά τις μηνιαίες αφίξεις για το έτος 2008.

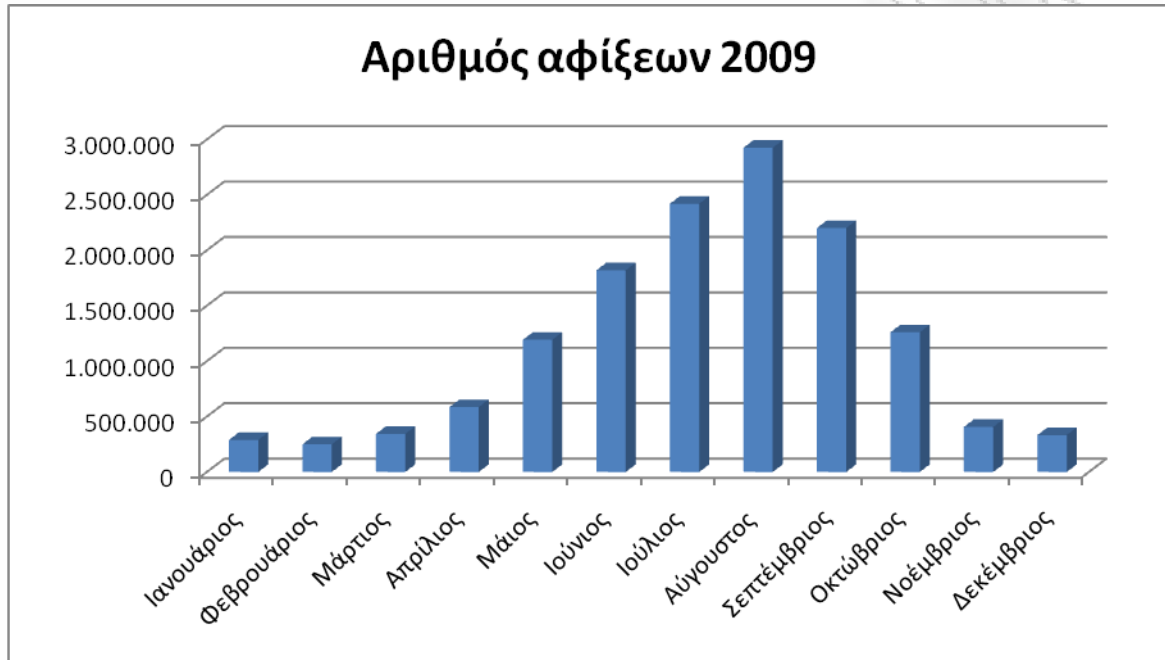
Διάγραμμα 18: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 2008

Πηγή: ΕΣΥΕ

Το μήνα Αύγουστο οι τουριστικές αφίξεις είναι 3.000.000 για το έτος 2008. Ο μήνας Ιούλιος είναι δεύτερος με 2.500.000 αφίξεις, ενώ ο μήνας Σεπτέμβριος είναι τρίτος με 2.100.000 αφίξεις.

Έτος 2009

Οι μηνιαίες τουριστικές αφίξεις για το έτος 2009 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 19 που ακολουθεί.

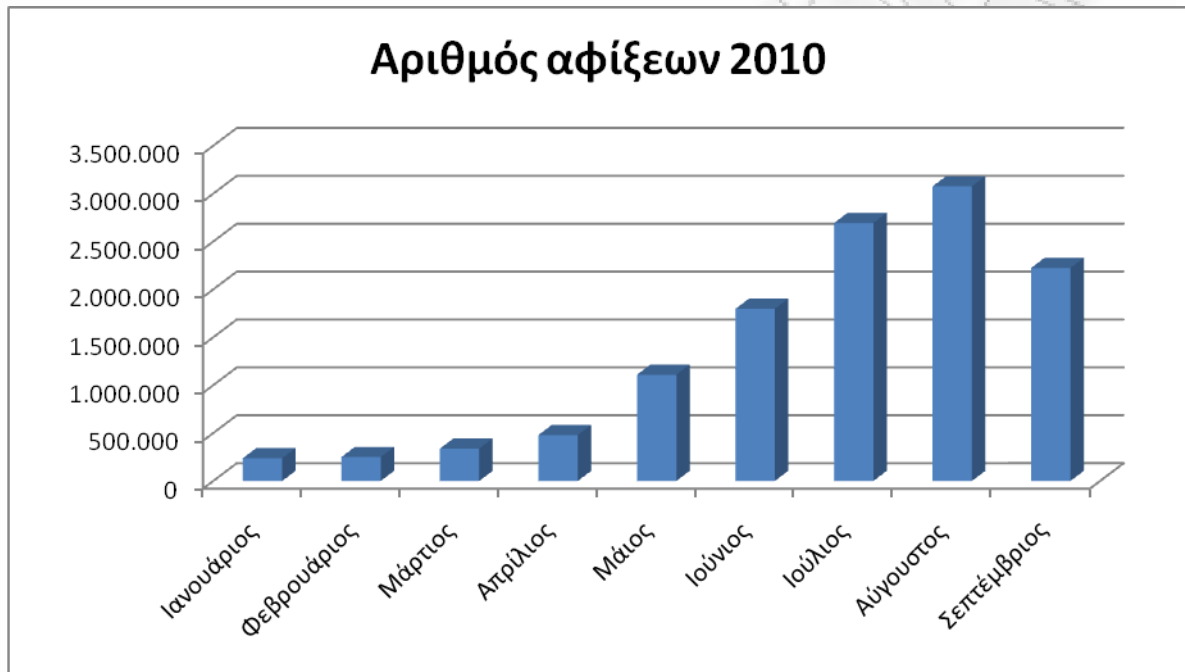
Διάγραμμα 19: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 2009

Πηγή: ΕΣΥΕ

Για το έτος 2009 ο μήνας με το μεγαλύτερο αριθμό τουριστικών αφίξεων είναι ο Αύγουστος, με 2.900.000 αφίξεις. Ο μήνας Ιούλιος είναι δεύτερος σε αριθμό τουριστικών αφίξεων με 2.400.000 αφίξεις, ενώ ο Σεπτέμβριος είναι τρίτος με 2.100.000 αφίξεις.

Έτος 2010

Τα δεδομένα που αφορούν τις τουριστικές αφίξεις για το έτος 2010 δεν έχουν συγκεντρωθεί ολοκληρωμένα. Τα στοιχεία για το τελευταίο τρίμηνο δεν έχουν συγκεντρωθεί, επομένως θα μελετηθούν οι 9 πρώτοι μήνες για το έτος αυτό. Το διάγραμμα 20 που ακολουθεί παρουσιάζει τις μηνιαίες τουριστικές αφίξεις για το έτος 2010.

Διάγραμμα 20: Μηνιαίες αφίξεις τουριστών για το έτος 2010

Πηγή: ΕΣΥΕ

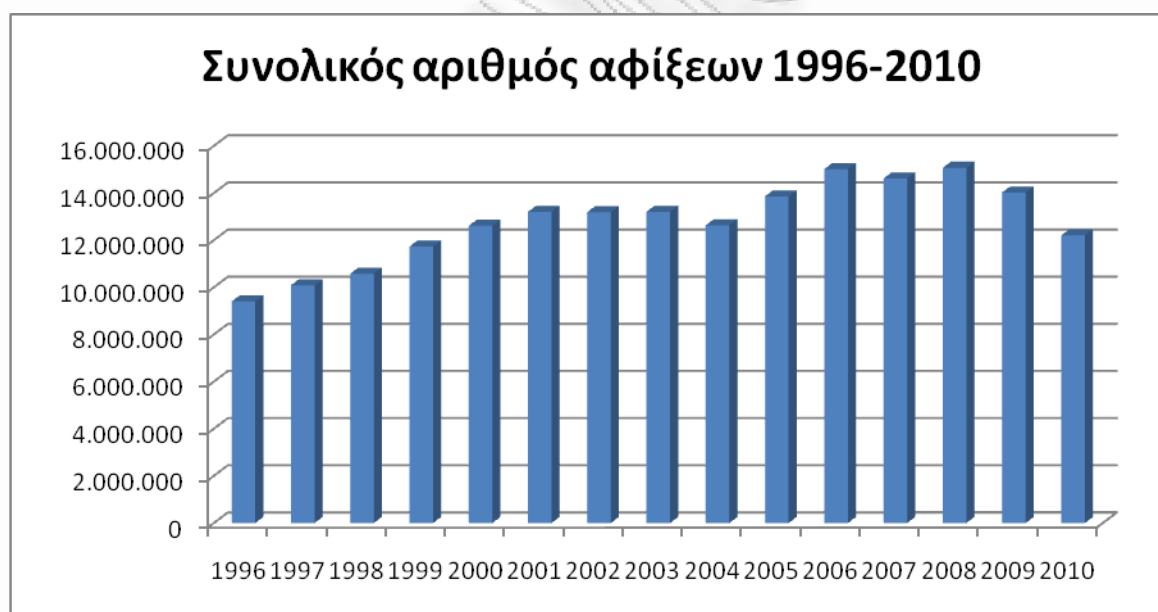
Ο μήνας Αύγουστος είναι αυτός με το μεγαλύτερο αριθμό τουριστικών αφίξεων για το έτος 2010, με 3.000.000 αφίξεις. Ο μήνας Ιούλιος είναι δεύτερος με 2.500.000 αφίξεις και ο μήνας Σεπτέμβριος τρίτος με 2.000.000 αφίξεις.

Σε όλα τα έτη που μελετήθηκαν το τρίμηνο Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος έχει πολύ χαμηλό αριθμό τουριστικών αφίξεων. Ο αριθμός αυτός δεν ξεπερνάει τις 500.000 αφίξεις ανά μήνα για κανένα έτος. Από το μήνα Απρίλιο οι τουριστικές αφίξεις ξεκινούν να έχουν αυξητική πορεία φτάνοντας, για τα περισσότερα έτη, το μέγιστο αριθμό τους τον μήνα Αύγουστο. Το μήνα Αύγουστο και πιο συγκεκριμένα στις 15 Αυγούστου, είναι μια από τις μεγαλύτερες γιορτές της χριστιανοσύνης, η

κοίμηση της Θεοτόκου. Σε όλη την Ελλάδα το πρώτο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου λαμβάνουν χώρα πολλές εκδηλώσεις, οι οποίες αποτελούν πόλο έλξης τουρισμού και κυρίως θρησκευτικού τουρισμού. Το γεγονός αυτό δικαιολογεί γιατί ο μήνας Αύγουστος κατέχει την πρώτη θέση όσον αφορά τον αριθμό αφίξεων τουριστών για όλα τα έτη που μελετήθηκαν. Από το μήνα Σεπτέμβριο ο αριθμός τουριστικών αφίξεων ακολουθεί πτωτική πορεία φτάνοντας, για τους μήνες Νοέμβριο και Δεκέμβριο, σε επίπεδα κάτω των 500.000 αφίξεων ανά μήνα για όλα τα έτη. Γενικά, το τρίμηνο Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος είναι αυτό με τις περισσότερες τουριστικές αφίξεις, γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η μεγάλη τουριστική κίνηση στην Ελλάδα είναι τους καλοκαιρινούς μήνες.

Συνολικές τουριστικές αφίξεις 1996-2010

Το διάγραμμα 21 που ακολουθεί παρουσιάζει τον συνολικό αριθμό τουριστικών αφίξεων από το έτος 1996 έως και το έτος 2010.

Διάγραμμα 21: *Συνολικές ετήσιες τουριστικές αφίξεις για τα έτη 1996-2010*

Πηγή: ΕΣΥΕ

Στο γράφημα των συνολικών ετήσιων αφίξεων παρατηρείται μια συνεχή αύξηση των τουριστικών αφίξεων από το έτος 1996 έως το έτος 2001. Το έτος 1996 οι συνολικές

τουριστικές αφίξεις έφταναν τις 9.000.000, ενώ το έτος 2001 τις 13.000.000 αφίξεις. Τα έτη 2001, 2002, 2003 οι συνολικές ετήσιες αφίξεις παραμένουν σταθερές και παρουσιάζουν μείωση το έτος 2004 κατά τη διάρκεια του οποίου διεξήχθησαν στην Ελλάδα οι Ολυμπιακοί αγώνες. Από το 2005 ξεκινά αύξηση των ετήσιων αφίξεων η οποία συνεχίζεται και για το έτος 2006, ενώ στη συνέχεια παρατηρείται μια διαδοχική αυξομείωση μέχρι το έτος 2009. Από το έτος 2010, όπως προαναφέρθηκε, δεν υπάρχουν αφίξεις για το τελευταίο τρίμηνο του έτους.

Αξιοσημείωτο θεωρείται το γεγονός της μείωσης των τουριστικών αφίξεων το έτος 2004, παρόλο που εκείνη τη χρονιά έλαβε χώρα στην Ελλάδα το μεγαλύτερο αθλητικό γεγονός του κόσμου. Πολλοί μελετητές αποδίδουν την πτώση αυτή στην παραπλάνηση των υποψήφιων τουριστών από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, σε ότι αφορά την ασφάλεια της Ελλάδας. Τροφή για την παραπλάνηση αυτή έδωσε η εξάρθρωση μεγάλης τρομοκρατικής οργάνωσης, η οποία είχε γίνει το έτος 2002, και για την οποία υπήρχαν φήμες ότι δεν εξαρθρώθηκε εντελώς. Η διεξαγωγή των αγώνων στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία γεγονός που βοήθησε αρκετά στην καλή διεθνή εικόνα της Ελλάδας, μιας και οι Ολυμπιακοί αγώνες αποτελούν διεθνή αθλητική οργάνωση. Όσον αφορά την προβολή της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού οι Ολυμπιακοί αγώνες δε έπαιξαν σημαντικό ρόλο μιας και η Ελλάδα είναι συνυφασμένη με τον τουρισμό. Βοήθησε ιδιαίτερα στην τουριστική ανάπτυξη της Αθήνας, μέσω των υποδομών που δημιουργήθηκαν, μιας και μέχρι τότε αποτελούσε ενδιάμεσο σταθμό των τουριστών και όχι τουριστικό προορισμό.

3.2 Έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού

Τα στοιχεία που θα μελετηθούν αφορούν τα μηνιαία τουριστικά έσοδα. Τα έσοδα αυτά δεν προκύπτουν μόνο από τη διαμονή των τουριστών στην Ελλάδα, αλλά από τις συνολικές δαπάνες που έκαναν οι τουρίστες κατά τη διαμονή τους. Τα δεδομένα που συλλέχτηκαν είναι από το έτος 1998 έως το έτος 2010, ενώ οι αριθμοί αντιστοιχούν σε εκατομμύρια ευρώ.

Έτος 1998

Τα μηνιαία έσοδα για το έτος 1998 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 22 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 22: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 1998

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Για το πρώτο τετράμηνο του έτους 1998 τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού είναι περίπου ίδια για κάθε μήνα, και κυμαίνονται στα 250 εκατομμύρια ευρώ. Από το Μάιο παρουσιάζουν συνεχή αύξηση φτάνοντας το μέγιστο το μήνα Ιούλιο με 800 εκατομμύρια ευρώ. Τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο παρουσιάζουν μικρή μείωση, ενώ τους δύο τελευταίους μήνες του έτους τα έσοδα είναι ίδια και φτάνουν στα επίπεδα των 300 εκατομμυρίων ευρώ.

Έτος 1999

Τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 1999 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 23 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 23: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 1999

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Ο μήνας Αύγουστος είναι αυτός που παρουσιάζει τα μεγαλύτερα έσοδα από τον τουρισμό το έτος 1999 φτάνοντας σχεδόν τα 1.200 εκατομμύρια ευρώ. Δεύτερος σε τουριστικά έσοδα για το ίδιο έτος είναι ο μήνας Ιούλιος με 1000 εκατομμύρια ευρώ, ενώ τρίτος είναι ο μήνας Σεπτέμβριος με έσοδα τα οποία έφτασαν τα 900 εκατομμύρια ευρώ.

Έτος 2000

Οι μηνιαίες τουριστικές εισπράξεις για το έτος 2000 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 24.

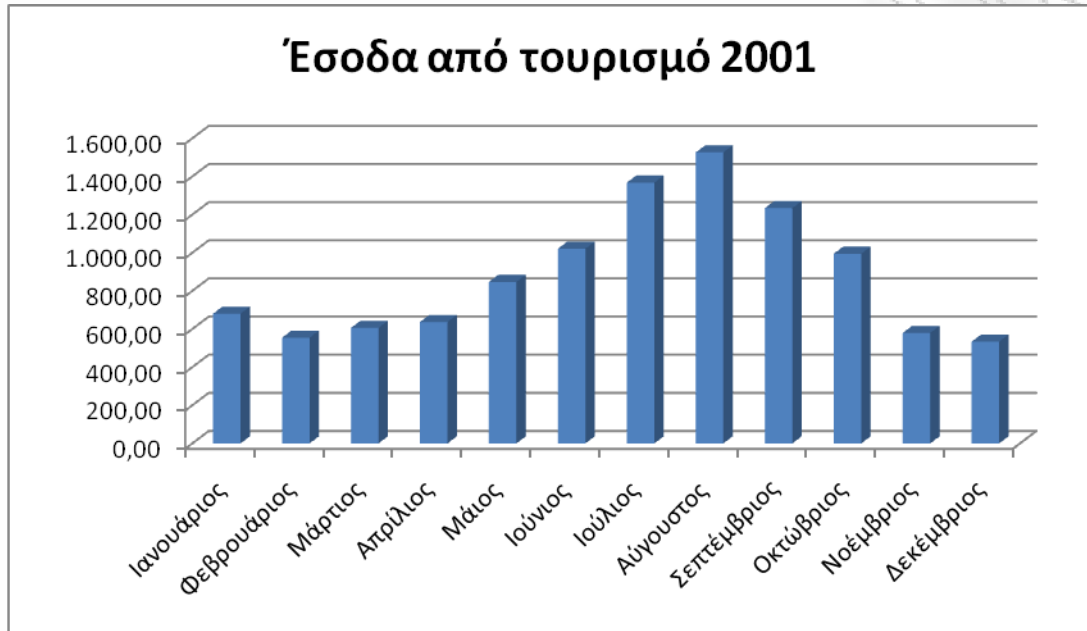
Διάγραμμα 24: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2000

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Το τρίμηνο Ιουλίου, Αυγούστου, Σεπτεμβρίου είναι αυτό με τα περισσότερα έσοδα από τον τουρισμό για το έτος 2000. Μέγιστο αριθμό εσόδων παρουσιάζει ο μήνας Αύγουστος ξεπερνώντας τα 1.400 εκατομμύρια ευρώ. Δεύτερος είναι ο μήνας Ιούλιος με 1.200 εκατομμύρια ευρώ και τρίτος ο μήνας Σεπτέμβριος με εισπράξεις που αγγίζουν τα 1.200 εκατομμύρια ευρώ.

Έτος 2001

Το διάγραμμα 25 που ακολουθεί παρουσιάζει τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2001.

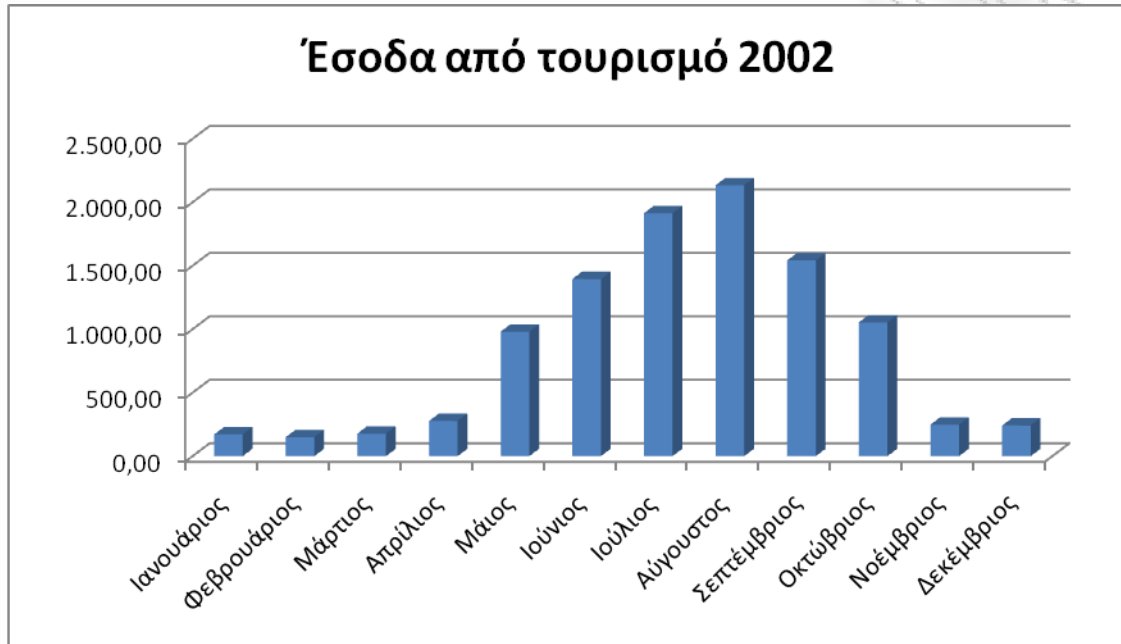
Διάγραμμα 25: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2001

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Από το διάγραμμα 25 παρατηρείται ότι ο μήνας Αύγουστος είναι αυτός με τα περισσότερα έσοδα από τον τουρισμό για το έτος 2001, με 1.500 εκατομμύρια ευρώ. Ο μήνας Ιούλιος είναι δεύτερος με τα έσοδα για αυτόν το μήνα να φτάνουν τα 1.300 εκατομμύρια ευρώ. Τρίτος είναι ο μήνας Σεπτέμβριος όπου τα έσοδα αγγίζουν τα 1.200 εκατομμύρια ευρώ. Επιπλέον, παρατηρείται το γεγονός ότι τα έσοδα για τους μήνες Ιούνιο και Οκτώβριο είναι σχεδόν ίδια και κυμαίνονται στα 1.000 εκατομμύρια ευρώ.

Έτος 2002

Τα μηνιαία έσοδα για το έτος 2002 από τον κλάδο του τουρισμού παρουσιάζονται στο διάγραμμα 26 που ακολουθεί.

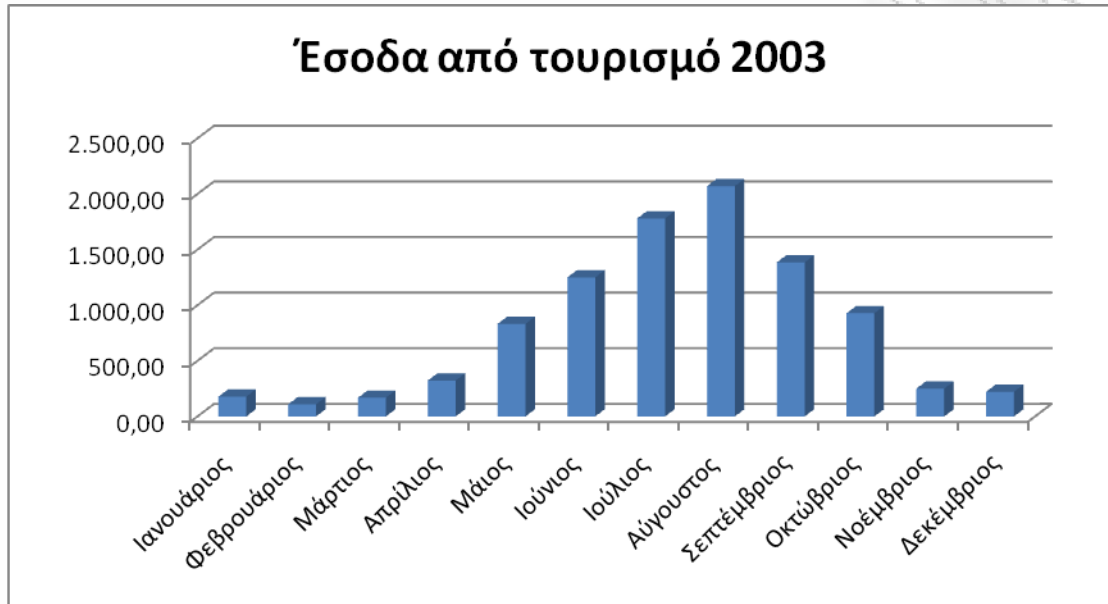
Διάγραμμα 26: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2002

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Όπως και στα περισσότερα έτη που μελετήθηκαν μέχρι τώρα έτσι και για το έτος 2002 ο μήνας με τα μεγαλύτερα έσοδα από τον τουρισμό είναι ο Αύγουστος με 2.000 εκατομμύρια ευρώ. Ο μήνας Ιούλιος είναι δεύτερος με 1.900 εκατομμύρια ευρώ και ο μήνας Σεπτέμβριος είναι τρίτος με 1.500 εκατομμύρια ευρώ.

Έτος 2003

Τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2003 ανά μήνα παρουσιάζονται στο διάγραμμα 27.

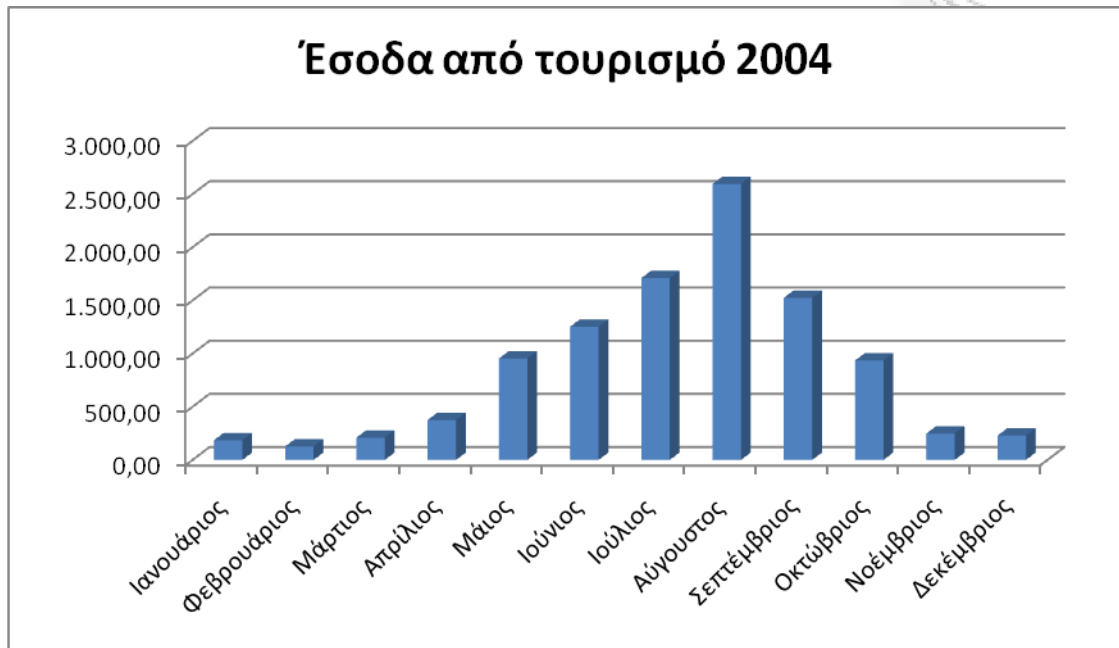
Διάγραμμα 27: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2003

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Οι μήνες Ιούνιος και Σεπτέμβριος παρατηρείται ότι έχουν μεγάλη διαφορά όσον αφορά τα έσοδα από τον τουρισμό για το έτος 2003 σε σχέση με τους δύο πρώτους μήνες. Ο Αύγουστος είναι ο μήνας με τα μεγαλύτερα τουριστικά έσοδα με 2.000 εκατομμύρια ευρώ, ενώ ο μήνας Ιούλιος με 1.700 εκατομμύρια ευρώ είναι δεύτερος.

Έτος 2004

Για το έτος 2004 τα μηνιαία έσοδα παρουσιάζονται στο διάγραμμα 28.

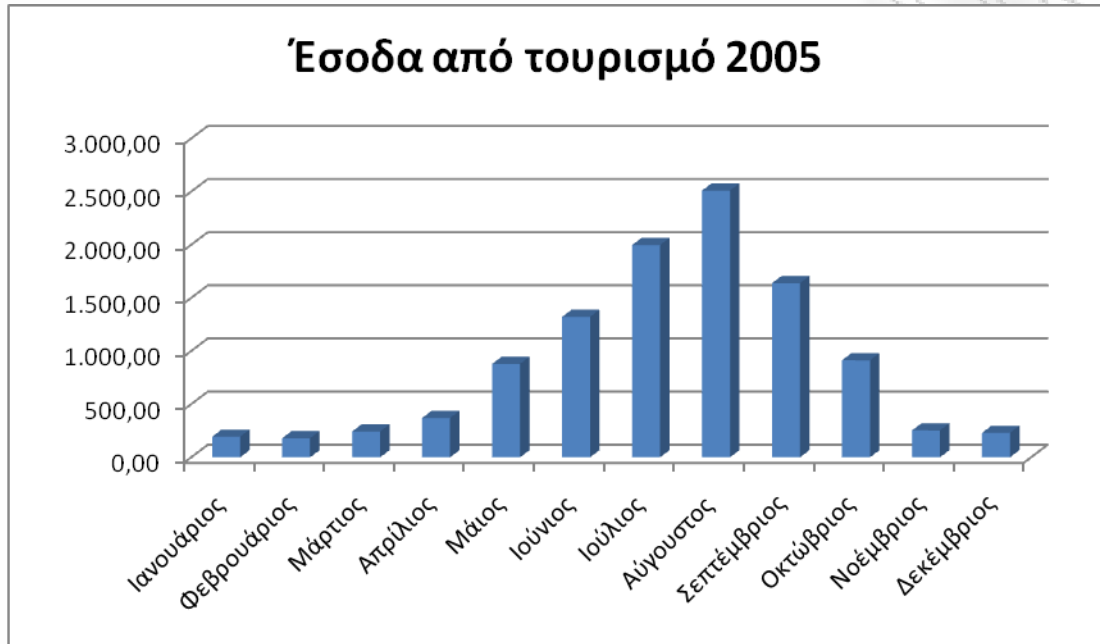
Διάγραμμα 28: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2004

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για τους τρεις πρώτους μήνες του έτους 2004 παρουσιάζονται ιδιαίτερα χαμηλά. Με μεγάλη διαφορά ο μήνας Αύγουστος έχει τα περισσότερα έσοδα για αυτό το έτος φτάνοντας τα 2.500 εκατομμύρια ευρώ. Οι μήνες Ιούλιος και Σεπτέμβριος είναι δεύτερος και τρίτος με 1.600 και 1.500 εκατομμύρια ευρώ αντίστοιχα.

Έτος 2005

Τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2005 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 29.

Διάγραμμα 29: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2005

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Όπως και στο έτος 2004 έτσι και στο έτος 2005 τα έσοδα για το μήνα Αύγουστο είναι 2.500 εκατομμύρια ευρώ, και είναι αυτός με τα μεγαλύτερα έσοδα του έτους. Ο μήνας Ιούλιος είναι δεύτερος με 1.900 εκατομμύρια ευρώ και ο μήνας Σεπτέμβριος είναι τρίτος με 1.500 εκατομμύρια ευρώ.

Έτος 2006

Για το έτος 2006 τα μηνιαία έσοδα από τον τουρισμό παρουσιάζονται στο διάγραμμα 30.

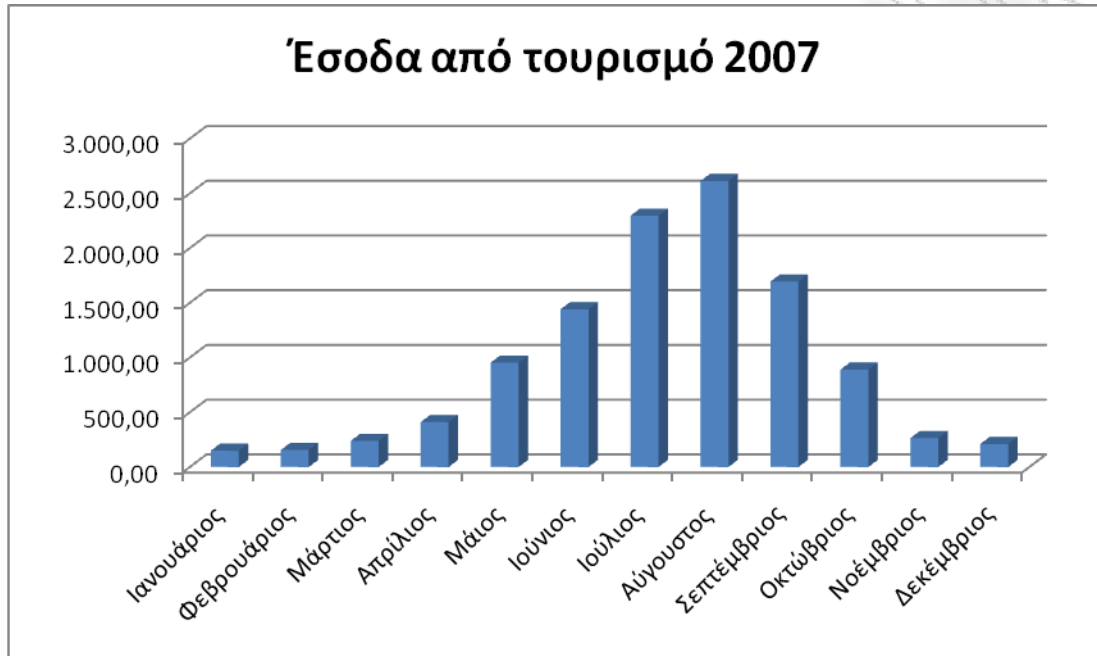
Διάγραμμα 30: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2006

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Τα μεγαλύτερα μηνιαία έσοδα για το έτος 2006 ξεπερνούν τα 2.500 εκατομμύρια ευρώ και είναι για το μήνα Αύγουστο. 2.100 εκατομμύρια ευρώ είναι τα δεύτερα περισσότερα μηνιαία έσοδα για τον μήνα Ιούλιο, ενώ 1.500 εκατομμύρια ευρώ είναι για το μήνα Σεπτέμβριο ο οποίος βρίσκεται τρίτος όσον αφορά τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2006.

Έτος 2007

Τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2007 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 31 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 31: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2007

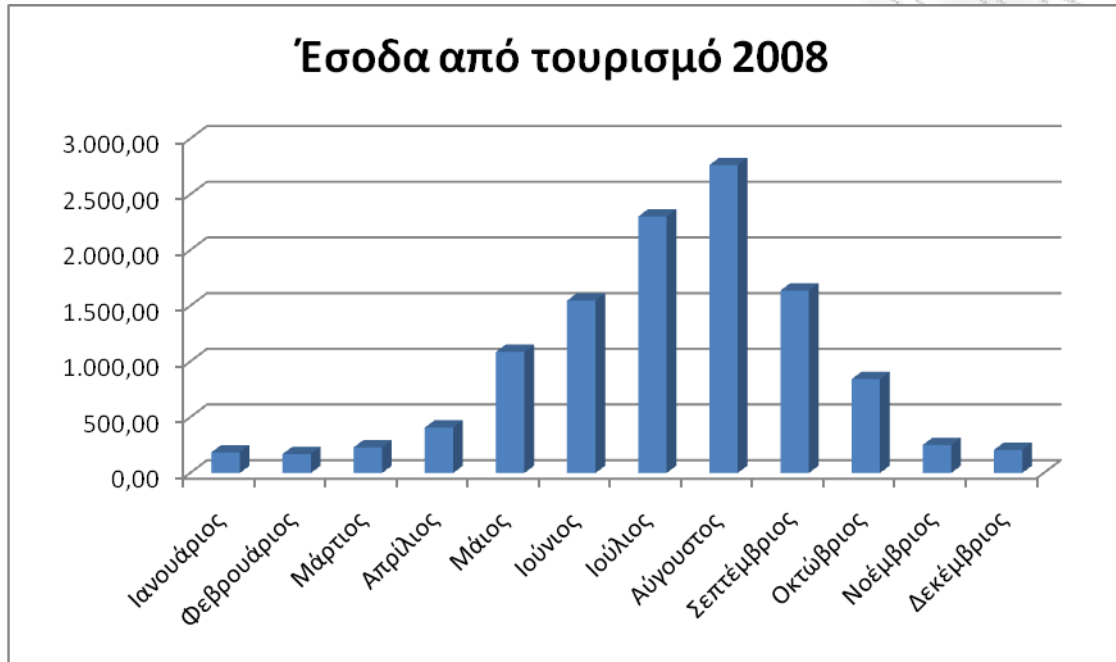
Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Οι δύο μήνες με τα μεγαλύτερα έσοδα από τον τουρισμό για το έτος 2007 είναι ο Αύγουστος με 2.500 εκατομμύρια ευρώ, ο οποίος είναι αυτός με τα περισσότερα έσοδα του έτους, και ο μήνας Ιούλιος με 2.200 εκατομμύρια ευρώ ο οποίος είναι δεύτερος. Τρίτος είναι ο μήνας Σεπτέμβριος του οποίου τα έσοδα είναι σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα από τους δύο πρώτους μήνες, και κυμαίνονται στα 1.600 εκατομμύρια ευρώ.

Έτος 2008

Για το έτος 2008 τα μηνιαία έσοδα από τον τουρισμό παρουσιάζονται στο διάγραμμα 32.

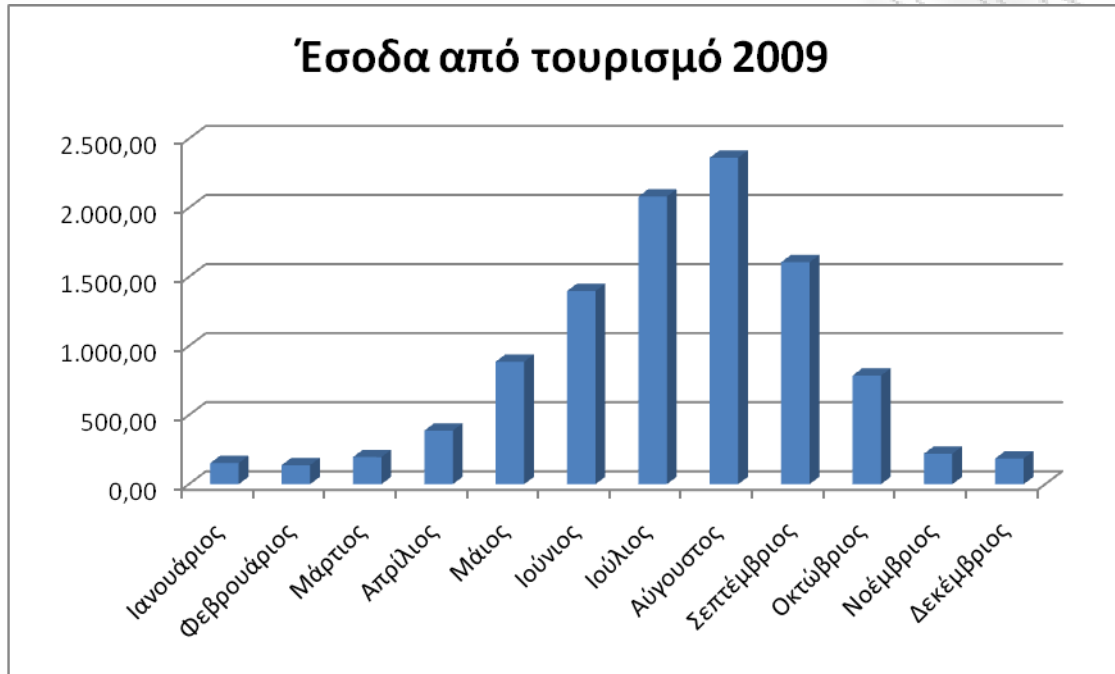
Διάγραμμα 32: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2008

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για τους μήνες Ιούνιο και Σεπτέμβριο βρίσκονται στα ίδια επίπεδα και κυμαίνονται στα 1.500 εκατομμύρια ευρώ για το έτος 2008. Πρώτος σε έσοδα είναι ο μήνας Αύγουστος με 2.700 εκατομμύρια ευρώ και δεύτερος είναι ο μήνας Ιούλιος με 2.300 εκατομμύρια ευρώ.

Έτος 2009

Τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2009 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 33 που ακολουθεί.

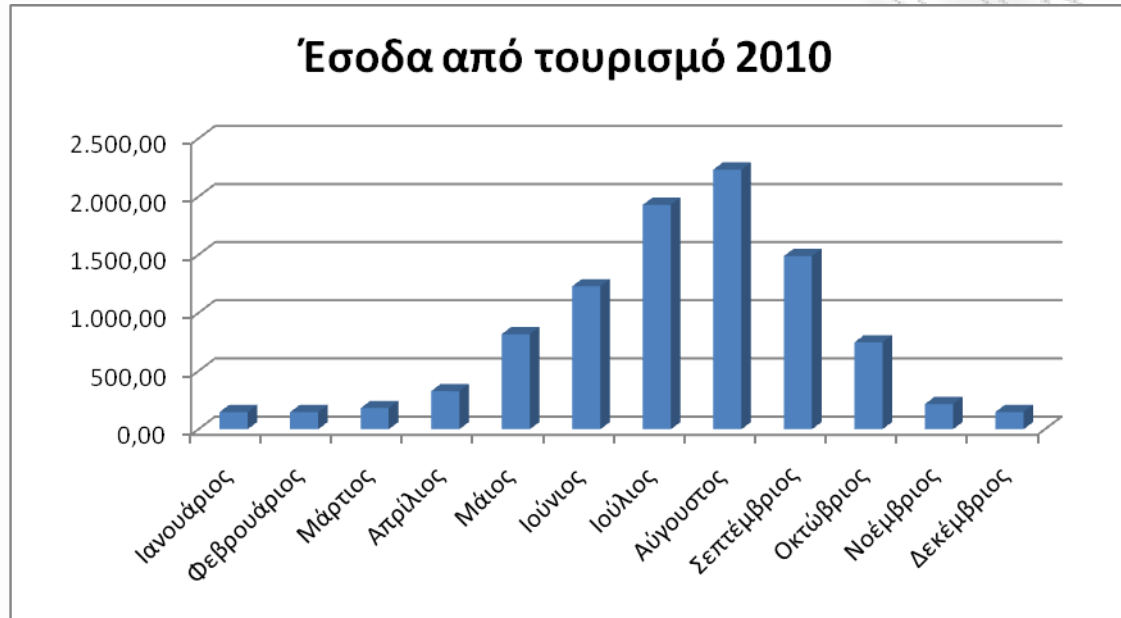
Διάγραμμα 33: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2009

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Τα περισσότερα έσοδα για το έτος 2009 από τον κλάδο του τουρισμού έχει ο μήνας Αύγουστος με 2.300 εκατομμύρια ευρώ, ενώ δεύτερος σε έσοδα μήνας είναι ο Ιούλιος με 2.000 εκατομμύρια ευρώ. Τρίτος είναι ο μήνας Σεπτέμβριος με 1.500 εκατομμύρια ευρώ.

Έτος 2010

Στο διάγραμμα 34 παρουσιάζονται οι μηνιαίες τουριστικές εισπράξεις για το έτος 2010.

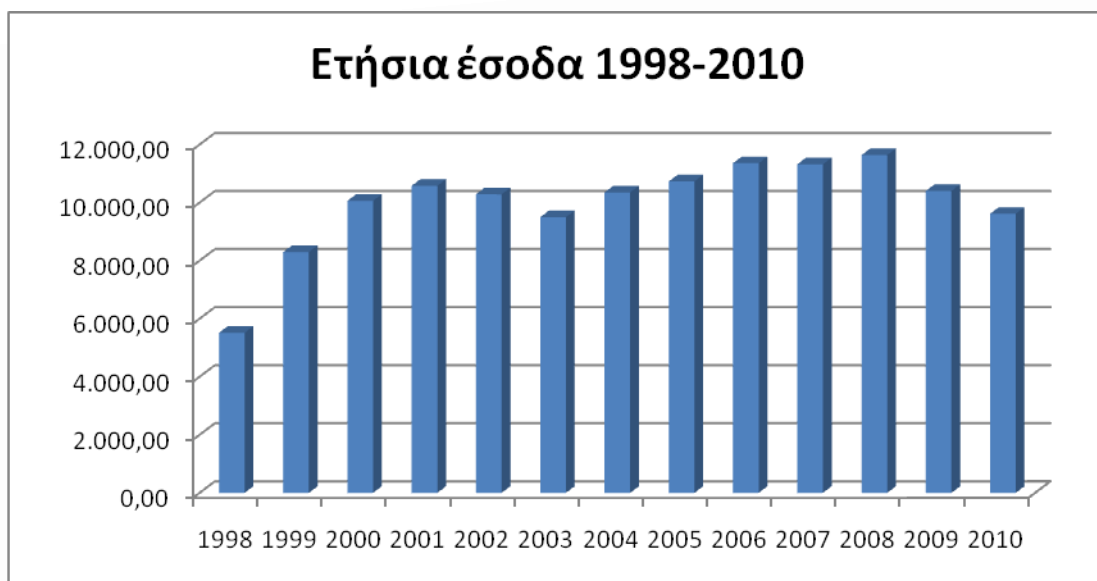
Διάγραμμα 34: Μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2010

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Ο μήνας Αύγουστος είναι αυτός με τα περισσότερα τουριστικά έσοδα για το έτος 2010 με 2.100 εκατομμύρια ευρώ. Δεύτερος είναι ο μήνας Ιούλιος με 1.900 εκατομμύρια ευρώ και τρίτος ο μήνας Σεπτέμβριος με 1.400 εκατομμύρια ευρώ.

Συμπερασματικά σε όλα τα έτη που μελετήθηκαν παρατηρούνται πολύ χαμηλά έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού το πρώτο τρίμηνο καθώς και τους δύο τελευταίους μήνες κάθε έτους. Τα έσοδα για τους μήνες αυτούς κυμαίνονται περίπου στα 200 εκατομμύρια ευρώ για όλα τα έτη. Οι μήνες με τα μεγαλύτερα έσοδα είναι ο Ιούλιος, ο Αύγουστος και ο Σεπτέμβριος. Σε αντιστοιχία με τις μηνιαίες τουριστικές αφίξεις των ίδιων ετών παρατηρείται απόλυτη συνοχή όσον αφορά τα μεγέθη. Επιπλέον, επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι ο τουρισμός στην Ελλάδα είναι καθολικά θερινός.

Τα συνολικά ετήσια έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για τα έτη 1998 έως 2010 παρουσιάζονται στο διάγραμμα 35 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 35: Συνολικά ετήσια έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού 1998-2010

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Τα συνολικά ετήσια έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 1998 είναι τα χαμηλότερα από όλα τα έτη που μελετήθηκαν. Μεγάλη αύξηση παρουσιάζεται τα έτη 1999 και 2000 η οποία συνεχίζεται, με χαμηλότερο βαθμό, το έτος 2001 φτάνοντας το πρώτο μέγιστο μεταξύ των ετών 1998 έως 2010. Στη συνέχεια παρατηρείται σταθερή μείωση μέχρι το έτος 2003. Επιπλέον, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα έτη 2006 και 2007 τα ετήσια έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού είναι ίδια. Το έτος 2008 τα έσοδα είναι τα περισσότερα από όλα τα έτη που μελετήθηκαν, ενώ μείωση παρατηρείται τα έτη 2009 και 2010. Τα έσοδα για το έτος 2010 είναι σε χαμηλότερα επίπεδα από εκείνα που υπήρχαν στην αρχή της δεκαετίας του 2000.

3.3 Συμπεράσματα

Οι αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα παρουσιάζουν ομοιομορφία όσον αφορά τις μηνιαίες αφίξεις μέσα σε κάθε έτος. Γενικά, το πρώτο τετράμηνο κάθε έτους καθώς και τους δύο τελευταίους μήνες ο αριθμός αφίξεων είναι σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα σε σχέση με τους εξάμηνο Μάιο έως Οκτώβριο. Το γεγονός αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η τουριστική κίνηση στην Ελλάδα αφορά κυρίως τους καλοκαιρινούς

μήνες. Αυτό θεωρείται και ένα από τα μεγάλα μειονεκτήματα του ελληνικού τουρισμού.

Όσον αφορά την πορεία των εσόδων από τον κλάδο του τουρισμού σε μηνιαίο επίπεδο, είναι ίδια με αυτή των τουριστικών αφίξεων. Πιο συγκεκριμένα, τα μεγαλύτερα τουριστικά έσοδα παρατηρούνται τους μήνες Μάιο έως Οκτώβριο. Σε ετήσιο επίπεδο. Αντίθετα, σε ετήσιο επίπεδο τα έσοδα σε συνάρτηση με τον αριθμό αφίξεων τουριστών στην Ελλάδα δεν ακολουθούν ίδια πορεία. Το γεγονός αυτό παρατηρείται έντονα συγκρίνοντας την αύξηση αφίξεων μεταξύ των ετών 1998 και 1999 η οποία δεν είναι αισθητά μεγάλη, ενώ η αύξηση των εσόδων μεταξύ των ίδιων ετών είναι ραγδαία. Επομένως ο αριθμός των τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα δεν συσχετίζεται άμεσα με τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού, μιας και ενώ παρατηρείται μικρή αύξηση των αφίξεων για τα έτη που προαναφέρθηκαν, η αύξηση των εσόδων είναι ιδιαίτερα μεγάλη. Το ποσό των εσόδων από τον κλάδο του τουρισμού επηρεάζεται από παράγοντες που αφορούν το οικονομικό επίπεδο των τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα και όχι τόσο από τον αριθμό τους. Τέλος, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο αριθμός των αφίξεων παρουσιάζει ελάχιστο το έτος 2004, ενώ τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού παρουσιάζουν ελάχιστο το έτος 2003.

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

www.statistics.gr

www.sete.gr

www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑ

Κεφάλαιο 4: Προβλέψεις τουριστικής προσέλευσης – εσόδων από τον τουρισμό

Οι παρατηρήσεις οι οποίες συλλέχτηκαν και αφορούν τον αριθμό αφίξεων τουριστών στην Ελλάδα καθώς και τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού, μπορούν να χρησιμεύσουν στην πρόβλεψη των αντίστοιχων στοιχείων για τους επόμενους μήνες. Η πρόβλεψη των στοιχείων αυτών γίνεται με τη χρήση κάποιου στατιστικού πακέτου. Η λειτουργία των στατιστικών πακέτων βασίζεται στη στατιστική ανάλυση δεδομένων, η οποία μόνη της δε μπορεί να δώσει απάντηση στα ερωτήματα που τίθενται. Τα προγράμματα στατιστικής ανάλυσης έχουν την δυνατότητα να προτείνουν απαντήσεις με βάση τη δύναμη των σχέσεων των δεδομένων, να παρουσιάσουν γραφικά τη συσχέτιση δύο ή περισσότερων μεταβλητών που αφορούν τα υπό μελέτη στοιχεία και να βοηθήσουν τους χρήστες να εξάγουν ασφαλή συμπεράσματα για τη συμπεριφορά των στοιχείων.

Το στατιστικό πακέτο το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για την επεξεργασία των δεδομένων ονομάζεται Statgraphics. Το Statgraphics ανήκει στην κατηγορία των αλληλεπιδραστικών στατιστικών πακέτων, τα οποία είναι εύκολα στη χρήση και ιδιαίτερα κατανοητά στη λειτουργία, ενώ περιορίζονται όσον αφορά τον όγκο των δεδομένων που μπορούν να επεξεργαστούν. Είναι διεθνώς γνωστό λογισμικό και αποτελεί σύστημα ολοκληρωμένης στατιστικής ανάλυσης με κύρια χαρακτηριστικά την πληρότητα, την απλότητα και την ευελιξία. Περιλαμβάνει χειρισμό διαχείρισης δεδομένων ευρείας κλίμακας και υποστηρίζει αναλύσεις της κλασικής και της σύγχρονης στατιστικής μεθοδολογίας.

Η ανάλυση και η επεξεργασία των χρονοσειρών θα γίνει με τη χρήση της Box and Jenkins ARIMA modeling μεθοδολογίας. Η προσέγγιση των Box και Jenkins στην ανάλυση και πρόβλεψη χρονολογικών σειρών αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1960 και πήρε την τελική της μορφή τη δεκαετία του 1970. Η τεχνική Arima δίνει μορφή γενικευμένου υποδείγματος σε μια διακριτή χρονοσειρά. Η μορφή του μοντέλου για εποχικές χρονοσειρές είναι:

$$\text{ARIMA}(p,d,q)(P,D,Q)_s$$

Όπου:

p: η τάξη αυτοπαλινδρόμησης του μη εποχικού παράγοντα

d: η τάξη των προς τα πίσω διαφορών του μη εποχικού παράγοντα

q: η τάξη κινούμενου μέσου του μη εποχικού παράγοντα

P: η τάξη αυτοπαλινδρόμησης του εποχικού παράγοντα

D: η τάξη των προς τα πίσω διαφορών του εποχικού παράγοντα

Q: η τάξη κινούμενου μέσου του εποχικού παράγοντα

s: η εποχικότητα της χρονοσειράς

Για να προσαρμόζεται σωστά ένα μοντέλο Arima στις παρατηρήσεις που μελετώνται θα πρέπει το μοντέλο να τηρεί κάποιες προϋποθέσεις. Αρχικά θα πρέπει η στατιστική σημαντικότητα (p-value) των παραμέτρων (AR, MA, SAR, SMA) να είναι μικρότερη του 5%. Αυτό σημαίνει ότι οι παράμετροι του μοντέλου που επιλέχθηκαν είναι κατά 95% πραγματικές.

Το κάθε μοντέλο, μέσω του στατιστικού πακέτου Statgraphics, υποβάλλεται σε πέντε δοκιμασίες τις οποίες θα πρέπει να περνάει επιτυχώς. Αυτές είναι:

- **RUNS** = Δοκιμασία για υπερβολικές ακολουθίες πάνω και κάτω
- **RUNM** = Δοκιμασία για υπερβολικές ακολουθίες πάνω και κάτω από τη διάμεσο
- **AUTO** = Δοκιμασία Box-Pierce για υπερβολική αυτό-συσχέτιση
- **MEAN** = Δοκιμασία για διαφορά στο μέσο του πρώτου μισού και του δεύτερου μισού
- **VAR** = Δοκιμασία για διαφορά στη διασπορά του πρώτου μισού και του δεύτερου μισού

Οι δοκιμασίες αυτές ελέγχονται στο Statgraphics και αν το μοντέλο περνάει τη δοκιμασία το πρόγραμμα επιστρέφει σε αυτές OK. Αν επιστρέφει ένα * τότε σημαίνει ότι η δοκιμασία αποτυγχάνει σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95%. Αν επιστρέφει δύο * σημαίνει ότι η δοκιμασία αποτυγχάνει σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99%. Τέλος, αν

επιστρέφει τρία * σημαίνει ότι η δοκιμασία αποτυγχάνει σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99,9%.

Επιπλέον θα πρέπει να γίνει έλεγχος στη τετραγωνική ρίζα του μέσου τετραγωνικού σφάλματος (RMSE) του μοντέλου σε σχέση με άλλα μοντέλα του στατιστικού πακέτου και θα πρέπει να έχει τη μικρότερη.

Τέλος θα πρέπει τα κατάλοιπα στα διαγράμματα αυτοσυσχετίσεων (Residual autocorrelations) και μερικών αυτοσυσχετίσεων (Residual partial autocorrelations) να είναι εντός ορίων.

4.1 Προβλέψεις μηνιαίων τουριστικών αφίξεων

Η χρονοσειρά που θα χρησιμοποιηθεί για την πρόβλεψη των τουριστικών αφίξεων αποτελείται από παρατηρήσεις που συγκεντρώθηκαν από τον Ιανουάριο του έτους 1996 μέχρι και τον Σεπτέμβριο του έτους 2010. Επιπλέον, από την ανάλυση των παρατηρήσεων στο προηγούμενο κεφάλαιο, παρατηρήθηκε ότι η χρονοσειρά παρουσιάζει εποχικές κυμάνσεις επομένως πρόκειται για εποχική χρονοσειρά.

Οι μηνιαίες παρατηρήσεις στις οποίες βασίζεται η πρόβλεψη των μελλοντικών τουριστικών αφίξεων στην Ελλάδα είναι συνολικά 177. Το Arima (2,0,1)x(1,2,2)₁₂ με σταθερά είναι το μοντέλο που προσαρμόζεται καλύτερα στη συγκεκριμένη χρονοσειρά. Αυτό σημαίνει ότι η τιμή της κάθε πρόβλεψης εξαρτάται από τα εξής:

- Από την τιμή των δύο προηγούμενων μηνών του ίδιου έτους
- Από την τιμή του προηγούμενου μήνα του προηγούμενου έτους
- Από το σφάλμα στην εκτίμηση του προηγούμενου μήνα του ίδιου έτους
- Από το σφάλμα στην εκτίμηση των δύο προηγούμενων μηνών του προηγούμενου έτους

Για παράδειγμα η πρόβλεψη του αριθμού των τουριστικών αφίξεων για τον Ιούλιο του 2011 εξαρτάται από την τιμή των τουριστικών αφίξεων του Μαΐου και του Ιουνίου του έτους 2011, καθώς και από την τιμή των τουριστικών αφίξεων του Ιουνίου του έτους 2010. Επιπλέον, η πρόβλεψη εξαρτάται από το σφάλμα στην εκτίμηση των

τουριστικών αφίξεων του Ιουνίου του έτους 2011 και από το σφάλμα στην εκτίμηση του Μαΐου και Ιουνίου του έτους 2010.

Το συγκεκριμένο μοντέλο επιλέχθηκε με βάση μια σειρά κριτηρίων. Αρχικά δόθηκε βάση στη στατιστική σημαντικότητα των παραμέτρων του μοντέλου (p-value). Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται αναλυτικά η στατιστική σημαντικότητα για τις παραμέτρους του μοντέλου

Πίνακας 4: Παράμετροι μοντέλου *Arima* για τις αφίξεις

Παράμετρος	Εκτιμήτρια	Τυπικό σφάλμα	Τιμή συνάρτησης (t)	Στατιστική σημαντικότητα (p)
AR(1)	-0,31349	0,128423	-2,44108	0,01584
AR(2)	0,558311	0,078626	7,10088	0
MA(1)	-0,8527	0,134006	-6,36314	0
SAR(1)	0,52903	0,116135	4,55532	0,000011
SMA(1)	1,73117	0,06031	28,7048	0
SMA(2)	-0,76681	0,056672	-13,5305	0
Mean	-5754,91	3122,53	-1,84303	0,067352

Στον πίνακα 4 παρατηρείται ότι η στατιστική σημαντικότητα για κάθε παράμετρο του μοντέλου είναι μικρότερη του 5%. Αυτό σημαίνει ότι οι τιμές των παραμέτρων είναι κατά 95% πραγματικές.

Το μοντέλο *Arima* που επιλέχθηκε συγκρίθηκε με άλλα αντίστοιχα μοντέλα μέσω του *Statgraphics*. Συγκριτικά με τα υπόλοιπα μοντέλα θα έπρεπε να έχει τη μικρότερη τιμή στη τετραγωνική ρίζα του μέσου τετραγωνικού σφάλματος (RMSE). Ακόμη, ανεξάρτητα από την τιμή του RMSE το μοντέλο θα πρέπει να περνάει επιτυχώς πέντε δοκιμασίες. Αυτές είναι:

Στον πίνακα 5 που ακολουθεί παρουσιάζεται η τιμή RMSE του μοντέλου που επιλέχθηκε σε σχέση με άλλα μοντέλα καθώς και οι δοκιμασίες που προαναφέρθηκαν για όλα τα μοντέλα.

Πίνακας 5: Τιμή RMSE και δοκιμασίες μοντέλου Arima για τις αφίξεις

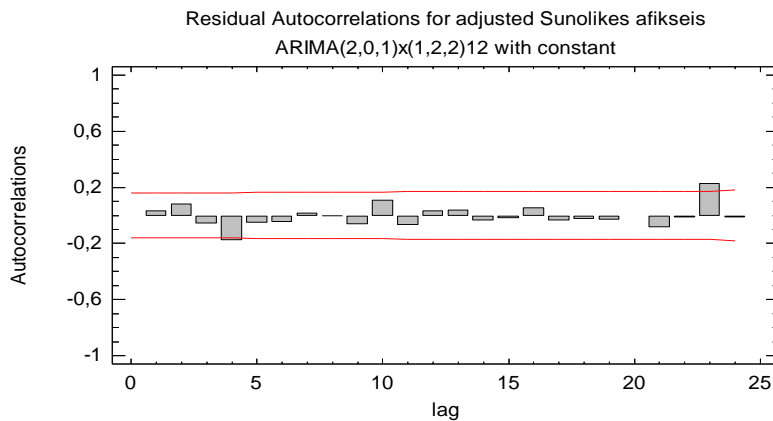
Model	RMSE	RUNS	RUNM	AUTO	MEAN	VAR
(A)	92053,4	OK	OK	OK	OK	***
(B)	119319	OK	OK	***	OK	**
(C)	167207	**	***	***	OK	***
(D)	117843	OK	OK	***	OK	**
(E)	865567	***	***	***	OK	OK

Τα μοντέλα είναι αντίστοιχα:

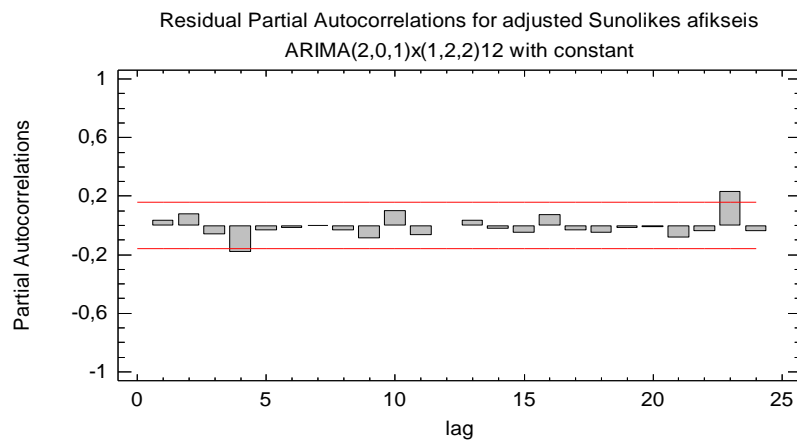
- (A) Arima Model
- (B) Holt's linear Exp. Smoothing
- (C) Exponential Trend
- (D) Simple Exp. Smoothing
- (E) Brown's Linear Exp. Smoothing

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρείται ότι το μοντέλο που επιλέχθηκε έχει τη μικρότερη τιμή RMSE από όλα τα μοντέλα, ενώ περνάει τις τέσσερις από τις πέντε δοκιμασίες. Η τελευταία δοκιμασία αποτυγχάνει σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99,9%, όμως το μοντέλο είναι αποδεκτό σε όλα τα κριτήρια και καλύτερο από όλα τα μοντέλα που δοκιμάστηκαν.

Το τελευταίο κριτήριο που θα πρέπει να ληφθεί υπ όψιν είναι τα διαγράμματα αυτοσυσχετίσεων (Residual autocorrelations) και μερικών αυτοσυσχετίσεων (Residual partial autocorrelations). Τα κατάλοιπα στα διαγράμματα αυτά θα πρέπει να είναι εντός ορίων.

Διάγραμμα 36: Κατάλοιπα αυτοσυσχετίσεων για τις αφίξεις

Διάγραμμα 37: Κατάλοιπα μερικών αυτοσυσχετίσεων για τις αφίξεις

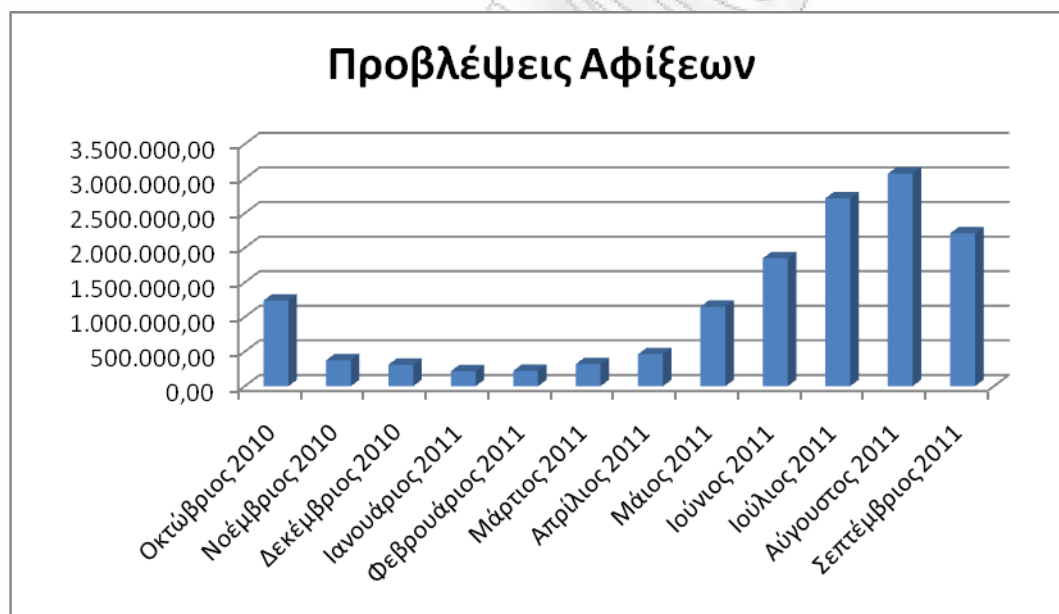
Στα παραπάνω διαγράμματα για το μοντέλο που επιλέχθηκε δύο κατάλοιπα είναι εκτός ορίων σε κάθε ένα διάγραμμα. Το ποσοστό είναι χαμηλό επομένως είναι αποδεκτό.

Οι προβλέψεις που εξάγονται από το μοντέλο Arima (2,0,1)x(1,2,2)12 καθώς και τα διαστήματα εμπιστοσύνης για τους επόμενους δώδεκα μήνες από την τελευταία παρατήρηση παρουσιάζονται στον πίνακα 6 που ακολουθεί.

Πίνακας 6: Προβλέψεις μηνιαίων αφίξεων

Περίοδος	Πρόβλεψη	Κάτω όριο 95%	Πάνω όριο 95%
10/10	1.237.790,00	1.051.440,00	1.424.130,00
11/10	373.303,00	161.592,00	585.014,00
12/10	310.277,00	86.483,10	534.070,00
1/11	215.963,00	0	442.229,00
2/11	220.896,00	0	449.148,00
3/11	317.994,00	89.556,80	546.432,00
4/11	461.669,00	232.809,00	690.528,00
5/11	1.150.130,00	921.266,00	1.378.990,00
6/11	1.849.550,00	1.620.570,00	2.078.530,00
7/11	2.715.820,00	2.486.830,00	2.944.820,00
8/11	3.071.350,00	2.842.310,00	3.300.390,00
9/11	2.209.950,00	1.980.900,00	2.439.010,00

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει το διάγραμμα 38 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 38: Προβλέψεις μηνιαίων αφίξεων

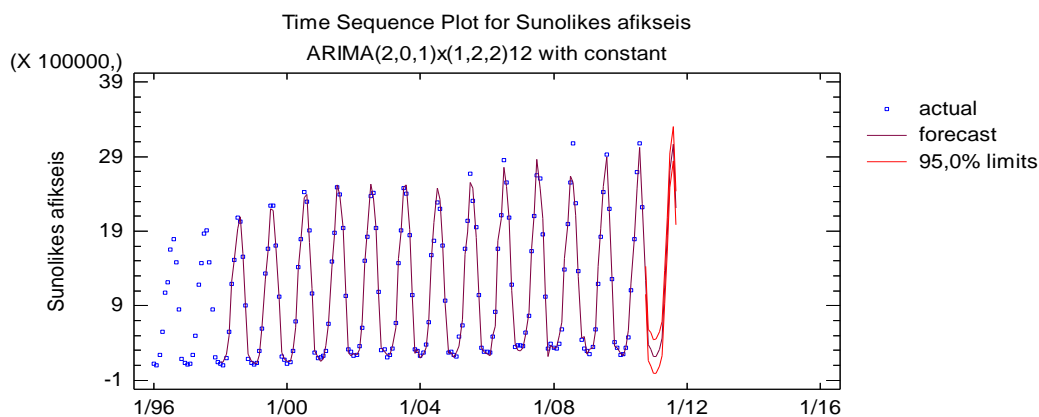
Όπως και στα έτη που μελετήθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, έτσι και οι προβλέψεις για τους μήνες που ακολουθούν έχουν πανομοιότυπη συμπεριφορά. Οι μήνες με τη μεγαλύτερη τουριστική κίνηση είναι αυτοί της καλοκαιρινής περιόδου, ενώ οι υπόλοιποι μήνες προβλέπεται να έχουν αισθητά χαμηλότερη τουριστική κίνηση.

Πίνακας 7: Σύγκριση παρατηρήσεων - προβλέμεων αφίξεων

Μήνας	Παρατήρηση	Μήνας	Πρόβλεψη
Οκτώβριος /09	1.259.914	Οκτώβριος /10	1.237.790
Νοέμβριος /09	406.063	Νοέμβριος /10	373.303
Δεκέμβριος /09	332.795	Δεκέμβριος /10	310.277
Ιανουάριος /10	237.309	Ιανουάριος /11	215.963
Φεβρουάριος /10	249.328	Φεβρουάριος /11	220.896
Μάρτιος /10	337.541	Μάρτιος /11	317.994
Απρίλιος /10	479.412	Απρίλιος /11	461.669
Μάιος /10	1.109.048	Μάιος /11	1.150.130
Ιούνιος /10	1.797.374	Ιούνιος /11	1.849.550
Ιούλιος /10	2.693.022	Ιούλιος /11	2.715.820
Αύγουστος /10	3.075.928	Αύγουστος /11	3.071.350
Σεπτέμβριος /10	2.223.728	Σεπτέμβριος /11	2.209.950

Οι προβλέψεις αφίξεων που αφορούν το τελευταίο τρίμηνο του έτους 2010 παρουσιάζουν μείωση σε σχέση με το τελευταίο τρίμηνο του έτους 2009 της τάξεως των 22.000 αφίξεων ανά μήνα. Αντίστοιχη μείωση παρατηρείται για την πρόβλεψη του μήνα Ιανουαρίου του έτους 2011 συγκριτικά με το μήνα Ιανουαρίου του έτους 2010. Μεγαλύτερη μείωση αφίξεων τουριστών προβλέπεται για το μήνα Φεβρουάριο του έτους 2011 σε σχέση με τον ίδιο μήνα του έτους 2010. Η μείωση αυτή αναμένεται να είναι της τάξεως των 28.500 αφίξεων. Μείωση της τάξεως των 19.500 και 17.700 αφίξεων αναμένεται για τους μήνες Μάρτιο και Απρίλιο αντίστοιχα, του έτους 2011, σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του έτους 2010. Για τους μήνες Μάιο, Ιούνιο και Ιούλιο του έτους 2011 προβλέπεται αύξηση των αφίξεων σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του προηγούμενου έτους. Η αύξηση αυτή είναι της τάξεως των 41.000 για το μήνα Μάιο, 52.000 για το μήνα Ιούνιο και 22.700 για το μήνα Ιούλιο. Τέλος, για τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο του έτους 2011 προβλέπεται μείωση της τάξεως των 7.500 και 14.000 αφίξεων αντίστοιχα σε σχέση με τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο του έτους 2010.

Στη συνέχεια ακολουθεί το διάγραμμα χρονικής ακολουθίας των αφίξεων των τουριστών στην Ελλάδα, το οποίο παρουσιάζει γραφικά τις παρατηρήσεις καθώς και τις προβλέψεις.

Διάγραμμα 39: Διάγραμμα χρονικής ακολουθίας αφίξεων

4.2 Προβλέψεις μηνιαίων εσόδων από τον κλάδο του τουρισμού

Οι παρατηρήσεις των μηνιαίων τουριστικών εσόδων χωρίζονται σε δύο χρονοσειρές. Αυτό οφείλεται στην αλλαγή του τρόπου συλλογής των δεδομένων από την Στατιστική υπηρεσία και την Τράπεζα της Ελλάδος. Μέχρι και το έτος 2001 η συλλογή δεδομένων γινόταν από τις συναλλαγές για την παροχή τουριστικών υπηρεσιών ανεξαρτήτου νομίσματος και η καταγραφή γινόταν μέσω των μεσολαβουσών τραπεζών. Από το έτος 2002 και την είσοδο της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ τα δεδομένα συλλέγονται από τα κυριότερα σημεία εισόδου και εξόδου της Ελλάδας (Ερευνα Συνόρων).

4.2.1 Επεξεργασία παρατηρήσεων 1998 έως 2001

Η πρώτη χρονοσειρά που αφορά τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού αποτελείται από μηνιαίες παρατηρήσεις που συγκεντρώθηκαν από τον Ιανουάριο του έτους 1998 έως και τον Δεκέμβριο του έτους 2001. Πρόκειται για εποχική χρονοσειρά μιας και από την ανάλυση των δεδομένων στο προηγούμενο κεφάλαιο παρατηρήθηκε ότι παρουσιάζει εποχικές κυμάνσεις. Το σύνολο των παρατηρήσεων είναι 48 και οι αριθμοί αντιπροσωπεύουν εκατομμύρια ευρώ.

Το μοντέλο το οποίο προσαρμόζεται καλύτερα στη συγκεκριμένη χρονοσειρά είναι το $Arima(1,1,0) \times (2,1,2)_{12}$ με σταθερά. Αυτό σημαίνει ότι η τιμή της κάθε μηνιαίας πρόβλεψης εξαρτάται από τα εξής:

- Από την τιμή του προηγούμενου μήνα του ίδιου έτους
- Από την τιμή των δύο προηγούμενων μηνών του προηγούμενου έτους
- Από το σφάλμα στην εκτίμηση των δύο προηγούμενων τιμών του προηγούμενου έτους

Για παράδειγμα η πρόβλεψη των εσόδων από τον κλάδο του τουρισμού για τον Ιούλιο του έτους 2002 εξαρτάται από την τιμή του Ιουνίου του έτους 2002, από την τιμή του Μάιου και Ιουνίου του έτους 2001 καθώς και από το σφάλμα στην εκτίμηση των μηνών Μάιου και Ιουνίου του έτους 2001.

Όπως και με τη χρονοσειρά που αφορούσε τις μηνιαίες αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα, έτσι και με αυτή τη χρονοσειρά θα πρέπει αρχικά να πρέπει η στατιστική σημαντικότητα των παραμέτρων του μοντέλου (*p-value*) των παραμέτρων να είναι κάτω από 5%. Η στατιστική σημαντικότητα των παραμέτρων του συγκεκριμένου μοντέλου παρουσιάζεται στον πίνακα 8 που ακολουθεί:

Πίνακας 8: Παράμετροι μοντέλου *Arima* για τα έσοδα 1998-2001

Παράμετρος	Εκτιμήτρια	Τυπικό σφάλμα	Τιμή συνάρτησης (t)	Στατιστική σημαντικότητα (p)
AR(1)	-0,455914	0,15799	-2,88571	0,007299
SAR(1)	-0,304576	0,0744908	-4,08877	0,000314
SAR(2)	-0,803643	0,0547417	-14,6807	0,000000
SMA(1)	1,05933	0,145464	7,28237	0,000000
SMA(2)	-0,534551	0,117604	-4,54534	0,000090

Mean	-3,89724	6,18044	-0,630577	0,533256
------	----------	---------	-----------	----------

Για όλες τις παραμέτρους του μοντέλου η στατιστική σημαντικότητα είναι κάτω από 5%. Επομένως είναι αποδεκτές, αφού οι τιμές των παραμέτρων είναι κατά 95% πραγματικές.

Το επόμενο κριτήριο που θα πρέπει το επιλεγμένο μοντέλο να επαληθεύει είναι να έχει τη χαμηλότερη τιμή στη τετραγωνική ρίζα του μέσου τετραγωνικού σφάλματος (RMSE) συγκριτικά με άλλα μοντέλα. Επιπλέον θα πρέπει να περνάει επιτυχώς τις πέντε δοκιμασίες RUNS, RUNM, AUTO, MEAN και VAR. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η τιμή RMSE του μοντέλου που επιλέχθηκε σε σχέση με άλλα μοντέλα καθώς και οι πέντε δοκιμασίες που προαναφέρθηκαν:

Πίνακας 9: Τιμή RMSE και δοκιμασίες μοντέλου Arima για τα έσοδα 1998-2001

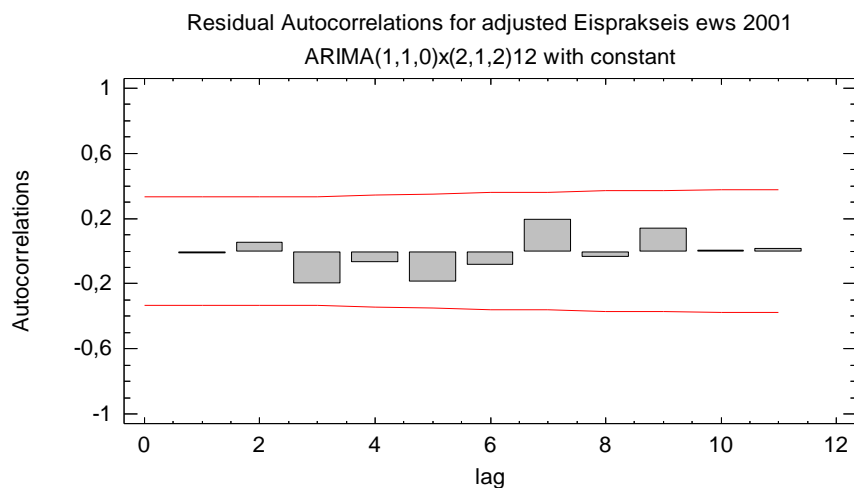
Model	RMSE	RUNS	RUNM	AUTO	MEAN	VAR
(A)	43,3862	OK	OK	OK	OK	OK
(B)	87,0045	OK	OK	*	OK	OK
(C)	114,519	OK	***	***	OK	OK
(D)	89,3636	OK	OK	OK	OK	OK
(E)	193,084	**	OK	*	OK	OK

Τα μοντέλα είναι αντίστοιχα:

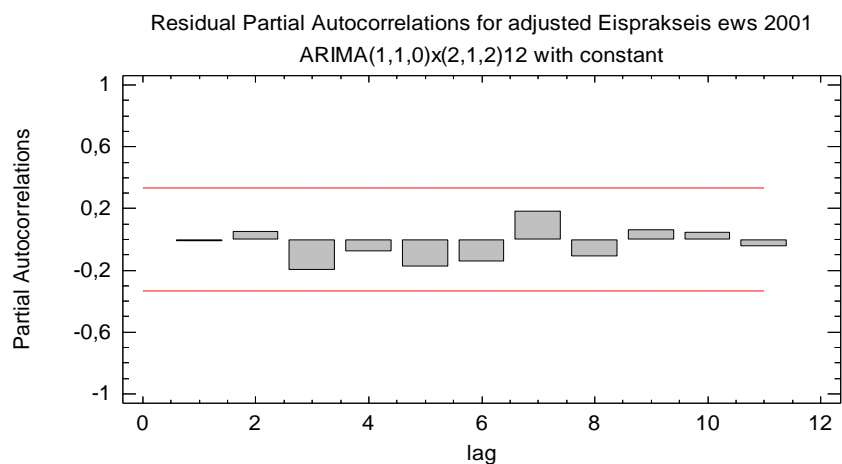
- (A) Arima Model
- (B) Holt's linear Exp. Smoothing
- (C) Exponential Trend
- (D) Simple Exp. Smoothing
- (E) Brown's Linear Exp. Smoothing

Στον πίνακα 9 φαίνεται ότι το μοντέλο που επιλέχθηκε έχει τη μικρότερη τιμή στο RMSE σε σχέση με άλλα μοντέλα ενώ περνάει επιτυχώς και τις πέντε δοκιμασίες. Ακόμη, το μοντέλο (D) Simple Exp. Smoothing φαίνεται επίσης να περνάει τις πέντε δοκιμασίες όμως έχει μεγάλη τιμή στο RMSE.

Το κριτήριο που θα πρέπει να ληφθεί υπ όψιν είναι τα διαγράμματα αυτοσυσχετίσεων (Residual autocorrelations) και μερικών αυτοσυσχετίσεων (Residual partial autocorrelations).

Διάγραμμα 40: Κατάλοιπα αυτοσυσχετίσεων για τα έσοδα 1998-2001

Διάγραμμα 41: Κατάλοιπα μερικών αυτοσυσχετίσεων για τα έσοδα 1998-2001

Όλα τα κατάλοιπα βρίσκονται εντός ορίων επομένως το μοντέλο είναι αποδεκτό.

Οι προβλέψεις για τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού, καθώς και τα διαστήματα εμπιστοσύνης για τους επόμενους δώδεκα μήνες από την τελευταία παρατήρηση, με βάση το μοντέλο Arima (1,1,0)x(2,1,2)¹² είναι:

Πίνακας 10: Προβλέψεις μηνιαίων εσόδων για το έτος 2002

Περίοδος	Πρόβλεψη	Κάτω όριο 95%	Πάνω όριο 95%
1/02	593,171	492,023	694,32
2/02	608,521	493,37	723,671
3/02	706,529	568,528	844,531
4/02	709,026	555,849	862,202
5/02	781,616	612,851	950,381
6/02	1015,01	832,739	1197,28
7/02	1195,07	999,913	1390,24
8/02	1221,8	1014,68	1428,91
9/02	1086,22	867,746	1304,7
10/02	780,619	551,371	1009,87
11/02	611,809	372,261	851,356
12/02	544,326	294,91	793,743

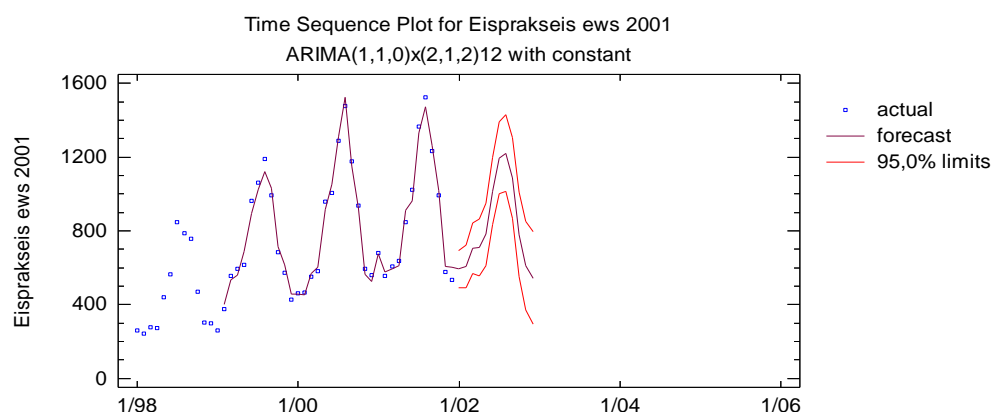
Στον πίνακα 11 παρουσιάζονται τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού του έτους 2001, καθώς και οι αντίστοιχες προβλέψεις για το έτος 2002.

Πίνακας 11: Σύγκριση παρατηρήσεων (2001) – προβλέψεων (2002) εσόδων από τον τουρισμό

Μήνας	2001	2002 (Προβλέψεις)
Ιανουάριος	680,36	593,171
Φεβρουάριος	554,22	608,521
Μάρτιος	605,58	706,529
Απρίλιος	636,62	709,026
Μάιος	847,03	781,616
Ιούνιος	1.020,96	1.015,01
Ιούλιος	1.367,77	1.195,07
Αύγουστος	1.526,02	1.221,8
Σεπτέμβριος	1.233,59	1.086,22
Οκτώβριος	994,73	780,619
Νοέμβριος	579,23	611,809
Δεκέμβριος	533,76	544,326
Σύνολο	10.579,87	9.853,717

Με βάση το μοντέλο που εφαρμόστηκε, τα συνολικά έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2002 προβλέπεται να μειωθούν κατά 700 εκατομμύρια ευρώ σε σχέση με το έτος 2001. Αναλυτικότερα, η πρόβλεψη του μοντέλου για το μήνα Ιανουάριο του έτους 2002 βρίσκεται σε αρκετά χαμηλά επίπεδα σε σχέση με την παρατήρηση του ίδιου μήνα του έτους 2001. Για τους μήνες Φεβρουάριο, Μάρτιο και Απρίλιο του έτους 2002 τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού αναμένεται να αυξηθούν σημαντικά σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του έτους 2001. Η αύξηση αυτή κυμαίνεται στα επίπεδα των 100 εκατομμυρίων ευρώ για κάθε μήνα. Αντίθετα, για το μήνα Μάιο του έτους 2002 προβλέπεται μείωση των εσόδων κατά 66 εκατομμύρια ευρώ σε σχέση με τα έσοδα του μήνα Μάιου του έτους 2001. Η μείωση που προβλέπεται για το μήνα Ιούνιο του έτους 2002 είναι της τάξεως των 5 εκατομμυρίων ευρώ σε σχέση με το μήνα Ιούνιο του έτους 2001. Για τους μήνες Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο του έτους 2002 προβλέπεται μείωση 170, 305, και 140 εκατομμυρίων ευρώ αντίστοιχα, σε σχέση με τους ίδιους μήνες του έτους 2001. Η μείωση προβλέπεται να συνεχιστεί για τον μήνα Οκτώβριο του έτους 2002, η οποία είναι της τάξεως των 210 εκατομμυρίων ευρώ σε σχέση με τον μήνα Οκτώβριο του έτους 2001. Τέλος, για τους μήνες Νοέμβριο και Δεκέμβριο του έτους 2002 προβλέπεται μικρή αύξηση των εσόδων κατά 33 και 11 εκατομμύρια ευρώ αντίστοιχα σε σχέση με τους ίδιους μήνες του έτους 2001.

Στο διάγραμμα 42 παρουσιάζεται γραφικά η συμπεριφορά των παρατηρήσεων από το έτος 1996 έως το έτος 2001, καθώς και οι προβλέψεις για το έτος 2002.

Διάγραμμα 42: Διάγραμμα χρονικής ακολουθίας εσόδων 1996-2002

4.2.2 Επεξεργασία παρατηρήσεων 2002 έως 2010

Η δεύτερη χρονοσειρά που αφορά τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού αποτελείται από παρατηρήσεις μεταξύ του μηνός Ιανουαρίου του έτους 2002 και του μηνός Δεκεμβρίου του έτους 2010. Το σύνολο των παρατηρήσεων είναι 108. Όπως και με τις προηγούμενες χρονοσειρές, έτσι και με αυτήν παρατηρήθηκε ότι οι παρατηρήσεις που την αποτελούν παρουσιάζουν εποχικές κυμάνσεις, επομένως πρόκειται για εποχική χρονοσειρά.

Το μοντέλο που προσαρμόζεται καλύτερα με τη χρονοσειρά είναι το $ARIMA(1,1,1) \times (1,1,2)_{12}$ με σταθερά. Η κάθε μηνιαία πρόβλεψη με βάση το μοντέλο αυτό εξαρτάται από τα εξής:

- Από την τιμή του προηγούμενου μήνα του ίδιου έτους
- Από την τιμή του προηγούμενου μήνα του προηγούμενου έτους
- Από το σφάλμα στην εκτίμηση του προηγούμενου μήνα του ίδιου έτους
- Από το σφάλμα στην εκτίμηση των δύο προηγούμενων μηνών του προηγούμενου έτους

Για παράδειγμα η τιμή του μήνα Ιουλίου του έτους 2011 εξαρτάται από την τιμή του μήνα Ιουνίου του έτους 2011 και από την τιμή του μήνα Ιουνίου του έτους 2010. Ακόμη, εξαρτάται από το σφάλμα στην εκτίμηση του μήνα Ιουνίου του έτους 2011 καθώς και από το σφάλμα στην εκτίμηση των μηνών Μάιου και Ιουνίου του έτους 2010.

Η στατιστική σημαντικότητα των παραμέτρων του μοντέλου που επιλέχθηκε παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 12: Παράμετροι μοντέλου *Arima* για τα έσοδα 2002-2010

Παράμετρος	Εκτιμήτρια	Τυπικό σφάλμα	Τιμή συνάρτησης (t)	Στατιστική σημαντικότητα (p)
AR(1)	0,385628	0,0992438	3,88566	0,000196
MA(1)	0,999601	0,0150096	66,5973	0,000000
SAR(1)	-0,913217	0,0256399	-35,617	0,000000
SMA(1)	-1,33762	0,0551541	-24,2525	0,000000
SMA(2)	-0,699407	0,0532766	-13,1278	0,000000
Mean	-0,687105	0,527192	-1,30333	0,195824

Για όλες τις παραμέτρους του μοντέλου η στατιστική σημαντικότητα είναι κάτω του 5%. Άρα είναι αποδεκτές όλες οι παράμετροι αφού είναι κατά 95% πραγματικές.

Το μοντέλο που επιλέχθηκε συγκρίθηκε με άλλα μοντέλα ως προς την τιμή στη τετραγωνική ρίζα του μέσου τετραγωνικού σφάλματος (RMSE). Καλύτερο θεωρείται το μοντέλο που έχει τη μικρότερη τιμή στη συγκεκριμένη παράμετρο. Επιπλέον το μοντέλο θα πρέπει να περνάει επιτυχώς τις πέντε δοκιμασίες RUNS, RUNM, AUTO, MEAN και VAR. Στον πίνακα 13 παρουσιάζεται εκτός από το επιλεγμένο μοντέλο και άλλα μοντέλα με τα οποία έγινε σύγκριση:

Πίνακας 13: Τιμή RMSE και δοκιμασίες μοντέλου Arima για τα έσοδα 2002-2010

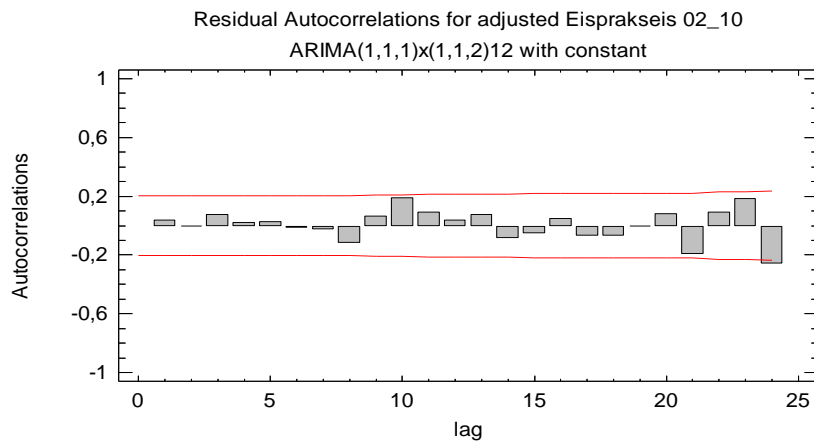
Model	RMSE	RUNS	RUNM	AUTO	MEAN	VAR
(A)	69,3221	OK	OK	OK	OK	*
(B)	804,637	***	***	***	OK	OK
(C)	117,733	OK	**	***	OK	OK
(D)	495,713	***	***	***	OK	OK
(E)	472,455	OK	*	***	OK	OK

Τα μοντέλα είναι αντίστοιχα:

- (A) Arima Model
- (B) Holt's linear Exp. Smoothing
- (C) Exponential Trend
- (D) Simple Exp. Smoothing
- (E) Brown's Linear Exp. Smoothing

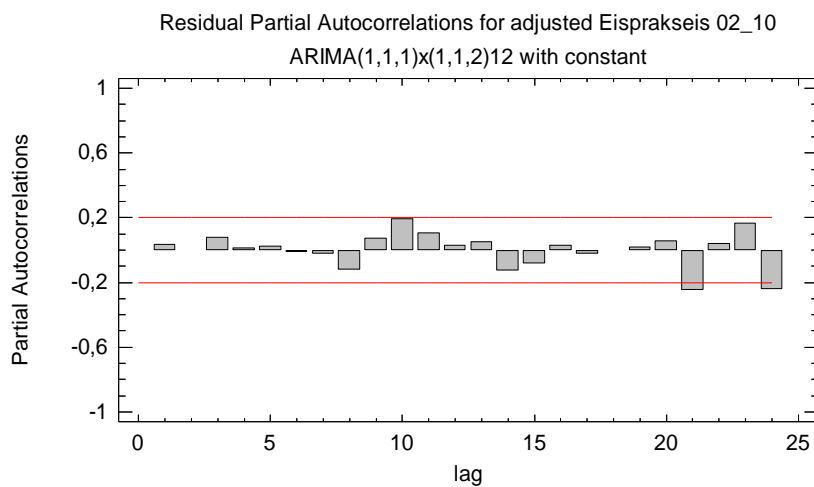
Από τον πίνακα παρατηρείται ότι το επιλεγμένο μοντέλο Arima (A) έχει τη χαμηλότερη τιμή RMSE σε σχέση με όλα τα μοντέλα καθώς επίσης περνάει με επιτυχία 4 από τις πέντε δοκιμασίες. Στη δοκιμασία VAR το μοντέλο Arima έχει ένα * πράγμα που σημαίνει ότι η δοκιμασία αποτυγχάνει σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95%. Παρά το γεγονός αυτό το μοντέλο είναι αποδεκτό.

Το τελικό κριτήριο με βάση το οποίο κρίνεται εάν το μοντέλο είναι αποδεκτό είναι η συμπεριφορά των καταλοίπων στα διαγράμματα αυτοσυσχετίσεων (Residual autocorrelations) και μερικών αυτοσυσχετίσεων (Residual partial autocorrelations).

Διάγραμμα 43: Κατάλοιπα αυτοσυσχετίσεων για τα έσοδα 2002-2010

Στο διάγραμμα αυτοσυσχετίσεων παρατηρείται ότι μόνο ένα κατάλοιπο βρίσκεται εκτός ορίων επομένως το μοντέλο είναι αποδεκτό.

Διάγραμμα 44: Κατάλοιπα μερικών αυτοσυσχετίσεων για τα έσοδα 2002-2010

Στο διάγραμμα μερικών αυτοσυσχετίσεων του επιλεγμένου μοντέλου δύο κατάλοιπα βρίσκονται εκτός ορίων. Το ποσοστό είναι χαμηλό επομένως το μοντέλο είναι αποδεκτό.

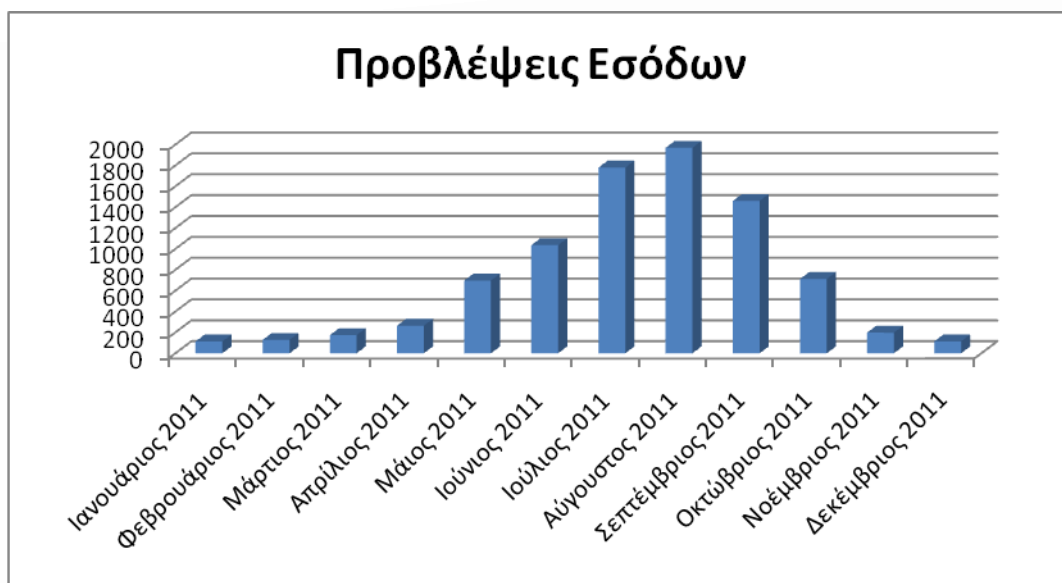
Οι προβλέψεις για τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για τους επόμενους δώδεκα μήνες από την τελευταία παρατήρηση, με βάση το μοντέλο $ARIMA(1,1,1) \times (1,1,2)_{12}$ με σταθερά παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί (οι αριθμοί αντιστοιχούν σε εκατομμύρια ευρώ):

Πίνακας 14: Προβλέψεις μηνιαίων εσόδων για το έτος 2011

Περίοδος	Πρόβλεψη	Κάτω όριο 95%	Πάνω όριο 95%
1/11	113,077	0	263,266
2/11	128,095	0	289,087
3/11	173,477	10,9323	336,022
4/11	263,962	101,184	426,74
5/11	696,255	533,441	859,069
6/11	1036,2	873,383	1199,02
7/11	1779,97	1617,15	1942,79
8/11	1969,25	1806,43	2132,07
9/11	1459,96	1297,14	1622,78
10/11	711,68	548,859	874,501
11/11	197,577	34,7563	360,398
12/11	113,691	0	276,512

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει το παρακάτω διάγραμμα που αφορά τις προβλέψεις εσόδων από τον κλάδο του τουρισμού (οι αριθμοί αντιστοιχούν σε εκατομμύρια ευρώ):

Διάγραμμα 45: Προβλέψεις μηνιαίων εσόδων

Σημαντικά έσοδα από τον τουρισμό στην Ελλάδα προβλέπονται το εξάμηνο από το Μάιο μέχρι και τον Οκτώβριο. Συμπερασματικά, και σε συνδυασμό με την ανάλυση των παρατηρήσεων που έγινε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο κλάδος του τουρισμού αποφέρει σημαντικά έσοδα τους μισούς μήνες ενός έτους. Τους υπόλοιπους μήνες τα έσοδα είναι προβλέπεται να είναι αισθητά λιγότερα και να μην ξεπερνούν τα 200 εκατομμύρια ευρώ το μήνα.

Στον πίνακα 15 παρουσιάζονται οι παρατηρήσεις που αφορούν τα μηνιαία έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού για το έτος 2010 καθώς και οι προβλέψεις των μηνιαίων εσόδων για το έτος 2011 με βάση το μοντέλο που επιλέχθηκε.

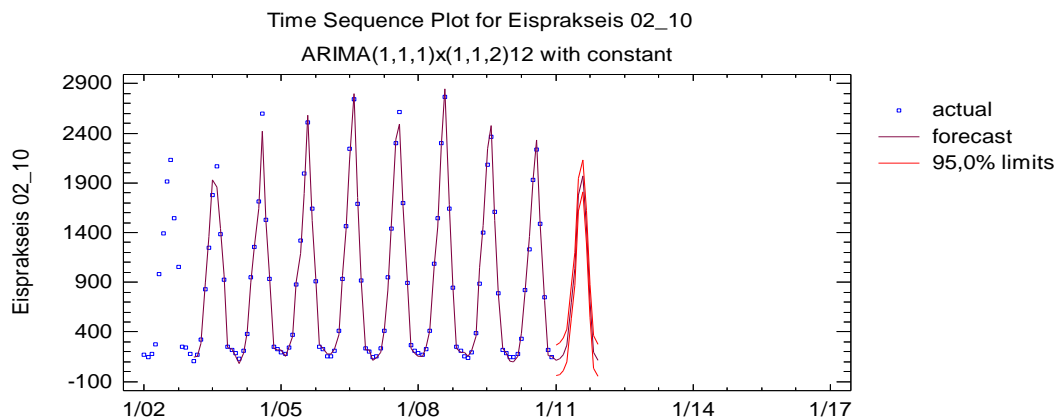
Πίνακας 15: Σύγκριση παρατηρήσεων (2010) – προβλέψεων (2011) εσόδων από τον τουρισμό

Μήνας	2010	2011 (Προβλέψεις)
Ιανουάριος	147,56	113,077
Φεβρουάριος	147,08	128,095
Μάρτιος	181,94	173,477
Απρίλιος	327,75	263,962
Μάιος	817,64	696,255
Ιούνιος	1.229,43	1036,2
Ιούλιος	1.929,50	1.779,97
Αύγουστος	2.232,90	1.969,25

Σεπτέμβριος	1.489,10	1.459,96
Οκτώβριος	746,90	711,68
Νοέμβριος	216,30	197,577
Δεκέμβριος	148,30	113,691
Σύνολο	9.614,40	8.643,194

Συνολικά τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού προβλέπεται να μειωθούν το έτος 2011 σε σχέση με το έτος 2010 κατά 971 εκατομμύρια ευρώ. Πιο συγκεκριμένα, το μήνα Ιανουάριο του έτους 2011 τα έσοδα προβλέπεται να είναι κατά 34 εκατομμύρια ευρώ λιγότερα σε σχέση με τον ίδιο μήνα του έτους 2010. Λιγότερη προβλέπεται να είναι η μείωση για τον μήνα Φεβρουάριο του έτους 2011 σε σχέση με το μήνα Φεβρουάριο του έτους 2010 μιας και αγγίζει τα 19 εκατομμύρια ευρώ. Το μήνα Μάρτιο η μείωση προβλέπεται να είναι ελάχιστη, μόλις 6 εκατομμύρια ευρώ, σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του έτους 2010. Ακόμη, ο μήνας Απρίλιος του έτους 2011 προβλέπεται να παρουσιάσει μείωση 64 εκατομμυρίων ευρώ στα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού σε σχέση με το μήνα Απρίλιο του έτους 2010. Οι μήνες Μάιος, Ιούνιος, Ιούλιος και Αύγουστος είναι αυτοί που προβλέπεται να έχουν τη μεγαλύτερη μείωση για το έτος 2011 σε επίπεδα 120, 190, 150 και 160 εκατομμύρια αντίστοιχα, σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του προηγούμενου έτους. Τέλος, οι μήνες Σεπτέμβριος, Οκτώβριος, Νοέμβριος και Δεκέμβριος του έτους 2011 προβλέπεται να έχουν μείωση 30, 35, 19 και 35 εκατομμύρια ευρώ αντίστοιχα στα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού, σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του έτους 2010.

Στο διάγραμμα 46 παρουσιάζονται γραφικά οι παρατηρήσεις των μηνιαίων εσόδων από τον κλάδο του τουρισμού για τα έτη 2002 έως 2010, καθώς και οι προβλέψεις για το έτος 2011.

Διάγραμμα 46: Διάγραμμα χρονικής ακολουθίας μηνιαίων εσόδων (2002-2011)

4.3 Συμπεράσματα

Με βάση τις προβλέψεις που αφορούν τις αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα καθώς και τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού, τους επόμενους μήνες αναμένεται μείωση στον αριθμό των αφίξεων καθώς και στο ποσό των εσόδων. Με βάση τη γνώμη αρκετών αναλυτών, η μείωση αυτή είναι αναμενόμενη λαμβάνοντας υπ όψιν την άσχημη οικονομική κατάσταση που επικρατεί σε πολλές χώρες παγκοσμίως, αλλά κυρίως στην Ευρώπη, από όπου η Ελλάδα δέχεται τους περισσότερους επισκέπτες. Γενικότερα δεν υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ των δύο αυτών παραμέτρων. Πιο συγκεκριμένα σε πολλές περιπτώσεις ενώ προβλέπεται συγκριτικά μεγάλη μείωση στον αριθμό των αφίξεων για κάποιο μήνα, η αντίστοιχη μείωση στο ποσό των εσόδων δεν είναι ιδιαίτερα σημαντική. Το γεγονός αυτό δικαιολογείται λαμβάνοντας υπ όψιν παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα τις κατά κεφαλήν δαπάνες των τουριστών, όπως το είδος και την οικονομική κατάσταση των τουριστών που θα επισκεφθούν τη χώρα.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

Παπαδάκης Μ., Τσίμπος Κ., Μουρελάτος Α., (1997), «Στατιστική ανάλυση δεδομένων με το λογισμικό Statgraphics», εκδόσεις Α. Σταμούλης

Σφακιανάκης Μ., (2003), «Εισαγωγή στην πληροφορική σκέψη», εκδόσεις Κλειδάριθμος

Σφακιανάκης Μ., (2001), «Προσομοίωση και εφαρμογές». Εκδόσεις Πατάκη

Σφακιανάκης Μ., (2001), «Πρακτική πληροφορική και εφαρμογές», εκδόσεις Πατάκη

Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα – προτάσεις

5.1 Συμπεράσματα

Ο τουρισμός αποτελεί μια από τις κύριες πηγές εισροής κεφαλαίων για την Ελλάδα από το εξωτερικό. Η συμμετοχή στο ΑΕΠ είναι σημαντική μιας και αγγίζει ποσοστό συμμετοχής της τάξεως του 15%. Από τον κλάδο του τουρισμού επωφελούνται και άλλοι κλάδοι που δρουν μέσω αυτού όπως ο κλάδος της εστίασης και ο κλάδος των μεταφορών. Οι κλάδοι αυτοί σε συνδυασμό με τις αμιγώς τουριστικές επιχειρήσεις απασχολούν μεγάλο αριθμό εργατικού δυναμικού. Συνολικά η συμμετοχή του τουρισμού στην απασχόληση φτάνει σε ποσοστό 18% της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα.

Η περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα βασίζεται κυρίως στον κλάδο του τουρισμού. Πολλές περιοχές της περιφέρειας που διαθέτουν τεράστιο φυσικό πλούτο και μοναδική ομορφιά γνώρισαν άνθιση και απέκτησαν το δικό τους χαρακτήρα μέσω του τουρισμού. Ξενοδοχειακές μονάδες και γενικά τουριστικές επιχειρήσεις που ιδρύθηκαν στις περιοχές αυτές δημιούργησαν νέες θέσεις εργασίας και συνέβαλαν σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας. Επιπλέον, οι νέες θέσεις εργασίας βοήθησαν τους κατοίκους της περιφέρειας να μείνουν στην περιφέρεια και να μην μεταφερθούν στα μεγάλα αστικά κέντρα για να εργαστούν. Η μεγαλύτερη τουριστική κίνηση στην Ελλάδα εμφανίζεται στην περιφέρεια. Σε αυτό συνέβαλλε η μορφολογία της περιφέρειας με τα 13.700 χιλιομέτρων ακτών οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις συνδυάζονται με την άγρια ορεινή ομορφιά πολλών περιοχών.

Τα πλεονεκτήματα από την ανάπτυξη του τουρισμού στην περιφέρεια είναι πολλά. Αυξάνει τη ζήτηση των τοπικών προϊόντων και συμβάλλει στη δημιουργία εξωτερικών οικονομιών της περιφέρειας. Επιπλέον, επενδύσεις που αφορούν έργα υποδομής, ψυχαγωγίας καθώς και άμεσες παραγωγικές επενδύσεις για την κάλυψη των τουριστικών αναγκών γνωρίζουν μεγάλη άνθιση στην περιφέρεια με αποτέλεσμα την ανάπτυξή της σε μεγάλο βαθμό.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στην περιφέρεια έχει και αρνητικές επιπτώσεις. Η στενότητα στην ανάπτυξη άλλων εγχώριων δραστηριοτήτων είναι μια από αυτές. Με βάση την γνώμη πολλών αναλυτών, η κατανάλωση εισαγόμενων προϊόντων αυξάνεται κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου ενώ δεν υπάρχει ζήτηση στα εγχώρια προϊόντα. Τέλος η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του τουρισμού στην περιφέρεια μπορεί να οδηγήσει σε αλλοίωση ης γενικότερης μορφής της.

Ενώ η τουριστική ζήτηση της περιφέρειας είναι μεγάλη, στα αστικά κέντρα της Ελλάδας η ζήτηση είναι αρκετά μικρή. Οι επενδύσεις στον κλάδο του τουρισμού στα αστικά κέντρα είναι ελάχιστες, ενώ η γενικότερη δομή τους δεν τα καθιστά ιδανικά για τουρισμό αναψυχής.

Η τουριστική κίνηση στην Ελλάδα δεν έχει ομοιόμορφη κατανομή σε όλους τους μήνες του έτους. Το πρώτο τετράμηνο καθώς και τους τελευταίους μήνες κάθε έτους οι αφίξεις τουριστών βρίσκονται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα. Αντίθετα, τους μήνες της καλοκαιρινής περιόδου, Ιούνιος, Ιούλιος και Αύγουστος η τουριστική κίνηση βρίσκεται σε πολύ υψηλά επίπεδα. Τους ίδιους μήνες είναι υψηλά και τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού. Σε πολλές περιπτώσεις οι ετήσιες τουριστικές αφίξεις δεν είναι ανάλογες των ετήσιων εσόδων από τον τουρισμό. Πιο συγκεκριμένα ενώ παρατηρείται αύξηση στην τουριστική κίνηση ενός έτους σε σχέση με το προηγούμενο, τα τουριστικά έσοδα εμφανίζουν μείωση. Επομένως δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα είναι ανάλογες των εσόδων από τον τουρισμό.

Οι προβλέψεις που αφορούν τις αφίξεις τουριστών καθώς και τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι δεν υπάρχει αναλογία αφίξεων-εσόδων. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν μήνες για τους οποίους η μείωση των αφίξεων είναι μεγαλύτερη σε αναλογία από αυτήν των εσόδων. Οι κυριότεροι παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα την τουριστική προσέλευση καθώς και τα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού, είναι οι κατά κεφαλήν δαπάνες των τουριστών καθώς και ο χρόνος παραμονής τους στη χώρα μας.

Γενικά η προσέλευση τουριστών στην Ελλάδα παρουσιάζει υψηλά επίπεδα μόνο τους μισούς μήνες του έτους και πιο συγκεκριμένα την καλοκαιρινή περίοδο. Το γεγονός οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο τουρισμός στην Ελλάδα είναι εποχικός, πράγμα το οποίο θα πρέπει να αλλάξει στο μέλλον.

5.2 Προτάσεις

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού είναι ότι παρουσιάζει έντονη εποχικότητα. Κατά τη χειμερινή περίοδο οι αφίξεις τουριστών είναι ελάχιστες. Το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως στην έλλειψη υποδομών που θα κέντριζαν το ενδιαφέρον των υποψήφιων τουριστών για χειμερινό τουρισμό. Ο τουρισμός κατά τους χειμερινούς μήνες συνδυάζεται κυρίως με ορεινές περιοχές. Πολλές περιοχές της Ελλάδας με την ιδιαίτερη ομορφιά και το φυσικό πλούτο που διαθέτουν είναι ιδανικές για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού. Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βάση στην δημιουργία και ανάπτυξη των κατάλληλων υποδομών και από τον ιδιωτικό τομέα αλλά και από τους δημόσιους φορείς που εμπλέκονται στον τουρισμό. Σε ότι αφορά τη στρατηγική που θα πρέπει να ακολουθηθεί με βάση τη μελέτη του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ) με θέμα «Ειδικές Μορφές Τουρισμού: Υποδομές – Πολιτικές, η Περίπτωση της Ελλάδας και των Ανταγωνιστριών Χωρών», αρχικά θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη μορφών τουρισμού για τους οποίους η Ελλάδα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες και επίσης να δημιουργηθεί το κατάλληλο πλήθος υποδομών που θα μπορούν να φιλοξενήσουν όλους τους επισκέπτες, ώστε να οδηγηθούμε σε άμεσα και ικανοποιητικά αποτελέσματα.

Όπως παρατηρήθηκε από την κατανομή των ξενοδοχειακών κλινών, οι περισσότερες καθώς και οι μεγαλύτερες ξενοδοχειακές μονάδες βρίσκονται στην περιφέρεια. Επιπλέον, η μεγαλύτερη τουριστική κίνηση παρατηρείται σε περιοχές εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων της Ελλάδας. Ενώ αρκετοί τουρίστες επισκέπτονται τα μεγάλα αστικά κέντρα, δεν αποτελούν για αυτούς τελικό προορισμό. Θα πρέπει λοιπόν να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την φιλοξενία τουριστών στα αστικά κέντρα. Η ανάπτυξη Συνεδριακού τουρισμού, ο οποίος δεν γνωρίζει μεγάλη άνθιση στην Ελλάδα, μπορεί να συμβάλλει θετικά στην τουριστική ανάπτυξη των κέντρων αυτών.

Παρά το γεγονός ότι οι περισσότερες ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, κυρίως της περιφέρειας, είναι υπερσύγχρονες και προσφέρουν πολλές παροχές, υστερούν σε σύγκριση με αυτές των ανταγωνιστών όσον αφορά την διαθεσιμότητα αθλητικών εγκαταστάσεων. Πολλοί είναι οι τουρίστες που συνδυάζουν τις διακοπές τους με το

αγαπημένο τους άθλημα. Επιπλέον, σε γήπεδα υψηλών προδιαγραφών θα μπορούσε να γίνει διοργάνωση αγώνων κατά τη διάρκεια των οποίων η περιοχή που θα τους φιλοξενούσε θα αποτελούσε πόλο έλξης τουριστών.

Γενικά, τα δύο βασικά σημεία στα οποία θα πρέπει να δοθεί έμφαση όσον αφορά τον τουρισμό στην Ελλάδα, είναι η εποχικότητα που τον διακρίνει καθώς και η έλλειψη θεματικού τουρισμού. Με την ανάπτυξη των κατάλληλων υποδομών για την δημιουργία θεματικού τουρισμού θα επιλυθεί σε μεγάλο βαθμό και η εποχικότητα. Σε αυτά θα πρέπει να επικεντρωθεί η προσοχή όλων των εμπλεκομένων στον κλάδο του τουρισμού.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

Βιτουλαδίτης Ο., (1996) «Προγραμματισμός και εκτέλεση ταξιδιού»

Ε.Τ.Β.Α «Μεταβολή του προτύπου του μαζικού τουρισμού – νέες μορφές Τουρισμού», Διεύθυνση Μελετών, Αθήνα 1991.

Ζαχαράτος Γ., (1986), «Τουριστική κατανάλωση: η μέθοδος υπολογισμού και η χρησιμότητα της για την έρευνα των επιδράσεων του τουρισμού στην εθνική οικονομία», Κ.Ε.Π.Ε.

ΙΤΕΠ,(2004), τεύχος Νο 18, Ελληνική Οικονομία και τουρισμός, ΙΤΕΠ

Κομίλης Π., (1986), «Τουριστικές δραστηριότητες», Κ.Ε.Π.Ε, Αθήνα 1986

Κουζέλης Α., (1997), «Επιπτώσεις της συναλλαγματικής πολιτικής στις πρόσφατες επιδόσεις του τουριστικού τομέα»

Λύτρας Π., (1983), «Τουριστική ανάπτυξη», Εκδόσεις Παπαζήση

Παπαδάκης Μ., Τσίμπος Κ., Μουρελάτος Α., (1997), «Στατιστική ανάλυση δεδομένων με το λογισμικό Statgraphics», εκδόσεις Α. Σταμούλης

Σφακιανάκης Μ., (2003), «Εισαγωγή στην πληροφορική σκέψη», εκδόσεις Κλειδάριθμος

Σφακιανάκης Μ., (2001), «Προσομοίωση και εφαρμογές». Εκδόσεις Πατάκη

Σφακιανάκης Μ., (2001), «Πρακτική πληροφορική και εφαρμογές», εκδόσεις Πατάκη

Τσάρτας Π., (1996) «Τουρίστες, ταξίδια, τόποι. Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό» Εκδόσεις Εξάντας.

Ξένη Βιβλιογραφία

William C. Gartner, 1996. Tourism Development, Principles, Processes, and Policies, εκδόσεις International Thomson Publishing inc.

Towner G., «The Grand Tour a Key phase in the history of tourism» Annals of tourism Research Inskeep E. Tourism planning, Van Nostrand Reinhold, New York 1991

Mitchell F., «The impact of tourism on national income», Staff paper, Institute for Development Studies, University College, Nairobi.

Choy D., «Alternative roles of national tourism organizations» Tourism Management London 1993

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

<http://etmagazine.eu/>

www.travel.gr

<http://www.travelchat.gr/forum/index.php?topic=359.0>

<http://www.t-p.gr/news/topnews/3675>

<http://www.sete.gr/default.php?pname=GreekTourismMeaning2009&la=1>

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_economy_2_18/04/2007_223671

www.statistics.gr

www.sete.gr

www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α
Στατιστικά στοιχεία

Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων, Δωματίων, Κλινών 2009

2009	Γενικό Άθροισμα			5****			4****		
	M*	Δ*	Κ*	M*	Δ*	Κ*	M*	Δ*	Κ*
Στερεά Ελλάδα	13,70%	13,34%	13,34%	14,62%	15,15%	14,62%	11,25%	11,01%	14,23%
Πελοπόννησος	8,27%	6,76%	6,85%	4,64%	6,20%	6,41%	8,33%	4,97%	5,05%
Ιόνια Νησιά	9,50%	11,97%	11,97%	7,14%	7,24%	7,00%	8,25%	10,85%	10,78%
Ήπειρος	3,56%	1,81%	1,85%	1,43%	1,10%	1,43%	3,95%	0,88%	0,93%
Νησιά Αιγαίου	42,60%	3,00%	2,98%	2,14%	1,61%	1,70%	2,41%	1,35%	1,27%
Κρήτη	16,09%	21,68%	21,38%	23,93%	30,81%	30,73%	24,33%	24,33%	24,32%
Δωδεκάνησα	10,60%	17,53%	17,66%	13,21%	19,48%	19,81%	14,26%	28,80%	28,95%
Κυκλάδες	10,17%	5,96%	6,00%	10,71%	2,86%	2,88%	12,71%	4,72%	4,65%
Θεσσαλία Σποράδες	6,24%	3,86%	3,91%	7,50%	2,87%	2,87%	2,97%	2,97%	2,97%
Μακεδονία	16,52%	13,92%	14,12%	14,29%	12,56%	12,72%	8,93%	9,72%	9,69%
Θράκη	1,14%	0,93%	0,93%	1,43%	0,77%	0,52%	0,77%	0,77%	0,52%

3***			2**			1*		
M*	Δ*	Κ*	M*	Δ*	Κ*	M*	Δ*	Κ*
14,01%	12,92%	12,65%	14,61%	14,36%	14,23%	14,92%	14,01%	13,92%
9,64%	8,33%	8,30%	8,47%	7,74%	7,81%	6,38%	4,43%	4,63%
8,90%	14,68%	14,74%	11,72%	13,78%	13,98%	5,48%	6,18%	6,22%
5,14%	2,57%	2,65%	3,32%	2,18%	2,23%	2,10%	1,92%	1,93%
5,78%	4,65%	4,65%	4,65%	3,66%	3,69%	3,32%	2,54%	2,57%
15,14%	16,85%	16,54%	19,06%	19,80%	19,06%	13,52%	18,88%	18,15%
10,97%	13,85%	13,84%	11,31%	13,84%	13,09%	4,91%	4,42%	4,43%
8,54%	5,29%	5,35%	9,89%	7,81%	7,98%	11,22%	8,84%	9,06%
5,55%	2,13%	4,06%	5,86%	4,69%	4,77%	5,80%	5,54%	5,70%
16,25%	15,46%	15,76%	13,48%	11,98%	12,30%	31,31%	32,25%	32,42%
1,79%	1,46%	1,87%	0,94%	0,87%	0,86%	1,02%	0,98%	0,98%

*M= Μονάδες Δ= Δωμάτια Κ= Κλίνες

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος

**Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων, Δωματίων, Κλινών
2008**

2008	Γενικό Άθροισμα			5.....			4****		
	M*	Δ*	Κ*	M*	Δ*	Κ*	M*	Δ*	Κ*
Στερεά Ελλάδα	13,73%	13,46%	13,25%	16,09%	16,09%	17,60%	17,01%	17,60%	14,32%
Πελοπόννησος	8,13%	6,68%	6,77%	4,35%	6,23%	4,71%	8,26%	4,96%	5,04%
Ιόνια Νησιά	9,60%	12,01%	12,03%	6,52%	6,52%	6,44%	8,62%	11,37%	11,29%
Ήπειρος	3,42%	1,74%	1,78%	0,87%	0,53%	0,55%	1,84%	1,02%	1,10%
Νησιά Αιγαίου	4,26%	2,95%	2,94%	2,61%	1,88%	1,99%	2,81%	1,44%	2,57%
Κρήτη	16,22%	21,47%	21,19%	24,35%	31,20%	31,29%	19,87%	23,92%	23,92%
Δωδεκάνησα	10,47%	17,07%	17,15%	12,61%	18,84%	18,99%	12,61%	28,71%	18,99%
Κυκλάδες	10,17%	5,95%	5,99%	10,00%	2,83%	2,83%	12,89%	4,60%	4,56%
Θεσσαλία Σποράδες	6,24%	3,86%	3,92%	7,83%	1,87%	1,89%	7,83%	2,83%	5,31%
Μακεδονία	16,63%	13,91%	14,06%	13,91%	12,06%	12,19%	8,71%	9,92%	9,92%
Θράκη	1,12%	0,89%	0,90%	0,87%	0,31%	0,31%	0,82%	0,96%	0,64%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

3***			2**			1*		
M*	Δ*	Κ*	M*	Δ*	Κ*	M*	Δ*	Κ*
17,60%	14,32%	14,32%	17,60%	14,32%	14,32%	14,32%	14,38%	14,32%
9,09%	4,96%	8,01%	8,46%	7,78%	4,53%	6,47%	4,53%	4,71%
6,18%	18%	14,94%	6,18%	13,6,18%	18%	5,47%	6,13%	6,18%
3,81%	2,36%	0,53%	3,33%	2,21%	2,27%	1,99%	1,84%	1,84%
1,37%	4,43%	2,61%	4,31%	3,52%	3,54%	3,36%	2,57%	2,60%
15,79%	17,81%	17,54%	16,02%	15,79%	17,99%	17,99%	18,68%	17,99%
11,08%	13,01%	4,37%	17,15%	13,08%	13,01%	4,38%	4,38%	4,37%
8,50%	2,83%	2,83%	9,94%	7,93%	8,67%	11,07%	8,67%	8,89%
5,49%	4,90%	5,31%	6,06%	3,92%	4,90%	5,31%	5,31%	5,46%
13,91%	11,99%	5,56%	13,91%	13,91%	32,68%	32,68%	32,68%	32,68%
0,90%	1,47%	1,96%	0,31%	0,87%	0,96%	1,00%	0,96%	0,96%
100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

*M= Μονάδες Δ= Δωμάτια Κ= Κλίνες

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων από Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

Πίνακας μηνιαίων αφίξεων

Μήνας	1996	1997	1998	1999	2000
Ιανουάριος	118.034	113.487	120.096	111.992	122.185
Φεβρουάριος	102.562	123.527	101.273	128.762	137.571
Μάρτιος	242.227	242.582	194.852	292.129	297.049
Απρίλιος	548.660	499.118	550.590	592.372	685.151
Μάιος	1.071.364	1.180.602	1.195.186	1.326.889	1.420.142
Ιούνιος	1.211.114	1.466.577	1.512.964	1.663.075	1.789.012
Ιούλιος	1.655.711	1.863.862	2.087.228	2.245.683	2.423.330
Αύγουστος	1.793.225	1.913.537	2.032.717	2.241.620	2.296.341
Σεπτέμβριος	1.484.435	1.485.727	1.562.314	1.703.207	1.910.721
Οκτώβριος	850.274	848.977	905.033	1.021.299	1.064.473
Νοέμβριος	188.596	208.167	182.466	222.782	271.519
Δεκέμβριος	133.475	141.145	131.574	180.209	192.477
Σύνολο	9.399.677	10.087.308	10.576.293	11.730.019	12.609.971

Μήνας	2001	2002	2003	2004	2005
Ιανουάριος	212.357	229.541	211.416	223.910	239.023
Φεβρουάριος	223.476	237.541	241.635	268.364	220.737
Μάρτιος	288.587	357.430	321.427	383.588	480.531
Απρίλιος	654.124	606.236	670.342	683.146	635.655
Μάιος	1.491.933	1.500.785	1.472.856	1.582.359	1.661.517
Ιούνιος	1.881.395	1.828.886	1.915.950	1.771.311	2.034.662
Ιούλιος	2.492.350	2.368.710	2.473.382	2.285.035	2.667.278
Αύγουστος	2.388.956	2.414.659	2.405.138	2.203.868	2.311.908
Σεπτέμβριος	1.938.823	1.943.134	1.845.765	1.709.775	1.956.570
Οκτώβριος	1.027.760	1.089.519	1.038.926	968.586	1.041.060
Νοέμβριος	316.549	305.030	311.863	274.717	332.276
Δεκέμβριος	283.830	310.736	297.748	278.562	278.845
Σύνολο	13.200.140	13.192.207	13.206.448	12.633.221	13.860.062

Μήνας	2006	2007	2008	2009	2010
Ιανουάριος	280.039	366.370	337.115	288.718	237.309
Φεβρουάριος	274.463	352.159	327.584	249.516	249.328
Μάρτιος	490.223	543.713	389.398	343.034	337.541
Απρίλιος	813.172	766.889	579.930	585.051	479.412
Μάιος	1.659.858	1.632.160	1.386.259	1.192.846	1.109.048
Ιούνιος	2.115.104	2.098.928	1.996.757	1.819.707	1.797.374
Ιούλιος	2.854.736	2.654.738	2.556.137	2.419.925	2.693.022
Αύγουστος	2.552.366	2.611.325	3.083.712	2.924.780	3.075.928
Σεπτέμβριος	2.087.398	1.852.629	2.279.704	2.200.781	2.223.728
Οκτώβριος	1.178.951	1.024.403	1.366.462	1.259.914	
Νοέμβριος	343.557	325.566	439.141	406.063	
Δεκέμβριος	364.987	387.343	330.043	332.795	
Σύνολο	15.014.854	14.616.223	15.072.242	14.023.130	12.202.690

Πηγή: ΕΣΥΕ (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος) και BSNI (Bulgarian National Statistical Institute) για τον αριθμό των Βούλγαρων εργαζόμενων στη χώρα μας την περίοδο 2002-2007

Πίνακας μηνιαίων εσόδων (σε εκατομμύρια ευρώ)

Μήνας	1998	1999	2000	2001	2002
Ιανουάριος	260,81	259,52	463,48	680,36	170,80
Φεβρουάριος	242,65	376,81	465,05	554,22	149,60
Μάρτιος	275,88	556,17	551,51	605,58	178,00
Απρίλιος	271,35	594,13	580,03	636,62	276,80
Μάιος	438,79	617,78	956,78	847,03	980,50
Ιούνιος	563,86	964,75	1.007,47	1.020,96	1.395,10
Ιούλιος	847,17	1.059,97	1.288,85	1.367,77	1.913,90
Αύγουστος	787,41	1.189,32	1.475,79	1.526,02	2.134,40
Σεπτέμβριος	755,49	992,20	1.178,55	1.233,59	1.541,80
Οκτώβριος	469,53	686,39	939,17	994,73	1.053,90
Νοέμβριος	303,43	571,32	595,86	579,23	248,50
Δεκέμβριος	297,42	427,86	558,65	533,76	241,40
Σύνολο	5.513,80	8.296,22	10.061,19	10.579,87	10.284,70

Μήνας	2003	2004	2005	2006	2007
Ιανουάριος	177,90	185,50	194,00	152,10	149,50
Φεβρουάριος	109,00	127,20	180,00	155,30	155,80
Μάρτιος	168,30	209,50	243,00	212,00	238,70
Απρίλιος	322,80	375,80	370,00	408,60	410,40
Μάιος	832,20	954,00	879,00	932,50	953,60
Ιούνιος	1.250,20	1.253,00	1.321,50	1.464,50	1.441,60
Ιούλιος	1.780,00	1.710,00	1.997,00	2.241,42	2.296,00
Αύγουστος	2.070,40	2.596,00	2.510,00	2.744,20	2.613,70
Σεπτέμβριος	1.385,00	1.525,00	1.639,00	1.690,68	1.694,70
Οκτώβριος	928,00	935,00	913,00	919,30	890,00
Νοέμβριος	250,00	248,00	253,00	236,90	264,41
Δεκέμβριος	221,50	228,80	230,00	199,20	210,80
Σύνολο	9.495,30	10.347,80	10.729,50	11.356,69	11.319,21

Μήνας	2008	2009	2010
Ιανουάριος	185,70	152,40	147,56
Φεβρουάριος	170,00	137,70	147,08
Μάρτιος	230,50	196,20	181,94
Απρίλιος	408,26	387,64	327,75
Μάιος	1.087,07	886,83	817,64
Ιούνιος	1.547,52	1.398,04	1.229,43
Ιούλιος	2.302,39	2.081,52	1.929,50
Αύγουστος	2.764,46	2.362,63	2.232,90
Σεπτέμβριος	1.638,22	1.606,04	1.489,10
Οκτώβριος	842,52	785,51	746,90
Νοέμβριος	252,22	219,87	216,30
Δεκέμβριος	207,02	185,88	148,30
Σύνολο	11.635,88	10.400,26	9.614,40

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα Της Ελλάδος

Τουρισμός & Απασχόληση 2000-2009

Έτος	Άμεση ¹ Απασχόληση (000)	Συνολική (Άμεση+Έμμεση ²) Απασχόληση (000)	Συντελεστής Απασχόλησης ³
2000	410,15	781,05	1,904
2001	409,92	779,15	1,901
2002	419,23	787,78	1,879
2003	423,49	793,78	1,874
2004	424,83	801,38	1,886
2005	447,89	860,76	1,922
2006	473,29	906,99	1,916
2007	486,11	939,82	1,933
2008	440,40	833,20	1,892
2009	414,00	774,20	1,870

Πηγή: ΣΕΤΕ, Ιούνιος 2010 (Επεξεργασία στοιχείων του World Travel & Tourism Council)

¹ Η Άμεση απασχόληση ορίζεται ως η απασχόληση σε αμιγώς τουριστικές επιχειρήσεις.

² Η Έμμεση απασχόληση ορίζεται ως η απασχόληση που δημιουργείται για την παραγωγή ενδιάμεσων / υποστηρικτικών της τουριστικής κατανάλωσης προϊόντων / υπηρεσιών από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη τουριστική οικονομία

³ Ο Συντελεστής Απασχόλησης αναφέρεται σε πόσες θέσεις απασχόλησης (έμμεσης) δημιουργούνται στην ευρύτερη τουριστική οικονομία από κάθε θέση άμεσης απασχόλησης.

Τουρισμός & ΑΕΠ 2000-2009

Έτος	% Συμμετοχή Τουριστικής Οικονομίας στο ΑΕΠ	Τουριστικές Εισπράξεις (σε εκατ. €)
2000	15,93%	10.061,2
2001	16,20%	10.579,9
2002	15,81%	10.284,7
2003	15,67%	9.495,3
2004	16,13%	10.347,8
2005	16,92%	10.729,5
2006	17,14%	11.356,7
2007	17,17%	11.319,2
2008	16,28%	11.635,9
2009	15,20%	10.369,1

Πηγή: ΣΕΤΕ, Ιούνιος 2010 (επεξεργασία στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος και του World Travel & Tourism Council)

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (σε εκατ. ευρώ)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ισοζύγιο ταξιδιωτικών υπηρεσιών	7.359,3	8.037,4	8.283,8	8.973,9	8.833,5	8.956,7	7.975,6
Ταξιδιωτικές εισπράξεις	9.495,3	10.347,8	10.729,5	11.356,7	11.319,2	11.635,9	10.400,2
Ταξιδιωτικές πληρωμές	2.136,0	2.310,4	2.445,7	2.382,8	2.485,7	2.679,2	2.424,6

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΑΝΑ ΛΟΓΟ ΤΑΞΙΔΙΟΥ (σε εκατ. ευρώ)

	2005	2006	2007	2008	2009
Προσωπικοί λόγοι	9.786,5	10.438,7	10.338,6	10.731,8	9.701,8
Αναψυχή	8.345,0	8.877,8	8.765,8	9.301,2	8.336,1
Σπουδές	286,5	245,6	280,6	272,2	306,4
Λόγοι υγείας	47,8	36,1	41,7	50,4	40,3
Επίσκεψη σε οικογένεια	728,8	782,3	715,5	646,0	546,6
Λοιποί λόγοι	378,5	496,9	534,9	462,0	472,3
Επαγγελματικοί λόγοι	943,0	918,0	980,7	904,1	698,4
ΣΥΝΟΛΟ	10.729,5	11.356,7	11.319,2	11.635,9	10.400,2

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

**ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΑΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΜΗ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ (σε αριθμό διανυκτερεύσεων)**

Χώρα Προέλευσης	2005	2006	2007
Χώρες ΕΕ - 27	11,2	11,2	10,6
Χώρες ζώνης ευρώ εκ των οποίων	12,1	11,9	11,6
Αυστρία	10,2	10,8	11,4
Βέλγιο	10,2	10,2	9,6
Γαλλία	10,3	9,9	10,3
Γερμανία	14,0	14,2	13,4
Ισπανία	9,0	8,0	8,7
Ιταλία	10,4	9,5	9,5
Κύπρος	16,2	16,8	15,6
Ολλανδία	10,6	10,0	10,6
Χώρες ΕΕ εκτός ζώνης ευρώ εκ των οποίων	9,6	9,8	9,0
Δανία	9,0	9,3	9,4
Ηνωμένο Βασίλειο	10,5	10,3	10,1
Ρουμανία	9,5	9,6	8,2
Σουηδία	10,0	11,1	10,4
Τσεχία	10,9	10,8	9,8
Λοιπές Χώρες	8,8	8,8	8,2
εκ των οποίων			
Αλβανία	4,2	4,3	3,0
Αυστραλία	14,3	14,4	11,3
Ελβετία	12,0	13,0	11,0
ΗΠΑ	11,9	12,1	13,1

Καναδάς	15,3	14,2	16,9
Ρωσία	12,3	11,9	12,5
ΣΥΝΟΛΟ	10,7	10,7	10,0
<i>Μεμονωμένοι ταξιδιώτες</i>	10,9	10,9	10,1
<i>Οργανωμένα ταξίδια*</i>	9,9	9,8	9,6

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ, ΔΩΜΑΤΙΩΝ, ΚΛΙΝΩΝ, 1990-2009

HOTEL UNITS, ROOMS, BEDS, 1990-2009

Έτος	Μονάδες	Μεταβολή	Δωμάτια	Μεταβολή	Κλίνες	Μεταβολή
Year	Units	Change	Rooms	Change	Beds	Change
1990	6.423		224.882		423.660	
2000	8.073		312.993		593.990	
Δ 1990-2000	1.650	25,69%	88.111	39,18%	170.330	40,20%
2001	8.285	2,63%	320.467	2,39%	608.104	2,38%
2002	8.527	2,92%	330.348	3,08%	626.914	3,09%
2003	8.689	1,90%	339.540	2,78%	644.898	2,87%
2004	8.843	1,77%	348.943	2,77%	660.797	2,47%
2005	9.036	2,18%	358.721	2,80%	682.050	3,22%
2006	9.111	0,83%	364.179	1,52%	693.252	1,64%
2007	9.207	1,05%	367.992	1,05%	700.933	1,11%
2008	9.385	1,93%	375.067	1,92%	715.857	2,13%
2009	9.559	1,85%	383.008	2,12%	732.279	2,29%
Δ 2000-2009	1.486	18,41%	70.015	22,37%	138.289	23,28%

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων από Ξενοδοχειακό

Επιμελητήριο Ελλάδος Source: SETE, based on data

provided by the Hellenic Chamber of Hotels

Κατανομή της απασχόλησης κατά κλάδους δραστηριότητας (1997)

Κλάδοι – Τομείς	Σύνολο απασχολουμένων (χιλιάδες άτομα)	%
Πρωτογενής τομέας	765,0	19,8
Ορυχεία – Λατομεία	17,3	0,4
Μεταποίηση	558,7	14,5
Ηλεκτρισμός - Αέριο – νερό	40,7	1,1
Κατασκευές	249,0	6,5
Εμπόρια	642,6	16,7
Ξενοδοχεία – Εστιατόρια	229,9	6,0
Μεταφορές – Επικοινωνίες	246,7	6,4
Λοιπές υπηρεσίες	1.104,1	28,6
ΣΥΝΟΛΟ	3.854,0	100,0

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, ΕΣΥΕ : Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Εξέλιξη δεικτών σε τουριστικές περιοχές

	Κυκλάδες	Δωδεκάνησος	Κρήτη	Κέρκυρα
Ρυθμός μεταβολής πληθυσμού %				
1971/1961	-13,6	-1,6	-5,5	-8,7
1981/1971	2,5	19,9	9,9	7,0
1991/1981	6,3	12,7	7,5	8,2
Α.Ε.Π. κατά κεφαλή ως % του μέσου της χώρας (μέσο ανά κάτοικο χώρας = 100)				
1970	77,9	84,4	78,5	82,5
1981	107,8	89,3	83,4	85,1
1991	110,8	108,7	90,8	86,7
Ξενοδοχειακές κλίνες ανά 1000 κατοίκους				
1971	48,7	126,2	14,1	57,7
1981	115,6	257,3	64,6	184,9
1991	253,1	474,2	155,0	293,5
1997	338,6	614,5	200,5	323,5

Πηγή : ΚΕΠΕ, ΕΣΥΕ, ΕΟΤ

Σύγκριση τουριστικού συναλλάγματος με άλλες πηγές συναλλάγματος

	1991	1996	1997
A. ΑΠΟΛΥΤΑ ΜΕΓΕΘΗ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜ. ΔΟΛΑΡΙΑ Η.Π.Α.			
Τουριστικό συνάλλαγμα	4.287	6.189	6.300
Ναυτιλιακό (χωρίς τουρισμό)	1.563	1.994	1.860
Μεταναστευτικά εμβάσματα	2.165	2.996	2.916
Μεταβιβάσεις Ε.Ε.	4.034	5.057	4.622
Λοιποί άδηλοι πόροι (χωρίς τουρισμό)	3.305	4.208	4.270
ΣΥΝΟΛΟ ΑΔΗΛΩΝ ΠΟΡΩΝ	15.354	20.444	19.968
Εξαγωγές	6.797	5.769	5.373
Εμπορικό Ισοζύγιο (έλλειμμα)	12.308	18.366	18.271
B. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ			
Τουριστικό συνάλλαγμα / σύνολο άδηλων πόρων %	27,9	30,3	31,6
Τουριστικό συνάλλαγμα / σύνολο άδηλων πόρων χωρίς μεταβιβάσεις από Ευρωπαϊκή Ένωση	37,9	40,2	41,1
Τουριστικό συνάλλαγμα / σύνολο εξαγωγών %	63,1	107,3	117,3
Τουριστικό συνάλλαγμα / έλλειμμα Εμπορικού Ισοζυγίου	34,8	33,7	34,5

Πηγή : Τράπεζα Ελλάδος, ΕΟΤ, Εκτιμήσεις τουριστικού συναλλάγματος για το 1997

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ Α' ΚΠΣ

Ποσά σε χιλ. ECU

ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ			ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΟ		
<u>ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Ι : ΕΤΠΑ</u>					
ΜΕΤΡΟ 1. Καθεστώς Ενισχύσεων επιχ/σεων	33.912	11.304	45.21	87.757	132.973
Μέτρο 1.1.	28.207	9.402	37.60	87.757	125.366
Μέτρο 1.2.	5.705	1.902	7.607		7.607
ΜΕΤΡΟ 2. Έρευνα Αγοράς	150	50	200		200
ΜΕΤΡΟ 3. Παροχή Συμβουλών	421	140	561		561
ΜΕΤΡΟ 4. Μονοπάτια	150	50	200		200
ΜΕΤΡΟ 5. Εφαρμογή	750	250	1.000		1.000
ΣΥΝΟΛΟ	35.383	11.794	47.17	87.757	134.934
<u>ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΙΙ : ΕΚΤ</u>					
ΜΕΤΡΟ 1.	16.202	5.400	21.60	21.228	42.830
ΜΕΤΡΟ 2.	7.049	2.349	9.398	9.295	18.693
ΜΕΤΡΟ 3.	4.137	1.379	5.516		5.516
ΜΕΤΡΟ 4.	2.728	909	3.637		3.637
ΣΥΝΟΛΟ	30.116	10.037	40.15	30.523	70.676
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	65.499	21.831	87.33	118.280	205.610

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, ΕΟΤ, Επιτροπές Παρακολούθησης

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ & ΗΜΕΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

ΣΕ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΑΝΑ ΜΗΝΑ

	000 Διανυκτερεύσεις			Κατανομή %		
	1995	1996	1997	1995	1996	1997
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	947	868	947	1,74	1,81	1,77
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	954	928	933	1,76	1,94	1,75
ΜΑΡΤΙΟΣ	1.219	1.250	1.370	2,25	2,61	2,57
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	3.319	2.766	2.822	6,11	5,77	5,29
ΜΑΙΟΣ	5.724	5.259	5.923	10,54	10,97	11,10
ΙΟΥΝΙΟΣ	7.048	6.405	7.076	12,98	13,36	13,26
ΙΟΥΛΙΟΣ	8.518	7.965	9.003	15,69	16,61	16,87
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	9.531	9.551	10.879	17,55	19,92	20,39
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	7.617	6.994	7.822	14,03	14,59	14,66
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	7.321	4.114	4.420	13,48	8,58	8,28
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	1.080	1.032	1.113	1,99	2,15	2,09
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	1.015	813	1.056	1,87	1,70	1,98
ΣΥΝΟΛΟ	54.293	47.945	53.364	100,00	100,00	100,00

ΜΕΣΗ ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ

	1995	1996	1997
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	28,60%	28,36%	29,63%
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	32,90%	31,47%	32,03%
ΜΑΡΤΙΟΣ	33,04%	30,00%	30,37%
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	41,96%	38,95%	37,86%

ΜΑΙΟΣ	53,19%	50,56%	52,33%
ΙΟΥΝΙΟΣ	61,55%	56,28%	61,24%
ΙΟΥΛΙΟΣ	68,90%	66,74%	74,00%
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	77,14%	78,97%	88,06%
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	66,45%	63,76%	69,39%
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	48,07%	45,00%	47,62%
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	29,47%	28,72%	30,80%
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	30,81%	26,84%	31,15%
ΣΥΝΟΛΟ	56,62%	54,37%	58,37%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β
Στοιχεία Statgraphics

Αφίξεις 1996-2010

Data variable: Sunolikes afikseis

Number of observations = 177
Start index = 1/96
Sampling interval = 1,0 month(s)
Length of seasonality = 12

Forecast Summary

Seasonal differencing of order: 2
Forecast model selected: ARIMA(2,0,1)x(1,2,2)12 with constant
Number of forecasts generated: 12
Number of periods withheld for validation: 0

	<i>Estimation</i>	<i>Validation</i>
<i>Statistic</i>	<i>Period</i>	<i>Period</i>
RMSE	92053,4	
MAE	61359,0	
MAPE	8,51697	
ME	572,488	
MPE	-0,914241	

The StatAdvisor

This procedure will forecast future values of Sunolikes afikseis. The data cover 177 time periods. Currently, an autoregressive integrated moving average (ARIMA) model has been selected. This model assumes that the best forecast for future data is given by a parametric model relating the most recent data value to previous data values and previous noise. Each value of Sunolikes afikseis has been adjusted in the following way before the model was fit:

(1) Seasonal differences of order 2 were taken.

You can select a different forecasting model by pressing the alternate mouse button and selecting Analysis Options.

The output summarizes the statistical significance of the terms in the forecasting model. Terms with P-values less than 0,05 are statistically significantly different from zero at the 95,0% confidence level. The P-value for the AR(2) term is less than 0,05, so it is significantly different from 0. The P-value for the MA(1) term is less than 0,05, so it is significantly different from 0. The P-value for the SAR(1) term is less than 0,05, so it is significantly different from 0. The P-value for the SMA(2) term is less than 0,05, so it is significantly different from 0. The P-value for the constant term is greater than or equal to 0,05, so it is not statistically significant. You should therefore consider removing the constant term from the model. The estimated standard deviation of the input white noise equals 94288,7.

The table also summarizes the performance of the currently selected model in fitting the historical data. It displays:

- (1) the root mean squared error (RMSE)
- (2) the mean absolute error (MAE)
- (3) the mean absolute percentage error (MAPE)
- (4) the mean error (ME)
- (5) the mean percentage error (MPE)

Each of the statistics is based on the one-ahead forecast errors, which are the differences between the data value at time t and the forecast of that value made at time $t-1$. The first three statistics measure the magnitude of the errors. A better model will give a smaller value. The last two statistics measure bias. A better model will give a value close to 0.

Forecast Table for Sunolikes afikseis

Model: ARIMA(2,0,1)x(1,2,2)12 with constant

<i>Period</i>	<i>Data</i>	<i>Forecast</i>	<i>Residual</i>
---------------	-------------	-----------------	-----------------

1/96	118034,		
2/96	102562,		
3/96	242227,		
4/96	548660,		
5/96	1,07136E6		
6/96	1,21111E6		
7/96	1,65571E6		
8/96	1,79323E6		
9/96	1,48444E6		
10/96	850274,		
11/96	188596,		
12/96	133475,		
1/97	113487,		
2/97	123527,		
3/97	242582,		
4/97	499118,		
5/97	1,1806E6		
6/97	1,46658E6		
7/97	1,86386E6		
8/97	1,91354E6		
9/97	1,48573E6		
10/97	848977,		
11/97	208167,		
12/97	141145,		
1/98	120096,	139366,	-19270,2
2/98	101273,	142066,	-40793,5
3/98	194852,	251389,	-56537,3
4/98	550590,	497298,	53292,3
5/98	1,19519E6	1,22672E6	-31529,9
6/98	1,51296E6	1,51141E6	1554,64
7/98	2,08723E6	1,93236E6	154867,
8/98	2,03272E6	2,09531E6	-62591,7
9/98	1,56231E6	1,59938E6	-37070,0
10/98	905033,	899493,	5539,94
11/98	182466,	250549,	-68083,1
12/98	131574,	148833,	-17259,5
1/99	111992,	132119,	-20127,2
2/99	128762,	119707,	9054,82
3/99	292129,	237114,	55014,8
4/99	592372,	606961,	-14589,3
5/99	1,32689E6	1,25356E6	73325,9
6/99	1,66308E6	1,62196E6	41119,8
7/99	2,24568E6	2,20321E6	42471,6
8/99	2,24162E6	2,18258E6	59037,6
9/99	1,70321E6	1,71565E6	-12445,9
10/99	1,0213E6	991174,	30125,2
11/99	222782,	271561,	-48778,6
12/99	180209,	181413,	-1204,05
1/00	122185,	151787,	-29602,4
2/00	137571,	154846,	-17275,1
3/00	297049,	299376,	-2326,73
4/00	685151,	600821,	84330,4
5/00	1,42014E6	1,38369E6	36452,3
6/00	1,78901E6	1,76106E6	27955,8
7/00	2,42333E6	2,34585E6	77475,7
8/00	2,29634E6	2,38946E6	-93115,2
9/00	1,91072E6	1,75482E6	155900,
10/00	1,06447E6	1,12373E6	-59260,9

11/00	271519,	287935,	-16416,3
12/00	192477,	209647,	-17170,1
1/01	212357,	157932,	54425,2
2/01	223476,	188712,	34763,8
3/01	288587,	370323,	-81735,8
4/01	654124,	652834,	1290,11
5/01	1,49193E6	1,41828E6	73652,1
6/01	1,8814E6	1,85635E6	25042,7
7/01	2,49235E6	2,52038E6	-28033,9
8/01	2,38896E6	2,38906E6	-103,237
9/01	1,93882E6	1,9442E6	-5378,08
10/01	1,02776E6	1,08375E6	-55994,7
11/01	316549,	266186,	50362,5
12/01	283830,	227089,	56741,2
1/02	229541,	263436,	-33894,8
2/02	237541,	237134,	407,108
3/02	357430,	319382,	38047,7
4/02	606236,	680228,	-73992,4
5/02	1,50079E6	1,47278E6	28006,1
6/02	1,82889E6	1,91438E6	-85495,8
7/02	2,36871E6	2,52926E6	-160554,
8/02	2,41466E6	2,35488E6	59776,1
9/02	1,94313E6	1,94084E6	2293,9
10/02	1,08952E6	1,03922E6	50302,5
11/02	305030,	340189,	-35158,8
12/02	310736,	284209,	26527,2
1/03	211416,	236953,	-25536,7
2/03	241635,	240976,	659,402
3/03	321427,	352328,	-30900,8
4/03	670342,	601848,	68494,3
5/03	1,47286E6	1,53149E6	-58629,5
6/03	1,91595E6	1,89031E6	25638,4
7/03	2,47338E6	2,49226E6	-18879,7
8/03	2,40514E6	2,51913E6	-113987,
9/03	1,84577E6	1,92353E6	-77767,4
10/03	1,03893E6	1,02612E6	12806,8
11/03	311863,	262896,	48967,1
12/03	297748,	318727,	-20979,4
1/04	223910,	199602,	24308,2
2/04	268364,	255147,	13217,2
3/04	383588,	339918,	43670,2
4/04	683146,	691486,	-8340,47
5/04	1,58236E6	1,51022E6	72135,0
6/04	1,77131E6	2,02033E6	-249014,
7/04	2,28504E6	2,48366E6	-198622,
8/04	2,20387E6	2,33077E6	-126899,
9/04	1,70978E6	1,75133E6	-41552,2
10/04	968586,	922709,	45877,4
11/04	274717,	263760,	10957,1
12/04	278562,	271329,	7232,64
1/05	239023,	208726,	30297,2
2/05	220737,	268479,	-47742,1
3/05	480531,	356031,	124500,
4/05	635655,	712392,	-76737,0
5/05	1,66152E6	1,58517E6	76349,2
6/05	2,03466E6	1,88687E6	147789,
7/05	2,66728E6	2,5555E6	111774,
8/05	2,31191E6	2,4763E6	-164394,

9/05	1,95657E6	1,81257E6	144001,
10/05	1,04106E6	1,05235E6	-11291,7
11/05	332276,	338935,	-6658,8
12/05	278845,	284191,	-5346,32
1/06	280039,	249445,	30593,8
2/06	274463,	226783,	47679,5
3/06	490223,	501142,	-10918,5
4/06	813172,	627800,	185372,
5/06	1,65986E6	1,77208E6	-112222,
6/06	2,1151E6	2,06752E6	47587,5
7/06	2,85474E6	2,75197E6	102765,
8/06	2,55237E6	2,49465E6	57715,2
9/06	2,0874E6	2,06409E6	23311,8
10/06	1,17895E6	1,10432E6	74635,1
11/06	343557,	393498,	-49940,6
12/06	364987,	301147,	63839,8
1/07	366370,	292541,	73829,2
2/07	352159,	330489,	21670,5
3/07	543713,	509902,	33811,4
4/07	766889,	809524,	-42634,9
5/07	1,63216E6	1,66375E6	-31588,6
6/07	2,09893E6	2,11967E6	-20746,0
7/07	2,65474E6	2,86289E6	-208150,
8/07	2,61133E6	2,468E6	143330,
9/07	1,85263E6	2,07449E6	-221866,
10/07	1,0244E6	1,03703E6	-12629,1
11/07	325566,	213994,	111572,
12/07	387343,	363298,	24044,8
1/08	337115,	324606,	12508,6
2/08	327584,	343999,	-16415,1
3/08	389398,	494729,	-105331,
4/08	579930,	677479,	-97549,4
5/08	1,38626E6	1,53626E6	-150004,
6/08	1,99676E6	1,99899E6	-2232,12
7/08	2,55614E6	2,6435E6	-87362,1
8/08	3,08371E6	2,55279E6	530921,
9/08	2,2797E6	2,11458E6	165121,
10/08	1,36646E6	1,29206E6	74402,9
11/08	439141,	462801,	-23660,2
12/08	330043,	481245,	-151202,
1/09	288718,	253435,	35283,2
2/09	249516,	312986,	-63469,5
3/09	343034,	338916,	4118,31
4/09	585051,	565826,	19224,9
5/09	1,19285E6	1,42895E6	-236107,
6/09	1,81971E6	1,9306E6	-110891,
7/09	2,41993E6	2,4989E6	-78973,0
8/09	2,92478E6	2,90128E6	23499,2
9/09	2,20078E6	2,14444E6	56337,3
10/09	1,25991E6	1,28374E6	-23822,4
11/09	406063,	353390,	52673,4
12/09	332795,	332195,	599,802
1/10	237309,	263316,	-26007,2
2/10	249328,	227135,	22193,4
3/10	337541,	336403,	1138,14
4/10	479412,	572049,	-92637,4
5/10	1,10905E6	1,20523E6	-96181,1
6/10	1,79737E6	1,81547E6	-18091,3

7/10	2,69302E6	2,46308E6	229944,
8/10	3,07593E6	3,02572E6	50207,9
9/10	2,22373E6	2,2742E6	-50472,4

		Lower 95,0%	Upper 95,0%
Period	Forecast	Limit	Limit
10/10	1,23779E6	1,05144E6	1,42413E6
11/10	373303,	161592,	585014,
12/10	310277,	86483,1	534070,
1/11	215963,	-10303,0	442229,
2/11	220896,	-7356,25	449148,
3/11	317994,	89556,8	546432,
4/11	461669,	232809,	690528,
5/11	1,15013E6	921266,	1,37899E6
6/11	1,84955E6	1,62057E6	2,07853E6
7/11	2,71582E6	2,48683E6	2,94482E6
8/11	3,07135E6	2,84231E6	3,30039E6
9/11	2,20995E6	1,9809E6	2,43901E6

The StatAdvisor

This table shows the forecasted values for Sunolikes afikseis. During the period where actual data is available, it also displays the predicted values from the fitted model and the residuals (data-forecast). For time periods beyond the end of the series, it shows 95,0% prediction limits for the forecasts. These limits show where the true data value at a selected future time is likely to be with 95,0% confidence, assuming the fitted model is appropriate for the data. You can plot the forecasts by selecting Forecast Plot from the list of graphical options. You can change the confidence level while viewing the plot if you press the alternate mouse button and select Pane Options. To test whether the model fits the data adequately, select Model Comparisons from the list of Tabular Options.

Model Comparison

Data variable: Sunolikes afikseis
 Number of observations = 177
 Start index = 1/96
 Sampling interval = 1,0 month(s)
 Length of seasonality = 12

Models

- (A) ARIMA(2,0,1)x(1,2,2)12 with constant
- (B) Holt's linear exp. smoothing with alpha = 0,9701 and beta = 0,0098
 Seasonal adjustment: Multiplicative
- (C) Exponential trend = $\exp(11,6398 + 0,00345775 t)$
 Seasonal adjustment: Multiplicative
- (D) Simple exponential smoothing with alpha = 0,9661
 Seasonal adjustment: Multiplicative
- (E) Brown's linear exp. smoothing with alpha = 0,0206

Estimation Period

Model	RMSE	MAE	MAPE	ME	MPE
(A)	92053,4	61359,0	8,51697	572,488	-0,914241
(B)	119383,	73300,7	9,74432	9518,11	0,0824033
(C)	167207,	110308,	14,1026	9303,29	-1,64205
(D)	117843,	72725,1	9,66643	5108,44	-0,44483
(E)	865567,	763052,	154,762	97707,3	-112,26

The StatAdvisor

This table compares the results of five different forecasting models. You can change any of the models by pressing the alternate mouse button and selecting Analysis Options. Looking at the error statistics, the model with the smallest root mean squared error (RMSE) during the estimation period is model A. The model with the

smallest mean absolute error (MAE) is model A. The model with the smallest mean absolute percentage error (MAPE) is model A. You can use these results to select the most appropriate model for your needs.

The table also summarizes the results of five tests run on the residuals to determine whether each model is adequate for the data. An OK means that the model passes the test. One * means that it fails at the 95% confidence level. Two *'s means that it fails at the 99% confidence level. Three *'s means that it fails at the 99,9% confidence level. Note that the currently selected model, model A, passes 4 tests.

ТАНЕЦЪМО РЕПАА

Εισπράξεις έως το έτος 2001

Data variable: Eisprakseis ews 2001

Number of observations = 48
Start index = 1/98
Sampling interval = 1,0 month(s)
Length of seasonality = 12

Forecast Summary

Nonseasonal differencing of order: 1
Seasonal differencing of order: 1
Forecast model selected: ARIMA(1,1,0)x(2,1,2)₁₂ with constant
Number of forecasts generated: 12
Number of periods withheld for validation: 0

	<i>Estimation</i>	<i>Validation</i>
<i>Statistic</i>	<i>Period</i>	<i>Period</i>
RMSE	43,3862	
MAE	35,0771	
MAPE	4,59756	
ME	-1,0076	
MPE	-0,649332	

The StatAdvisor

This procedure will forecast future values of Eisprakseis ews 2001. The data cover 48 time periods. Currently, an autoregressive integrated moving average (ARIMA) model has been selected. This model assumes that the best forecast for future data is given by a parametric model relating the most recent data value to previous data values and previous noise. Each value of Eisprakseis ews 2001 has been adjusted in the following way before the model was fit:

- (1) Simple differences of order 1 were taken.
- (2) Seasonal differences of order 1 were taken.

You can select a different forecasting model by pressing the alternate mouse button and selecting Analysis Options.

The output summarizes the statistical significance of the terms in the forecasting model. Terms with P-values less than 0,05 are statistically significantly different from zero at the 95,0% confidence level. The P-value for the AR(1) term is less than 0,05, so it is significantly different from 0. The P-value for the SAR(2) term is less than 0,05, so it is significantly different from 0. The P-value for the SMA(2) term is less than 0,05, so it is significantly different from 0. The P-value for the constant term is greater than or equal to 0,05, so it is not statistically significant. You should therefore consider removing the constant term from the model. The estimated standard deviation of the input white noise equals 49,4555.

The table also summarizes the performance of the currently selected model in fitting the historical data. It displays:

- (1) the root mean squared error (RMSE)
- (2) the mean absolute error (MAE)
- (3) the mean absolute percentage error (MAPE)
- (4) the mean error (ME)
- (5) the mean percentage error (MPE)

Each of the statistics is based on the one-ahead forecast errors, which are the differences between the data value at time t and the forecast of that value made at time $t-1$. The first three statistics measure the magnitude of the errors. A better model will give a smaller value. The last two statistics measure bias. A better model will give a value close to 0.

Forecast Table for Eisprakseis ews 2001

Model: ARIMA(1,1,0)x(2,1,2)₁₂ with constant

<i>Period</i>	<i>Data</i>	<i>Forecast</i>	<i>Residual</i>
---------------	-------------	-----------------	-----------------

1/98	260,81		
2/98	242,65		
3/98	275,88		
4/98	271,35		
5/98	438,79		
6/98	563,86		
7/98	847,17		
8/98	787,41		
9/98	755,49		
10/98	469,53		
11/98	303,43		
12/98	297,42		
1/99	259,52		
2/99	376,81	402,239	-25,4294
3/99	556,17	536,178	19,992
4/99	594,13	559,713	34,4175
5/99	617,78	687,566	-69,7856
6/99	964,75	894,904	69,8459
7/99	1059,97	1021,31	38,659
8/99	1189,32	1119,84	69,4792
9/99	992,2	1033,28	-41,0847
10/99	686,39	712,931	-26,5413
11/99	571,32	615,967	-44,6467
12/99	427,86	456,648	-28,7883
1/00	463,48	458,859	4,62129
2/00	465,05	450,963	14,0868
3/00	551,51	568,707	-17,1967
4/00	580,03	603,913	-23,8828
5/00	956,78	914,132	42,6477
6/00	1007,47	1053,55	-46,0831
7/00	1288,85	1310,15	-21,2999
8/00	1475,79	1523,0	-47,2097
9/00	1178,55	1149,75	28,7975
10/00	939,17	923,045	16,1255
11/00	595,86	563,229	32,631
12/00	558,65	525,463	33,1866
1/01	680,36	673,87	6,48951
2/01	554,22	577,362	-23,1423
3/01	605,58	593,146	12,434
4/01	636,62	609,926	26,6943
5/01	847,03	911,53	-64,5002
6/01	1020,96	963,311	57,6491
7/01	1367,77	1331,72	36,0536
8/01	1526,02	1473,62	52,405
9/01	1233,59	1263,4	-29,8108
10/01	994,73	1018,94	-24,2051
11/01	579,23	607,343	-28,1128
12/01	533,76	603,522	-69,7621

		Lower 95,0%	Upper 95,0%
Period	Forecast	Limit	Limit
1/02	593,171	492,023	694,32
2/02	608,521	493,37	723,671
3/02	706,529	568,528	844,531
4/02	709,026	555,849	862,202
5/02	781,616	612,851	950,381
6/02	1015,01	832,739	1197,28

7/02	1195,07	999,913	1390,24
8/02	1221,8	1014,68	1428,91
9/02	1086,22	867,746	1304,7
10/02	780,619	551,371	1009,87
11/02	611,809	372,261	851,356
12/02	544,326	294,91	793,743

The StatAdvisor

This table shows the forecasted values for Eisprakseis ewe 2001. During the period where actual data is available, it also displays the predicted values from the fitted model and the residuals (data-forecast). For time periods beyond the end of the series, it shows 95,0% prediction limits for the forecasts. These limits show where the true data value at a selected future time is likely to be with 95,0% confidence, assuming the fitted model is appropriate for the data. You can plot the forecasts by selecting Forecast Plot from the list of graphical options. You can change the confidence level while viewing the plot if you press the alternate mouse button and select Pane Options. To test whether the model fits the data adequately, select Model Comparisons from the list of Tabular Options.

Model Comparison

Data variable: Eisprakseis ewe 2001
 Number of observations = 48
 Start index = 1/98
 Sampling interval = 1,0 month(s)
 Length of seasonality = 12

Models

- (A) ARIMA(1,1,0)x(2,1,2)12 with constant
- (B) Linear trend = $-6619,01 + 12,2136 t$
 Seasonal adjustment: Multiplicative
- (C) Simple exponential smoothing with $\alpha = 0,5136$
 Seasonal adjustment: Multiplicative
- (D) Brown's linear exp. smoothing with $\alpha = 0,238$
 Seasonal adjustment: Multiplicative
- (E) Winter's exp. smoothing with $\alpha = 0,0504$, $\beta = 0,5969$, $\gamma = 0,3495$

Estimation Period

Model	RMSE	MAE	MAPE	ME	MPE
(A)	43,3862	35,0771	4,59756	-1,0076	-0,649332
(B)	92,9594	61,9286	9,86101	-1,3588	-1,93469
(C)	89,3672	58,8585	8,86832	20,9971	2,19144
(D)	94,4827	66,1792	9,90032	7,09906	0,859976
(E)	99,3685	77,9269	10,6714	-12,2885	-2,0208

The StatAdvisor

This table compares the results of five different forecasting models. You can change any of the models by pressing the alternate mouse button and selecting Analysis Options. Looking at the error statistics, the model with the smallest root mean squared error (RMSE) during the estimation period is model A. The model with the smallest mean absolute error (MAE) is model A. The model with the smallest mean absolute percentage error (MAPE) is model A. You can use these results to select the most appropriate model for your needs.

The table also summarizes the results of five tests run on the residuals to determine whether each model is adequate for the data. An OK means that the model passes the test. One * means that it fails at the 95% confidence level. Two *'s means that it fails at the 99% confidence level. Three *'s means that it fails at the 99,9% confidence level. Note that the currently selected model, model A, passes 5 tests. Since no tests are statistically significant at the 95% or higher confidence level, the current model is probably adequate for the data.

Εισπράξεις 2002-2010

Data variable: Eisprakseis 02_10

Number of observations = 108
Start index = 1/02
Sampling interval = 1,0 month(s)
Length of seasonality = 12

Forecast Summary

Nonseasonal differencing of order: 1
Seasonal differencing of order: 1
Forecast model selected: ARIMA(1,1,1)x(1,1,2)12 with constant
Number of forecasts generated: 12
Number of periods withheld for validation: 0

	<i>Estimation</i>	<i>Validation</i>
<i>Statistic</i>	<i>Period</i>	<i>Period</i>
RMSE	69,3221	
MAE	47,6224	
MAPE	8,22834	
ME	2,68283	
MPE	1,38074	

The StatAdvisor

This procedure will forecast future values of Eisprakseis 02_10. The data cover 108 time periods. Currently, an autoregressive integrated moving average (ARIMA) model has been selected. This model assumes that the best forecast for future data is given by a parametric model relating the most recent data value to previous data values and previous noise. Each value of Eisprakseis 02_10 has been adjusted in the following way before the model was fit:

- (1) Simple differences of order 1 were taken.
- (2) Seasonal differences of order 1 were taken.

You can select a different forecasting model by pressing the alternate mouse button and selecting Analysis Options.

The output summarizes the statistical significance of the terms in the forecasting model. Terms with P-values less than 0,05 are statistically significantly different from zero at the 95,0% confidence level. The P-value for the AR(1) term is less than 0,05, so it is significantly different from 0. The P-value for the MA(1) term is less than 0,05, so it is significantly different from 0. The P-value for the SAR(1) term is less than 0,05, so it is significantly different from 0. The P-value for the SMA(2) term is less than 0,05, so it is significantly different from 0. The P-value for the constant term is greater than or equal to 0,05, so it is not statistically significant. You should therefore consider removing the constant term from the model. The estimated standard deviation of the input white noise equals 75,5868.

The table also summarizes the performance of the currently selected model in fitting the historical data. It displays:

- (1) the root mean squared error (RMSE)
- (2) the mean absolute error (MAE)
- (3) the mean absolute percentage error (MAPE)
- (4) the mean error (ME)
- (5) the mean percentage error (MPE)

Each of the statistics is based on the one-ahead forecast errors, which are the differences between the data value at time t and the forecast of that value made at time $t-1$. The first three statistics measure the magnitude of the errors. A better model will give a smaller value. The last two statistics measure bias. A better model will give a value close to 0.

Forecast Table for Eisprakseis 02_10

Model: ARIMA(1,1,1)x(1,1,2)12 with constant

Period	Data	Forecast	Residual
1/02	170,8		
2/02	149,6		
3/02	178,0		
4/02	276,8		
5/02	980,5		
6/02	1395,1		
7/02	1913,9		
8/02	2134,4		
9/02	1541,8		
10/02	1053,9		
11/02	248,5		
12/02	241,4		
1/03	177,9		
2/03	109,0	144,903	-35,903
3/03	168,3	153,98	14,3196
4/03	322,8	284,886	37,914
5/03	832,2	895,635	-63,4352
6/03	1250,2	1362,83	-112,63
7/03	1780,0	1932,08	-152,083
8/03	2070,4	1859,74	210,661
9/03	1385,0	1442,94	-57,9376
10/03	928,0	975,186	-47,1864
11/03	250,0	240,722	9,27792
12/03	221,5	229,093	-7,59333
1/04	185,5	153,111	32,3895
2/04	127,2	85,1027	42,0973
3/04	209,5	184,544	24,9561
4/04	375,8	399,024	-23,2236
5/04	954,0	891,407	62,5932
6/04	1253,0	1255,74	-2,74145
7/04	1710,0	1637,67	72,3258
8/04	2596,0	2423,16	172,839
9/04	1525,0	1518,0	6,99502
10/04	935,0	973,884	-38,8841
11/04	248,0	232,691	15,3094
12/04	228,8	218,933	9,86687
1/05	194,0	220,146	-26,1459
2/05	180,0	157,118	22,8824
3/05	243,0	250,641	-7,6413
4/05	370,0	358,085	11,9151
5/05	879,0	905,558	-26,5575
6/05	1321,5	1188,17	133,329
7/05	1997,0	1797,11	199,886
8/05	2510,0	2585,25	-75,2474
9/05	1639,0	1521,91	117,091
10/05	913,0	940,076	-27,0758
11/05	253,0	273,141	-20,1414
12/05	230,0	232,806	-2,80614
1/06	152,1	177,707	-25,6071
2/06	155,3	178,602	-23,302
3/06	212,0	227,85	-15,8497
4/06	408,6	373,164	35,4361
5/06	932,5	966,123	-33,6235
6/06	1464,5	1426,31	38,1913
7/06	2241,42	2128,13	113,292

8/06	2744,2	2799,45	-55,2547
9/06	1690,68	1750,98	-60,2964
10/06	919,3	923,525	-4,22492
11/06	236,9	219,818	17,0816
12/06	199,2	219,733	-20,5332
1/07	149,5	117,685	31,8154
2/07	155,8	137,432	18,368
3/07	238,7	194,951	43,7487
4/07	410,4	417,355	-6,95467
5/07	953,6	822,484	131,116
6/07	1441,6	1492,55	-50,9476
7/07	2296,0	2337,64	-41,6365
8/07	2613,7	2496,75	116,946
9/07	1694,7	1661,91	32,7896
10/07	890,0	892,948	-2,94754
11/07	264,41	234,705	29,7052
12/07	210,8	185,466	25,3342
1/08	185,7	151,967	33,7326
2/08	170,0	157,694	12,3059
3/08	230,5	247,638	-17,1382
4/08	408,26	409,918	-1,65801
5/08	1087,07	1064,64	22,4251
6/08	1547,52	1457,88	89,6449
7/08	2302,39	2279,59	22,7977
8/08	2764,46	2848,67	-84,2067
9/08	1638,22	1680,43	-42,2052
10/08	842,52	864,199	-21,679
11/08	252,22	236,226	15,9943
12/08	207,02	197,825	9,19532
1/09	152,4	194,951	-42,5506
2/09	137,7	157,757	-20,0569
3/09	196,2	208,913	-12,7133
4/09	387,64	356,914	30,7257
5/09	886,83	1047,28	-160,446
6/09	1398,04	1473,13	-75,0906
7/09	2081,52	2245,06	-163,537
8/09	2362,63	2479,62	-116,985
9/09	1606,04	1520,14	85,8956
10/09	785,51	787,466	-1,95574
11/09	219,87	230,942	-11,072
12/09	185,88	187,052	-1,17243
1/10	147,56	102,536	45,0236
2/10	147,08	97,1122	49,9678
3/10	181,94	151,709	30,2309
4/10	327,75	388,961	-61,2105
5/10	817,64	799,716	17,9244
6/10	1229,43	1358,04	-128,607
7/10	1929,5	1920,31	9,18805
8/10	2232,9	2334,48	-101,579
9/10	1489,1	1485,01	4,09293
10/10	746,9	718,333	28,5667
11/10	216,3	164,987	51,3131
12/10	148,3	150,655	-2,35456

		<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
<i>Period</i>	<i>Forecast</i>	<i>Limit</i>	<i>Limit</i>
1/11	113,077	-37,1131	263,266

2/11	128,095	-32,8964	289,087
3/11	173,477	10,9323	336,022
4/11	263,962	101,184	426,74
5/11	696,255	533,441	859,069
6/11	1036,2	873,383	1199,02
7/11	1779,97	1617,15	1942,79
8/11	1969,25	1806,43	2132,07
9/11	1459,96	1297,14	1622,78
10/11	711,68	548,859	874,501
11/11	197,577	34,7563	360,398
12/11	113,691	-49,1301	276,512

The StatAdvisor

This table shows the forecasted values for Eisprakseis 02_10. During the period where actual data is available, it also displays the predicted values from the fitted model and the residuals (data-forecast). For time periods beyond the end of the series, it shows 95,0% prediction limits for the forecasts. These limits show where the true data value at a selected future time is likely to be with 95,0% confidence, assuming the fitted model is appropriate for the data. You can plot the forecasts by selecting Forecast Plot from the list of graphical options. You can change the confidence level while viewing the plot if you press the alternate mouse button and select Pane Options. To test whether the model fits the data adequately, select Model Comparisons from the list of Tabular Options.

Model Comparison

Data variable: Eisprakseis 02_10
 Number of observations = 108
 Start index = 1/02
 Sampling interval = 1,0 month(s)
 Length of seasonality = 12

Models

- (A) ARIMA(1,1,1)x(1,1,2)12 with constant
- (B) Brown's linear exp. smoothing with alpha = 0,1024
 Seasonal adjustment: Multiplicative
- (C) Simple exponential smoothing with alpha = 0,4372
 Seasonal adjustment: Multiplicative
- (D) Winter's exp. smoothing with alpha = 0,2149, beta = 0,1258, gamma = 0,2748
- (E) Holt's linear exp. smoothing with alpha = 0,9999 and beta = 0,0001

Estimation Period

Model	RMSE	MAE	MAPE	ME	MPE
(A)	69,3221	47,6224	8,22834	2,68283	1,38074
(B)	79,2681	48,6242	7,3863	-0,854403	-1,32139
(C)	81,5369	48,3873	6,94425	-0,3083	-1,09835
(D)	107,513	65,6312	9,55929	6,20053	-3,28044
(E)	502,562	400,328	58,3546	66,0302	-1,91272

The StatAdvisor

This table compares the results of five different forecasting models. You can change any of the models by pressing the alternate mouse button and selecting Analysis Options. Looking at the error statistics, the model with the smallest root mean squared error (RMSE) during the estimation period is model A. The model with the smallest mean absolute error (MAE) is model A. The model with the smallest mean absolute percentage error (MAPE) is model C. You can use these results to select the most appropriate model for your needs.

The table also summarizes the results of five tests run on the residuals to determine whether each model is adequate for the data. An OK means that the model passes the test. One * means that it fails at the 95% confidence level. Two *'s means that it fails at the 99% confidence level. Three *'s means that it fails at the 99,9% confidence level. Note that the currently selected model, model A, passes 4 tests. Since no tests are statistically significant at the 95% or higher confidence level, the current model is probably adequate for the data.